

Степан Панчишин

МАКРО- ЕКОНОМІКА

Handwritten signature

Тести і задачі

КИЇВ
«ЛИБІДЬ»
2002

Тема		
11	Монетарна політика	113
Тема		
12	Фіскальна політика. Дефіцит бюджету і державний борг	124
Тема		
13	Зовнішня торгівля та зовнішньоторговельна політика	135
Тема		
14	Відкрита економіка	147
Тема		
15	Альтернативні погляди на макротеорію та макрополітику	158
Відповіді		169
Додатки		
	Програма курсу «Вступ до економічної теорії»	199
	Програма курсу «Макроекономіка»	208

Від автора

Пропонований практикум є додатком до мого навчального посібника «Макроекономіка» (Київ, «Либідь», 2001). Мета практикуму — допомогти студентам, які вивчають макроекономіку, перевірити свої знання з цього предмета й набути певні навички у розв'язанні економічних тестів і задач, які стимулюють їхню пізнавальну активність.

Збірник містить 15 тем, кожна з яких подає переважно чотири типи завдань. Перший тип — «Впишіть номер визначення кожного терміна» — спрямований на перевірку знань основних категорій і понять макроекономіки. Другий тип завдань — «Чи правильні такі твердження?» — передбачає короткі ствердні або заперечувальні відповіді. Вміння вибрати правильний варіант із запропонованих відповідей (третій тип завдань) відображає розуміння студентами причин виникнення, суті та наслідків того чи іншого макроекономічного явища або процесу. Роздумуючи над цими тестами, студенти зможуть самі оцінити рівень власної підготовки і поповнити свої знання, ще раз перечитуючи окремі сторінки підручника.

Четвертий тип завдань — це задачі, для розв'язання яких необхідні вміння застосувати теоретичні знання, а також належний розвиток аналітичних здібностей студентів.

У практикумі наведено розв'язки тестів та вказівки до вирішення задач. Якщо запитання чи задача є надто складними для Вас, подивіться відповідь, однак спочатку все ж спробуйте попрацювати самостійно. Для максимальної систематизації Ваших знань радимо після вивчення кожної теми посібника виконати усі відповідні завдання.

Збірник завершують підготовлені автором програми курсів «Вступ до економічної теорії» та «Макроекономіка».

МАКРОЕКОНОМІКА ЯК НАУКА

Тема

1

Впишіть номер визначення кожного терміна

№	Термін	Визначення
	агрегування	1. Платежі фірм домогосподарствам за ресурси.
	витрати	2. Величина зміни залежної змінної у відповідь на зміну незалежної змінної на одну одиницю.
	доходи	3. Змінні, значення яких модель намагається пояснити.
	податки	4. Попередньо сформульована неперевірена теорія.
	модель кругообігу	5. Зовнішньоторговельна політика, що виключає торговельні бар'єри.
	класична дихотомія	6. Поеднання окремих економічних одиниць в одну чи декілька.
	нахил	7. Платежі фірм за придбані ресурси. 8. Показники, котрі вимірюють кількість чого-небудь у певний момент часу.
	ендогенні змінні	9. Економіка, в якій поєднуються ознаки ринкової та командної систем.
	екзогенні змінні	10. Частина грошових коштів фізичних та юридичних осіб, які відповідно до законодавства уряд вилучає у них.
	макроекономічна модель	11. Сукупність підприємств і виробництв, які виготовляють однакову або подібну продукцію.

№	Термін	Визначення
	гіпотеза	12. Частина аналітичної економії, що досліджує національну економіку як ціле.
	протекціонізм	13. Вибір між складовими макроекономічної стабільності.
	фритредерство	14. Схема, яка відображає взаємопов'язаний і безперервний рух ресурсів, виготовлених продуктів і доходів між економічними суб'єктами.
	економічне зростання	15. Відокремлення в аналізі номінальних та реальних змінних.
	перехідна економіка	16. Відокремлення в аналізі усталених і типових ознак від випадкових, швидкоплинних та другорядних.
	командна економіка	17. Частина аналітичної економії, яка вивчає окремі складові національної економіки.
	стабілізаційна політика	18. Спосіб організації національної економіки.
	галузь	19. Уявлення про те, що джерелом багатства нації є землеробство.
	компромісний вибір	20. Сталий причинно-наслідковий зв'язок між економічними явищами та процесами.
	дедукція	21. Уявлення про те, що джерелом багатства нації є золото і срібло, які вона отримує на зовнішньому ринку від реалізації надлишку продуктів.
	індукція	22. Філософія макроекономіки, котра наголошує на важливості особистої свободи в економічних і політичних справах.
	макроекономіка	23. Зведення перешкод на шляху вільної торгівлі.
	мікроекономіка	24. Показники, що вимірюють кількість чого-небудь за одиницю часу, здебільшого за рік.
	наукове абстрагування	25. Необгрунтоване перебільшення ролі держави в розподілі та перерозподілі доходів.
	економічний закон	

№	Термін	Визначення
	меркантилізм	26. Хід міркування від узагальнень до фактів.
	фізіократизм	27. Товарна форма виробництва, основою якої є державна власність на матеріальні ресурси і продукти, а всі питання, пов'язані з виробництвом, розподілом, обміном та споживанням продукції, вирішують державні інституції.
	лібералізм	28. Змінні, які заздалегідь задані для певної моделі.
	економічна система	29. Спрощене відображення економічної системи та її складових.
	державний патерналізм	30. Хід міркування від фактів до узагальнень.
	потоківі змінні	31. Збільшення виробництва товарів і послуг у даному році порівняно з попереднім роком.
	запасові змінні	32. Заходи держави, спрямовані на зміну обсягу національного виробництва, доходів, рівня зайнятості, інфляції та інших параметрів національної економіки.

Чи правильні такі твердження?

- В адміністративно-командній системі спонукальним мотивом діяльності підприємств є максимізація прибутку.
- Мікроекономіка — це галузь економічної науки, яка вивчає ефективність функціонування національної економіки.
- Національна економіка формується з утвердженням централізованих держав.
- Змістом світоглядно-виховної функції макроекономіки є формування економічного мислення, економічної психології та економічної культури людей.
- Основоположником школи фізіократів був Адам Сміт.
- Домогосподарства через видатки свого грошового доходу виявляють свій попит на товари і послуги.

- Марксистки обстоюють нерівність у розподілі доходів, що творить ефективну національну економіку.
- Першою економічною концепцією, яка містила макроекономічні уявлення, був меркантилізм.
- Уряд позичає на фінансових ринках тоді, коли державний бюджет є дефіцитним.
- Податки і видатки — це основні знаряддя політики доходів.
- У схемі кругопотоку домогосподарства виявляють попит на ресурси.
- Прихильники марксизму твердять, що ринковий механізм унаслідок його слабкості неспроможний збалансувати національну економіку.
- Стрижнем кейнсіанської філософії макроекономіки є те, що ринкова система не має автоматичного механізму, який забезпечує повну зайнятість ресурсів.
- Адепти лібералізму виступають проти державного регулювання економіки.
- У короткостроковому періоді реальним є припущення про гнучкість цін.
- Політику доходів інакше називають бюджетно-податковою політикою.
- Економіка майже всіх країн світу є відкритою.
- Американську модель ринкової економіки називають розподільним соціалізмом.
- У японській моделі ринкової економіки розв'язанням соціальних проблем здебільшого займаються корпорації.
- Макроекономіка є однією з найстаріших дисциплін, яку вивчають в університетах.

Виберіть правильну відповідь

- Яка ознака не характеризує вітчизняну модель перехідної економіки:
  - сильна регулятивна роль держави;
  - відсутність ефективного приватного власника;
  - високий рівень криміналізації господарського життя;
  - схильність чималої частини населення до державного патерналізму;
  - розв'язанням соціальних проблем здебільшого займаються підприємства.

2. *Яке з тверджень поділяють прихильники ліберальної філософії макроекономіки:*

- а) зрівняльний розподіл доходів творить ефективну національну економіку;
- б) ефективною є лише приватна власність, всі ж інші форми власності малорезультативні;
- в) національна економіка не має автоматичного механізму, який забезпечує повну зайнятість ресурсів;
- г) директивне планування забезпечує найефективнішу організацію національної економіки;
- д) уряд через фінансову та монетарну політику має впливати на сукупний попит.

3. *Яка змінна є потоковою:*

- а) залишок на рахунку в банку;
- б) державний борг країни;
- в) робоча сила;
- г) заробітна плата особи;
- д) майно особи.

4. *Яке твердження неправильне:*

- а) платежі фірм домогосподарствам за ресурси називають доходами;
- б) різницю між податковими надходженнями і трансферними платежами називають чистими податками;
- в) до реальних змінних відносять кількісні змінні та відносні ціни;
- г) поєднання в аналізі номінальних і реальних змінних називають класичною дихотомією;
- д) видатки на товари й послуги становлять витрати, або надходження, фірм від продажу товарів і послуг.

5. *Яке твердження неправильне:*

- а) відмінною рисою макроекономічної моделі є те, що вона виходить із гнучких чи негнучких цін;
- б) модель — це спрощена теоретична схема впливу екзогенних змінних на ендогенні;

- в) більшість економістів вважають, що припущення про гнучкість цін є прийнятнішим для дослідження довгострокових явищ;
- г) період, в якому ціни є негнучкими і тому ресурси можуть використовуватись у виробництві не повністю, називають довгостроковим;
- д) нахил прямої лінії у кожній її точці є однаковим.

6. *Макроекономіка є частиною аналітичної економії, яка вивчає:*

- а) виробничі відносини економічних суб'єктів;
- б) ефективність функціонування національної економіки як цілого;
- в) поведінку економічних суб'єктів на ринках ресурсів;
- г) глобальні тенденції економічного розвитку людства;
- д) окремі елементи економіки (поведінку фірми, ринки окремих товарів тощо).

7. *Роки життя якого з визначних економістів подано неправильно:*

- а) Франсуа Кене (1694 — 1774);
- б) Вільям Петі (1623 — 1687);
- в) Адам Сміт (1723 — 1790);
- г) Томас Мальтус (1766 — 1834);
- д) Михайло Туган-Барановський (1855 — 1919).

8. *Стабілізаційна політика — це:*

- а) сукупність правил поведінки економічних суб'єктів;
- б) здатність ухвалювати ефективні господарські рішення;
- в) конкуренція різних економічних ідей;
- г) здатність керувати економічним процесом;
- д) заходи уряду, спрямовані на вирішення макроекономічних проблем.

9. Що не є основним каналом зв'язку держави з іншими економічними суб'єктами:

- а) державні видатки;
- б) податки;
- в) державні закупівлі товарів і послуг;
- г) державні запозичення;
- д) споживчі видатки.

10. Яке твердження не узгоджується з марксистською філософією макроекономіки:

- а) ринковий механізм неспроможний збалансувати національну економіку;
- б) всі люди повинні мати приблизно однаковий рівень споживання незалежно від їхніх здібностей;
- в) ефективна економічна система має обов'язково ґрунтуватися на товарній формі виробництва;
- г) приватна власність є результатом експлуатації найманої праці;
- д) централізоване державне планування не забезпечує ефективну організацію національної економіки.

11. Який постулат не поділяють прихильники кейнсіанської філософії макроекономіки:

- а) приватна власність є високоефективною;
- б) ринкова система не має автоматичного механізму, який забезпечує повну зайнятість ресурсів;
- в) обсяг національного виробництва й рівень зайнятості визначаються чинниками попиту;
- г) ефективність функціонування економіки важливіша за соціальну рівність людей;
- д) уряд має регулювати національну економіку.

12. Макроекономісти зажили репутації фахівців, які не можуть дійти згоди з будь-якого питання тому, що:

- а) вони керуються передовсім своїми особистими інтересами;
- б) їхні теорії надмірно ускладнені;
- в) вони використовують неоднакові методи наукового аналізу;

- г) вони виходять з різних філософій макроекономіки;
- д) усі відповіді неправильні.

13. Що не є проявом макроекономічної нестабільності:

- а) уповільнення темпів зростання виробництва, які нерідко стають від'ємними;
- б) зростання розриву в доходах між найбіднішими і найбагатшими верствами населення;
- в) зростання масштабів безробіття;
- г) різкі коливання курсу національної валюти;
- д) прискорення темпів зростання цін.

14. Яке твердження неправильне:

- а) закони природи вічні, а закони макроекономіки — історичні;
- б) закони природи нейтральні до людських бажань і мотивів поведінки, а закони макроекономіки діють через людей, які мають певну мету й певні матеріальні інтереси;
- в) закони природи є об'єктивними, а економічні закони — суб'єктивними;
- г) закони природи є абсолютними, тоді як закони макроекономіки діють як певні тенденції;
- д) закони макроекономіки, як і закони природи, можуть мати формалізоване вираження.

15. Яке твердження неправильне:

- а) нахил прямої лінії однаковий у кожній її точці;
- б) нахил висхідної лінії є додатним;
- в) нахил спадної лінії є від'ємним;
- г) вертикальна лінія має нульовий нахил;
- д) нахил кривої лінії змінюється, коли переміщуватися по ній від однієї точки до іншої.

16. Макроекономіка досліджує економічні процеси на рівні:

- а) національної економіки;
- б) підприємства;

- в) галузі виробництва;
- г) світового виробництва певного продукту;
- д) усі відповіді неправильні.

17. Основним методом макроекономіки є:

- а) спостереження;
- б) контрольований експеримент;
- в) наукове абстрагування;
- г) статистичний аналіз;
- д) усі відповіді неправильні.

18. До основних макроекономічних цілей суспільства не можна віднести:

- а) економічне зростання — виробництво більшої кількості товарів і послуг ліпшої якості;
- б) повну зайнятість — забезпечення робочими місцями усіх, хто бажає і здатний працювати;
- в) стабільний рівень цін — уникнення значного їх зростання;
- г) рівновагу у зовнішньоекономічних зв'язках — стабільний курс валюти, розумний баланс зовнішньої торгівлі та міжнародних фінансових операцій;
- д) рентабельність підприємства — перевищення виторгу від продажу товару чи послуги над витратами на їх виробництво.

19. Яке твердження неправильне:

- а) сукупні видатки чотирьох покупців — споживчі видатки домогосподарств, інвестиційні видатки фірм, державні закупівлі та видатки іноземців на наші товари і послуги — мають дорівнювати вартості національного продукту;
- б) запас дорівнює нагромадженню за певний період часу потокам;
- в) потік дорівнює сумі запасів на початок і кінець періоду;
- г) основними складовими монетарної економіки є гроші й ціни;

- д) у графічних макроекономічних моделях незалежна змінна нерідко міститься на вертикальній осі.

20. Макроекономічні моделі будуються для:

- а) точного відображення процесів, що відбуваються у національній економіці;
- б) виявлення принципових економічних зв'язків;
- в) економічного прогнозування;
- г) усі твердження правильні;
- д) правильні твердження — б, в.

ОСНОВНІ МАКРОЕКОНОМІЧНІ ПОКАЗНИКИ

Тема 2

Впишіть номер визначення кожного терміна

№	Термін	Визначення
	національні рахунки	1. Різниця між природним і фактичним ВВП.
	валовий внутрішній продукт (ВВП)	2. Товари і послуги, які використовують для подальшого оброблення чи перероблення.
	номінальний ВВП	3. Особи, що не мають роботи, але активно її шукають, а також ті, хто тимчасово увільнений і чекає виклику на роботу.
	реальний ВВП	4. Сумування видатків домогосподарств, фірм, уряду та іноземців на купівлю кінцевої продукції, виготовленої в країні.
	природний ВВП	5. Сума усіх факторних доходів резидентів.
	ВВП-розрив	6. Відсоток робочої сили, не зайнятої у конкретний момент часу.
	кінцеві товари і послуги	7. Агрегатні, тобто сукупні, економічні показники.
	проміжні товари і послуги	8. Люди, що виконують оплачувані види робіт, а також ті, що мають робочі місця, але не працюють через хворобу, страйки або відпустки.
	додана вартість	9. Видатки фірм на закупівлю машин, устаткування, інструментів, виробничих будівель тощо.

№	Термін	Визначення
	подвійний рахунок	10. Величина валового внутрішнього продукту за природної норми безробіття.
	споживчі видатки	11. Валовий внутрішній продукт, обчислений у постійних цінах.
	тіньова економіка	12. Визначення реального валового внутрішнього продукту зменшенням грошової вартості ВВП.
	виробничий метод обчислення ВВП	13. Індекс цін Леспейреса, обчислений для незмінного кошика товарів і послуг.
	розподільний метод обчислення ВВП	14. Рівень зайнятості, за якого немає циклічного безробіття.
	видатковий метод обчислення ВВП	15. Визначення реального валового внутрішнього продукту зменшенням грошової вартості ВВП.
	валовий національний продукт (ВНП)	16. Ринкова вартість усіх кінцевих товарів і послуг, вироблених у межах економічної території країни протягом певного періоду часу, — як правило, року.
	чистий внутрішній продукт (ЧВП)	17. Відношення кількості зайнятих до дорослого населення країни або населення у працездатному віці.
	національний дохід	18. Загальна кількість осіб, які працюють, які є безробітними або активно шукають роботу.
	економічна територія	19. Індекс цін Пааше, обчислений для набору товарів і послуг, що входять до ВВП країни.
	державні закупівлі товарів і послуг	20. Безробіття, пов'язане з короткостроковими економічними коливаннями.
		21. Валовий внутрішній продукт, обчислений у поточних ринкових цінах.
		22. Товари і послуги, які купують для споживання, а не для перепродажу чи подальшого перероблення.
		23. Введення вартості проміжних товарів і послуг у валовий внутрішній продукт.

№	Термін	Визначення
інвестиційні видатки	24.	Вартість річного обсягу кінцевих товарів і послуг, вироблених із ресурсів, що належать резидентам країни, незалежно від того, де ці ресурси застосовують — у національній економіці чи за кордоном.
зайняті	25.	Визначення суми доданої вартості, створеної у національній економіці на всіх стадіях виробництва товарів і послуг.
безробітні	26.	Рівень безробіття за повної зайнятості.
робоча сила	27.	Безробіття, пов'язане з добровільною зміною працівниками місця роботи і тимчасовими звільненнями.
рівень зайнятості	28.	Різниця між вартістю вироблених фірмою товарів і послуг та вартістю сировини та матеріалів, що придбані у поставальників.
природна норма безробіття	29.	Валовий внутрішній продукт за вирахуванням тієї частини, яка необхідна для відшкодування капітальних благ, зношених у процесі його виробництва.
повна зайнятість	30.	Видатки домогосподарств на купівлю товарів тривалого й короткострокового вжитку та на оплату послуг.
коефіцієнт участі в робочій силі	31.	Видатки уряду та місцевих органів влади на купівлю кінцевих продуктів і на наймання працівників у державний сектор.
циклічне безробіття	32.	Територія, на яку поширюються повноваження уряду країни і в межах якої людські ресурси та інші фактори виробництва, товари і гроші можуть вільно переміщуватися.
структурне безробіття	33.	Сумування усіх доходів, отриманих від виробництва всього обсягу продукції конкретного року, плюс амортизація та непрямі податки.
фрикційне безробіття		
рівень безробіття		
індекс споживчих цін (ІСЦ)		

№	Термін	Визначення
дефлятор ВВП	34.	Безробіття, спричинене змінами у структурі попиту на споживчі товари і у технологіях виробництва.
інфлювання	35.	Неzareєстрована економічна діяльність.
дефлювання	36.	Відношення робочої сили до дорослого населення країни або населення у працездатному віці.

Чи правильні такі твердження?

1. І номінальний, і реальний ВВП можна виміряти тільки в грошах.
2. Якщо в національній економіці вироблено меншу кількість товарів і послуг у поточному році порівняно з попереднім, то номінальний ВВП обов'язково зменшується.
3. Валовий внутрішній продукт децю занижує реальний обсяг продукту, виробленого в країні.
4. Вартість кінцевих і вартість проміжних товарів і послуг дорівнюють одна одній.
5. Порівняльний аналіз динаміки обсягу національного виробництва передбачає використання постійних цін.
6. У чистому внутрішньому продукті враховують чисті інвестиції.
7. Валовий національний продукт перевищує національний дохід на величину амортизації.
8. Валовий національний продукт завжди більший за валовий внутрішній продукт.
9. Природний ВВП збігається з межею виробничих можливостей національної економіки.
10. Додана вартість містить заробітну плату, але не містить прибутку фірми.
11. У валовому внутрішньому продукті вартість послуг працівників державного сектора оцінюють на підставі їхньої заробітної плати.
12. До резидентів країни відносять усіх фізичних осіб, хто проживає на її території більше року, незалежно від громадянства.

13. Кожну дорослу людину, яка не має роботи, вважають безробітною.
14. Фрикційне безробіття є тривалим, а структурне — короткостроковим.
15. Природна норма безробіття не змінюється.
16. Якщо реальний ВВП дорівнює природному, то в економіці немає безробіття.
17. Індекс споживчих цін децю за-
- нижує темпи зростання цін.
18. Для років, що йдуть після базового, дефлятор ВВП більший за одиницю.
19. При обчисленні дефлятора ВВП ураховуємо також імпортні товари.
20. Видатки домогосподарств на спорудження нового будинку враховують у споживчих видатках.

Виберіть правильну відповідь

1. У якому випадку сукупні видатки в економіці не дорівнюють сукупному доходу:

- а) якщо чистий експорт не дорівнює нулеві;
- б) якщо зміни у запасах є від'ємною величиною;
- в) якщо державний бюджет має надлишок;
- г) якщо чисті інвестиції є від'ємною величиною;
- д) усі відповіді неправильні.

2. За інших рівних умов ВВП збільшиться, коли:

- а) запаси на кінець року зменшаться;
- б) імпорт товарів збільшиться;
- в) експорт товарів зменшиться;
- г) споживання товарів поточного вжитку збільшиться;
- д) державні трансферні платежі збільшаться.

3. Якщо упродовж року фізичний обсяг національного продукту не змінився, а ціни за цей період подвоїлися, тоді:

- а) реальний ВВП подвоївся, а номінальний ВВП не змінився;

- б) реальний ВВП не змінився, а номінальний ВВП подвоївся;
- в) і реальний, і номінальний ВВП подвоїлись;
- г) реальний ВВП зменшився наполовину, а номінальний ВВП подвоївся;
- д) усі відповіді неправильні.

4. До чистих інвестицій належить:

- а) купівля домогосподарством легкового автомобіля;
- б) заміна зношеного верстата новим;
- в) купівля фірмою земельної ділянки;
- г) будівництво складу готової продукції;
- д) купівля акцій новоствореного акціонерного товариства.

5. При обчисленні ВВП подвійний рахунок виникає тоді, коли підсумовують:

- а) додану вартість, створену на всіх стадіях виробництва товарів та послуг;
- б) вартість кінцевих і проміжних товарів та послуг;
- в) вартість лише кінцевих товарів і послуг;
- г) вартість приросту запасів у даному році;
- д) державні закупівлі товарів і послуг.

6. Поняття «інвестиції» у національному обчисленні ВВП містить:

- а) вартість куплених упродовж року акцій;
- б) збільшення запасів на кінець року порівняно з початком року;
- в) державні трансферні платежі;
- г) товари тривалого користування, придбані споживачами впродовж року;
- д) усі відповіді неправильні.

7. Для з'ясування внеску фірми у ВВП, обчисленого як сума доданої вартості, необхідно із суми продажу фірми вирахувати:

- а) амортизацію;

- б) обсяг продажу іншим фірмам;
- в) податок на додану вартість;
- г) заробітну плату, виплачену її працівникам;
- д) усі відповіді неправильні.

8. Яке твердження щодо індексу споживчих цін (ІСЦ) та дефлятора ВВП правильне:

- а) ІСЦ вимірює загальний рівень цін, а дефлятор ВВП — обсяг національного виробництва;
- б) дефлятор ВВП ураховує ціни імпортованих товарів і послуг, а ІСЦ ніколи їх не враховує;
- в) ІСЦ показує зміни рівня цін у базовому році, а дефлятор ВВП — у поточному;
- г) ІСЦ обчислюють на підставі постійних ваг, а дефлятор ВВП — змінних;
- д) усі відповіді неправильні.

9. Яке твердження неправильне:

- а) дефляція — це зменшення номінального ВВП до розмірів реального, коли дефлятор ВВП більший за одиницю;
- б) інфляція — це збільшення номінального ВВП до розмірів реального, коли дефлятор ВВП менший за одиницю;
- в) у базовому році номінальний і реальний ВВП дорівнюють один одному;
- г) дефлятор ВВП — це відношення номінального ВВП до реального;
- д) темп зростання реального ВВП дорівнює темпові зростання номінального ВВП плюс значення дефлятора ВВП.

10. ВВП як показник занижує обсяг національного виробництва, бо не враховує:

- а) результатів економічної діяльності в тіньовому секторі економіки;
- б) тієї частини продукції, яка вироблена з допомогою ресурсів, що належать іноземцям;
- в) державних закупівель товарів і послуг;

- г) збільшення запасів на кінець року;
- д) усі відповіді неправильні.

11. Повна зайнятість досягається у тому випадку, коли:

- а) фрикційне безробіття дорівнює нулеві;
- б) усі учасники робочої сили мають роботу;
- в) фрикційне і структурне безробіття менші за циклічне;
- г) циклічне безробіття дорівнює нулеві;
- д) усі відповіді неправильні.

12. Що спричинить підвищення рівня безробіття:

- а) збільшення населення, яке не змінило чисельності робочої сили;
- б) збільшення кількості зайнятих при незмінній кількості безробітних;
- в) збільшення робочої сили при незмінній кількості зайнятих;
- г) збільшення на однаковий відсоток і робочої сили, і кількості безробітних;
- д) усі відповіді неправильні.

13. Яке твердження неправильне:

- а) індекс цін Леспейреса завищує темпи зростання цін;
- б) індекс цін Пааше недооцінює темпи зростання цін;
- в) національний дохід менший за валовий національний продукт на величину амортизації та непрямих податків;
- г) різниця між валовими і чистими інвестиціями становить амортизацію;
- д) усі твердження правильні.

14. Якщо ВНП України перевищує ВВП, то:

- а) реальний ВВП перевищує номінальний ВВП;
- б) фактичний ВВП перевищує природний ВВП;

- в) виробництво проміжних товарів і послуг перевищує виробництво кінцевих товарів і послуг;
- г) українські фактори виробництва створюють за кордоном більше доходу, ніж іноземні фактори виробництва в Україні;
- д) іноземні фактори виробництва створюють в Україні більше доходу, ніж українські фактори виробництва за кордоном.

15. Якщо подушний ВВП Багатії становив 15 000 грн у 2001 р., а у 2002 р. — 15 450 грн, то темп його приросту за цей період дорівнюватиме (у %):

- а) 3,0;
- б) 103;
- в) 2,91;
- г) 102,91;
- д) 1,45.

16. Державні трансферні платежі — це:

- а) виплати уряду домогосподарствам, не обумовлені їхньою участю у процесі виробництва;
- б) частина національного доходу;
- в) видатки уряду на наймання працівників у державний сектор;
- г) правильні відповіді — а, в;
- д) усі відповіді неправильні.

17. Чисті інвестиції — це:

- а) відновна вартість основного капіталу за вирахуванням амортизації;
- б) приріст основного капіталу;
- в) вартість спожитого основного капіталу;
- г) різниця між валовими і приростковими інвестиціями;
- д) усі відповіді неправильні.

18. Якщо «Дженерал моторз» будує новий автомобільний завод в Україні, то:

- а) ВВП України зростатиме швидше, ніж ВВП;
- б) ВВП України зростатиме повільніше, ніж ВВП;
- в) і ВВП, і ВВП України зменшаться, оскільки частину доходу від цих інвестицій привласнюватимуть іноземці;
- г) ВВП і ВВП України зростатимуть однаковим темпом;
- д) усі відповіді неправильні.

19. За інших рівних умов, якщо ціни на імпортовані товари різко зросли, то:

- а) номінальний ВВП та ІСЦ зростуть на однакову величину;
- б) номінальний ВВП зросте, а ІСЦ не зміниться;
- в) номінальний ВВП не зміниться, а ІСЦ зросте;
- г) номінальний ВВП та ІСЦ зростуть на різну величину;
- д) усі твердження неправильні.

20. Що із переліченого не враховують при визначенні валового внутрішнього продукту як суми доходів:

- а) непрямі податки;
- б) рентові доходи;
- в) заробітну плату;
- г) амортизацію;
- д) державні трансферні платежі.

Загачі

Нижче перелічено компоненти валового внутрішнього продукту Багатії за певний рік (млрд грн):

Особисті видатки на споживання	50
Чисті інвестиції	6
Державні закупівлі товарів і послуг	20
Рента	3
Прибуток акціонерних підприємств	10
Відрахування на споживання капіталу	16

Процент	8
Непрямі податки на бізнес	4
Заробітна плата	42
Трансферні платежі	6
Доходи індивідуальних власників	12
Чистий експорт	3
Чисті іноземні факторні доходи, зароблені за кордоном	2

- а) Обчисліть ВВП як суму видатків і суму доходів.
 б) Внесіть необхідні поправки до ВВП, щоб отримати валовий національний продукт.
 в) Обчисліть національний дохід (1) вирахуванням відповідних компонентів із валового національного продукту і (2) додаванням доходів, що становлять національний дохід.

② Нехай в економіці Багатії є лише дві фірми — автомобільна і харчова, а також чимало фермерських господарств, які вирощують різні сільськогосподарські культури без наймання робочої сили.

Упродовж року автомобільна фірма виробила 1000 легкових автомобілів, які продала за 6000 грн кожний, і 100 вантажних автомобілів, які продано за 8000 грн кожний. Споживачі Багатії купили 750 легкових автомобілів, уряд — 50, а 200 автомобілів експортовано за кордон. Харчова промисловість закупила усі вантажівки.

Обсяг продажу харчової фірми за рік становив 15 млн грн, третину її продукції продано за кордон.

Витрати на оплату факторів виробництва в автомобільній компанії становили 4,1 млн грн, у тому числі на зарплату — 3,8 млн грн, процент — 0,1, ренту — 0,2.

Витрати на фактори у харчовій компанії становили 4,2 млн грн, у тому числі на заробітну плату — 3,0 млн грн, процент — 0,2, ренту — 1,0.

На закупівлю сільськогосподарської сировини у фермерів харчова фірма затратила 6 млн грн.

Витрати фермерів за рік становили 4,2 млн грн, у тому числі на оплату процентів — 1,5, ренти — 2,7.

Відрахування на споживання капіталу в автомобільній промисловості становили 0,6 млн грн, у харчовій — 1,7 млн грн. У фермерських господарств амортизаційних відрахувань не було.

Непрямих податків у Багатії немає.

Упродовж року Багатія імпортувала 2000 комп'ютерів за ціною 5000 грн кожний. Урядові установи та харчова компанія купили по 100 комп'ютерів, а решту придбали споживачі.

Визначте валовий внутрішній продукт Багатії як суму видатків і суму доходів, а також з'ясуйте його структуру.

У 1990 р. номінальний ВВП Багатії становив 400 млрд грн. У 2002 р. дефлятор ВВП дорівнював 2,0 відносно 1990. Реальний ВВП за 1990—2002 рр. збільшився на 50%. Обчисліть обсяг номінального ВВП у 2002 р.

Використайте наведені дані для Багатії, щоб обчислити: а) кількість робочої сили у 2001 і 2002 рр.; б) офіційний рівень безробіття у 2001 і 2002 рр.

Якщо природна норма безробіття становить 6,6%, то яким є циклічне безробіття у 2001 і 2002 рр.?

Показник, млн	2001 р.	2002 р.
Населення	49,2	49,5
Кількість зайнятих	22,1	22,2
Кількість безробітних	2,2	2,3

У гіпотетичній економіці виробляють і споживають лише три блага — хліб, джинси і книги. У таблиці наведено дані про їхню кількість і ціну (за одиницю) за два роки. Приймаючи 2000 рік за базовий, обчисліть для кожного з років такі показники:

- а) номінальний і реальний ВВП;
 б) індекс споживчих цін і дефлятор ВВП.

Благо	2000 р.		2010 р.	
	ціна, грн	кількість	ціна, грн	кількість
Хліб	1	500 000	2	400 000
Джинси	100	6000	140	8000
Книги	25	15 000	40	18 000

Тема

3

ВИРОБНИЦТВО І РОЗПОДІЛ НАЦІОНАЛЬНОГО ДОХОДУ

 *Впишіть номер визначення
кожного терміна*

№	Термін	Визначення
	рівень бідності	1. Додатковий обсяг продукції, який отримують від застосування додаткової одиниці праці за незмінної кількості інших факторів виробництва.
	виробнича функція	2. Неоднаковий рівень доходів домогосподарств або працівників.
	капіталовіддача	3. Сума грошей, яку отримує найманий працівник за певний відтинок часу (місяць, тиждень і т. д.).
	капіталомісткість	4. Функціональна залежність між вхідними економічними ресурсами та величиною національного продукту чи доходу.
	матеріаломісткість	5. Кількість товарів і послуг, яку працівник може придбати за свою номінальну зарплату.
	продуктивність праці	6. Величина валового внутрішнього продукту або національного доходу, що припадає на одну гривню основного капіталу.
	людський капітал	7. Надання життєвих благ соціально вразливим групам населення.
	функціональний розподіл національного доходу	8. Добуток затрат праці, виміряних у людино-годинах, та продуктивності праці

№	Термін	Визначення
	граничний продукт праці	(реального щогодинного виробітку на одного зайнятого).
	родинний розподіл національного доходу	9. Сума грошових коштів та продуктів, отриманих або вироблених домогосподарствами за певний період часу, — як правило, за рік.
	номінальна заробітна плата	10. Розподіл національного доходу між домогосподарствами.
	реальна заробітна плата	11. Вартість основного капіталу в розрахунку на одну гривню національного доходу.
	коефіцієнт Джині	12. Обсяг знань та рівень кваліфікації, що їх набувають працівники через освіту, професійну підготовку, в процесі праці і т. д.
	натуральні доходи	13. Продукція, вироблена домогосподарствами для власного споживання.
	особисті доходи	14. Обсяг національного продукту чи доходу в розрахунку на одного зайнятого.
	номінальні використувані доходи	15. Графічне зображення ступеня рівномірності розподілу доходу в національній економіці.
	реальні використувані доходи	16. Величина витрат матеріальних ресурсів у розрахунку на одиницю виробленої продукції.
	диференціація доходів	17. Розподіл національного доходу між власниками факторів виробництва.
	соціальна допомога	18. Частина грошового доходу, якою домогосподарства володіють і можуть розпоряджатися на свій розсуд.
		19. Відношення номінальних використуванних доходів до індексу споживчих цін.
		20. Додатковий обсяг продукції, який отримують від застосування додаткової одиниці капіталу за незмінної кількості інших факторів.

№	Термін	Визначення
	соціальне страхування	21. Система заходів, котрі забезпечують громадянам надходження доходів у разі втрати роботи, хвороби, виробничої травми та інвалідності, похилого віку, різкого скорочення доходів та ін.
	виторг фірми	22. Зростання обсягу продукції на той самий відсоток, на який зросли всі фактори виробництва.
	реальний ВВП	23. Добуток ціни одиниці продукції та кількості проданих одиниць продукції.
	крива Лоренца	24. Рівень доходів, який забезпечує задоволення лише елементарних потреб сім'ї.
	граничний продукт капіталу	25. Відношення між середніми доходами 10% найбільш високооплачуваних громадян і середніми доходами 10% найменш забезпечених.
	постійна віддача від масштабу	26. Відношення площі фігури, яку утворюють бісектриса і крива Лоренца, до площі трикутника, утвореного бісектрисою, горизонтальною віссю та правою ординатою.
	децильний коефіцієнт	27. Найпоширеніша форма захисту населення від ризиків, пов'язаних з утратою працездатності та доходів.
	соціальний захист населення	28. Відсоток населення країни з доходами, що нижчі від офіційно визначеної межі бідності.
	межа бідності	

Чи правильні такі твердження?

1. У сучасній ринковій економіці взаємозамінюваність ресурсів є абсолютною.
2. В останні роки у вітчизняній економіці фондовіддача підвищувалася.

3. У другій половині XX ст. збільшення затрат праці забезпечувало дві третини приросту реального національного доходу в розвинутих країнах.

4. Згідно з марксистською версією, розподіл національного доходу між різними факторами виробництва відбувається відповідно до їхніх граничних продуктів.
5. Згідно з неокласичною теорією, лише один фактор виробництва — праця — створює дохід, а всі решта факторів беруть участь у привласненні того, що створила праця.
6. Конкурентна фірма, яка максимізує прибуток, наймає працівників доти, доки граничний продукт праці не зрівняється з реальною зарплатною платою.
7. Зміни в кількості одного фактора виробництва змінюють граничні продукти всіх інших факторів.
8. Гранична продуктивність фактора пропорційна його середній продуктивності.
9. У країнах з низькою середньою продуктивністю праці реальна зарплата висока.
10. Зі зростанням номінальної зарплати підвищується і реальна зарплата.
11. У бідній країні усі родини бідні.
12. Чим ближчий коефіцієнт Джині до одиниці, тим вищий ступінь поляризації суспільства за рівнем доходів.
13. У багатих країнах значна частина населення може бідувати, ледь зводячи кінці з кінцями.
14. З підвищенням темпів науково-технічного прогресу граничний продукт капіталу зростає, а граничний продукт праці зменшується.
15. Зі збільшенням обсягу капіталу граничний продукт праці зменшується.
16. Більшості виробничих функцій притаманна властивість спадного граничного продукту.
17. Номінальні використовувані доходи дорівнюють сумі номінальних особистих доходів та особистих податків.
18. Реальні використовувані доходи дорівнюють відношенню номінальних використовуваних доходів до індексу споживчих цін.
19. Найважливішим чинником, що впливає на підвищення продуктивності праці, є науково-технічний прогрес.
20. Зі збільшенням кількості праці граничний продукт праці зменшується.

*Виберить
правильну відповідь*

1. *Виробнича функція $Y=K^{0,5}L^{0,5}$ має віддачу:*

- a) спадну;
- б) постійну;
- в) зростаючу;
- г) підпорядковану широким коливанням;
- д) усі відповіді неправильні.

2. *Яке рішення не ухвалює конкурентна фірма:*

- a) кількість працівників, яких доцільно найняти;
- б) обсяг інвестицій у машини та устаткування;
- в) ціну на свою продукцію;
- г) обсяг виробленої продукції;
- д) асортимент вироблюваної продукції.

3. *Що не характеризує виробничу функцію Коба—Дугласа:*

- a) частки факторів виробництва у національному доході є сталими;
- б) постійна віддача від масштабу;
- в) усі фактори привласнюють їхні граничні продукти;
- г) капітал і праця отримують рівні частини національного доходу.

4. *Що розуміють під функціональним розподілом доходу:*

- a) розподіл доходу між споживанням і заощадженням;
- б) розподіл національного доходу між різними факторами виробництва;
- в) розподіл доходів між основними економічними суб'єктами;
- г) розподіл фірмою доходу на дивіденди й розвиток виробництва;
- д) усі відповіді неправильні.

5. *Якщо внаслідок якогось природного катаклізму обсяг основного капіталу країни різко зменшився, то ставки реальної заробітної плати:*

- a) не зміняться;

- б) збільшаться;
- в) зменшаться;
- г) можуть як збільшитись, так і зменшитись;
- д) усі відповіді неправильні.

6. *Зі збільшенням обсягу капіталу граничний продукт праці:*

- a) збільшується;
- б) зменшується;
- в) не змінюється;
- г) може як збільшитись, так і зменшитись;
- д) усі відповіді неправильні.

7. *Реальну заробітну плату обчислюють як:*

- a) відношення номінальної зарплати до рівня цін;
- б) відношення рівня цін до номінальної зарплати;
- в) відношення номінальної зарплати до суми цін товарів і послуг, куплених за неї;
- г) відношення суми цін товарів і послуг, куплених за номінальну зарплату, до рівня цін;
- д) усі відповіді неправильні.

8. *Зі збільшенням кількості праці граничний продукт капіталу:*

- a) зменшується;
- б) збільшується;
- в) не змінюється;
- г) може як збільшитись, так і зменшитись;
- д) усі відповіді неправильні.

9. *Що належить до напрямів використання особистих доходів:*

- a) споживання;
- б) заощадження;
- в) сплата податків;
- г) усі напрями.

10. У країнах із розвинутою ринковою економікою у структурі доходів сім ї найвищу питому вагу мають:

- а) заробітна плата;
- б) доходи від підсобного господарства;
- в) майнові доходи;
- г) трансферні державні платежі;
- д) доходи від тіньової економіки.

11. Якщо виробнича функція містить два фактори і характеризується постійною віддачею від масштабу, то подвоєння обох факторів:

- а) збільшить обсяг виробництва у два рази;
- б) не змінить обсяг виробництва;
- в) збільшить обсяг виробництва у чотири рази;
- г) зменшить обсяг виробництва наполовину;
- д) усі відповіді неправильні.

12. Крива Лоренца відображає:

- а) ступінь рівності в розподілі доходів у суспільстві;
- б) ступінь диференціації доходів працівників різних галузей;
- в) залежність між розміром доходу та рівнем споживання;
- г) залежність між кількістю членів домогосподарства та обсягом їхніх доходів;
- д) усі відповіді неправильні.

13. Конкурентній фірмі вигідно наймати працівників доки, доки граничний продукт праці не зрівняється із:

- а) реальною заробітною платою;
- б) ціною одиниці продукції фірми;
- в) відношенням капіталу до праці;
- г) граничним продуктом капіталу;
- д) усі твердження неправильні.

14. Яке твердження правильне:

- а) що ближча крива Лоренца до бісектриси, то вищий ступінь рівності розподілу доходів у країні;

- б) у перехідній економіці України рівень диференціації доходів у 1990-х роках знижувався;
- в) розрив у рівнях доходів між 20% найбагатшого і 20% найбіднішого населення у розвинутих країнах більший, ніж у країнах, що розвиваються;
- г) частка заробітної плати у доходах населення в Україні вища, ніж у країнах з розвинутою ринковою економікою;
- д) коефіцієнт Джині в економіці України прямує до нуля.

15. У національній економіці кількість відпрацьованих за рік людино-годин не залежить від:

- а) кількості населення працездатного віку;
- б) коефіцієнта участі в робочій силі;
- в) середньої тривалості робочого дня;
- г) рівня членства найманих працівників у трудових спілках;
- д) кількості святкових та вихідних днів і тривалості відпустки.

16. Що не впливає на підвищення продуктивності праці:

- а) науково-технічний прогрес;
- б) рівень освіти і кваліфікації працівників;
- в) місткість ринку і розмір підприємств;
- г) збільшення кількості працівників;
- д) рівень організації виробництва.

17. Виробничій функції притаманна властивість спадного граничного продукту, якщо:

- а) відсоток зростання обсягу продукції менший за відсоток, на котрий зросли всі фактори виробництва;
- б) додатковий обсяг продукції, котрий отримують від застосування додаткової одиниці фактора за незмінної кількості інших факторів, зменшується;
- в) додатковий обсяг продукції, отриманий від застосування додаткової одиниці фактора, зі збільшен-

ням на таку саму величину кількості інших факторів зменшується;

- е) додатковий обсяг продукції, який отримують на кожен із факторів, зменшується;
- д) усі відповіді неправильні.

18. Диференціація доходів населення — це:

- а) неоднаковий рівень доходів домогосподарств або працівників;
- б) висока частка майнових доходів у структурі доходів населення;
- в) зміна співвідношення між мінімальною зарплатою і мінімальною пенсією;
- г) висока частка соціальних трансферів у структурі доходів населення;
- д) усі твердження неправильні.

19. Диференціація доходів населення:

- а) є недоліком певної економічної системи;
- б) простежується в усіх економічних системах;
- в) є неминучою, але держава може цілком її усунути;
- г) є результатом неправильної економічної поведінки окремих суспільних груп;
- д) усі твердження неправильні.

20. Який показник найповніше характеризує рівень життя:

- а) коефіцієнт участі в робочій силі;
- б) номінальні особисті доходи;
- в) номінальні використовувані доходи;
- г) натуральні доходи;
- д) реальні використовувані доходи на душу населення.

Загачі

1. Нехай виробничу функцію характеризують такі дані:

Праця, од.	Капітал, од.	Обсяг продукції, од.
1000	1000	10 000
2002	2000	20 010

Припустімо, що виробнича функція має постійну віддачу від масштабу. Який є граничний продукт праці, коли і праця, і капітал становлять по 1000 ?

2. Виробнича функція характеризується такими показниками:

Праця, од.	Капітал, од.	Обсяг продукції, од.
1	2	3
2	2	6
3	2	8

Наскільки зменшиться граничний продукт праці, коли маса праці збільшиться від двох до трьох одиниць?

3. У Багатії денний виробіток працівника дорівнює 10 грошовим одиницям. Населення країни — 50 млн осіб. Діти становлять 25% населення. Коефіцієнт участі дорослого населення в робочій силі — 65%. У розрахунковому році вихідними були всі суботи й неділі (по 52). Крім того, впродовж року було вісім святкових днів, які припадали на робочі. Кожний зайнятий мав відпустку тривалістю 28 календарних днів. Унаслідок захворювань працівників, запізнь та страйків було втрачено 2% робочого часу. Тривалість робочого дня становить вісім годин. Рівень безробіття впродовж року дорівнював 8%. *Визначте ВВП цієї країни.*

4. Припустімо, що Петро, Сергій, Ігор, Галина та Наталя отримують доходи в розмірі 500, 250, 125, 75 і 50 гривень відповідно. Побудуйте криву Лоренца і визначте, який відсоток загального доходу отримує найбагатший і найбідніший з них.

- ⑤ Залежність обсягу продукції від кількості працівників (обсяг капіталу незмінний) дано у таблиці.

Кількість працівників	Обсяг продукції
0	0
1	5
2	12
3	19
4	26
5	30
6	32
7	34

Нехай ціна одиниці продукції — 10 грн, а заробітна плата кожного працівника — 30 грн за день. *Визначте, яку кількість працівників у цьому випадку вигідно найняти.*

СПОЖИВАННЯ ТА ІНВЕСТИЦІЇ

Впишіть номер визначення кожного терміна

№	Термін	Визначення
	споживання	1. Актив, попит на який зростає швидше, ніж майно.
	заощадження	2. Суперечлива динаміка середньої схильності до споживання у короткостроковому і довгостроковому періодах.
	точка нульового заощадження	3. Рівень використовуваного доходу, за якого домогосподарства витрачають на споживання весь свій дохід.
	функція споживання	4. Неможливість для споживача перемістити свій майбутній дохід для розширення поточного споживання.
	функція заощадження	5. Грошова сума, зазначена на акції.
	від'ємні заощадження	6. Модель споживання, згідно з якою обсяг споживання головно залежить від поточного використовуваного доходу, а середня схильність до споживання зі зростанням доходу знижується.
	гранична схильність до споживання (MPC)	7. Видатки на придбання товарів і послуг для задоволення потреб людей.
	гранична схильність до заощадження (MPS)	8. Заощадження за рівня доходів, що нижчий від порогового.
		9. Заощадження домогосподарств.
		10. Графічне зображення залежності між

№	Термін	Визначення
	середня схильність до споживання (APC)	обсягом інвестицій та процентною ставкою.
	середня схильність до заощадження (APS)	11. Все, що має грошову вартість і є власністю фізичної або юридичної особи. 12. Неоднаковий обсяг знання, яким володіють сторони ринкової ділової операції.
	поточна вартість майбутнього доходу	13. Сума особистих заощаджень, заощаджень підприємств та державних заощаджень. 14. Частка видатків на споживання у будь-якій зміні використовуваного доходу.
	еластичність попиту на актив за майном	15. Володіння багатьма активами, що зменшує для заощадника загальний ризик утрат.
	дисконтування	16. Ціна, за якою акції продають на фондовій біржі.
	ліквідне (позичкове) обмеження	17. Графічне зображення зв'язку між споживанням та використовуваним доходом.
	актив	18. Частка споживання у використовуваному доході.
	ліквідність активу	19. Здатність активу швидко і без втрат вартості перетворюватися на готівку.
	актив вищої цінності	20. Відношення ринкової вартості функціонуючого капіталу до його відновної вартості.
	актив нижчої цінності	21. Проблема, яка внаслідок асиметричної інформації виникає після проведення ділової операції.
	особисті заощадження	22. Модель поведінки споживача, за якою обсяг споживання залежить не від поточного доходу, а від величини середнього доходу, котрий споживачі надіються отримувати у майбутньому, враховуючи своє майно та зароблений нині дохід.
	національні заощадження	

№	Термін	Визначення
	загадка споживання	23. Проблема, яка внаслідок асиметричної інформації виникає до проведення ділової операції.
	кейнсіанська функція споживання	24. Модель поведінки споживача, згідно з якою раціональні споживачі бажають підтримувати приблизно однаковий рівень споживання протягом свого життя.
	гіпотеза життєвого циклу	25. Методика зведення майбутнього доходу до поточної вартості.
	внутрішній рівень віддачі	26. Сума грошей сьогодні, яка створить указаний майбутній дохід за наявних процентних ставок.
	гіпотеза постійного доходу	27. Частка заощадження у використовуваному доході.
	асиметрична інформація	28. Графічне зображення зв'язку між заощадженням та використовуваним доходом.
	несприятливий вибір	29. Актив, попит на який зростає повільніше, ніж майно.
	моральний ризик	30. Частина використовуваного доходу, яка не витрачається на споживання.
	q Тобіна	31. Відношення відсотка зміни величини попиту на актив до відсотка зміни майна заощадника.
	чиста поточна вартість (NPV)	32. Лінія, яка показує різні комбінації обсягів споживання індивіда у двох періодах, які (обсяги) є досяжними за даних рівнів його доходу.
	функція інвестицій	33. Різниця між поточною вартістю потоку майбутнього витрат і поточною вартістю потоку майбутніх витрат на реалізацію і функціонування проекту впродовж усього циклу його життя.
	курс акцій	34. Максимальний процент, який інвестор може сплатити для мобілізації капіталовкладень.
	номінальна вартість акції	
	диверсифікація активів	

№	Термін	Визначення
	бюджетна пряма	35. Зі збільшенням доходу люди зазвичай у середньому збільшують своє споживання, але повільніше, ніж зростає їхній дохід.
	основний психологічний закон	36. Частка заощаджень у будь-якій зміні використовуюваного доходу домогосподарства.

Чи правильні такі твердження?

1. Гранична схильність до споживання завжди дорівнює граничній схильності до заощадження.
2. Зі збільшенням доходу споживача частка витрат на продукти харчування зменшується.
3. На обсяг і динаміку заощаджень та інвестицій впливають одні й ті самі чинники.
4. Споживчі витрати нестійкіші порівняно з інвестиційними витратами.
5. Якщо відома функція споживання, то завжди можна побудувати функцію заощадження.
6. Зростання податків на доходи громадян знижує і витрати на споживання, і розмір заощаджень.
7. Цінність грошової одиниці у майбутньому менша за її цінність сьогодні.
8. Дж. М. Кейнс уважав, що зі зростанням доходу середня схильність до споживання знижується.
9. Саймон Кузніц дійшов висновку, що зі зростанням доходів середня схильність до споживання не виявляє тенденції до зниження.
10. Ірвінг Фішер уважав, що споживання визначається доходом, який споживач сподівається отримати упродовж усього свого життя.
11. Технологічна структура інвестування є відношенням між вкладеннями у нове будівництво та технічним переозброєнням і реконструкцією підприємств.
12. За ринково-орієнтованого інвестиційного процесу повністю усувається проблема асиметричної інформації.

13. Недоліком банківсько-орієнтованого інвестиційного процесу є обмежений доступ малого бізнесу до фінансових ресурсів.
14. Програмно-орієнтований інвестиційний процес характерний для Німеччини.
15. Відтворювальна структура інвестицій відбиває співвідношення витрат на будівельно-монтажні роботи (пасивна частина інвестицій) та на придбання машин, інструментів, устаткування (активна частина).
16. Готівка є активом нижчої цінності.
17. Згідно з традиційним поглядом, зниження податків, яке уряд фінансує збільшенням заборгованості, не стимулює збільшення витрат споживача.
18. Підвищення податків переміщує вниз як функцію споживання, так і функцію заощадження.
19. Зі зростанням реальної процентної ставки стимули фірм до інвестування збільшуються.
20. Якщо q Тобіна менше від одиниці, то в цьому разі фірмам вигідно інвестувати.

Виберіть правильну відповідь

1. Що не характеризує кейнсіанську функцію споживання:
  - a) гранична схильність до споживання коливається в межах від нуля до одиниці;
  - б) зі зростанням доходу середня схильність до споживання знижується;
  - в) основним визначником споживання є поточний використовуваний дохід;
  - г) раціональні індивіди бажають підтримувати приблизно однаковий рівень споживання протягом усього життя;
  - д) усі твердження правильні.
2. Хто з економістів відвів сфері споживання ключову роль у макроекономічному аналізі:
  - a) Карл Маркс;
  - б) Джон Мейнард Кейнс;
  - в) Мілтон Фрідман;

- з) Альфред Маршал;
 д) Ірвінг Фішер.
3. *Гіпотеза життєвого циклу передбачає, що споживання є функцією:*
- а) лише поточного використовуваного доходу;
 б) поточного використовуваного доходу і майбутнього доходу;
 в) поточного використовуваного доходу і майна;
 г) поточного використовуваного доходу, майбутнього доходу і майна;
 д) усі відповіді неправильні.
4. *Гіпотеза постійного доходу М. Фрідмана твердить, що гранична схильність до споживання доходу:*
- а) становить одиницю;
 б) дорівнює нулеві;
 в) вища для постійного доходу, ніж для тимчасового доходу;
 г) нижча для постійного доходу, ніж для тимчасового доходу.
5. *Дж. М. Кейнс зазначав, що гранична схильність до споживання додаткового доходу є:*
- а) нуль;
 б) одиниця;
 в) між нулем і одиницею;
 г) більша від одиниці;
 д) від'ємною величиною.
6. *Згідно з кейнсіанською функцією споживання, обсяг споживання визначають головно:*
- а) використовуваний поточний дохід і процентна ставка;
 б) використовуваний поточний дохід і майбутній дохід;
 в) використовуваний поточний дохід;

- з) рівень заощаджень і процентна ставка;
 д) усі твердження неправильні.
7. *Коли люди ухвалюють рішення, яку частку доходу споживати сьогодні, а скільки заощаджувати, то вони постають перед:*
- а) ліквідним обмеженням;
 б) міжчасовим бюджетним обмеженням;
 в) точкою нульового заощадження;
 г) бюджетною прямою;
 д) усі твердження неправильні.
8. *Якщо процентна ставка становить 10%, то вартість нинішнього вкладу у 100 грн через два роки еквівалентна:*
- а) 133,1;
 б) 121;
 в) 82,64;
 г) 90;
 д) усі відповіді неправильні.
9. *Витрати на капітал у неокласичній моделі інвестицій не залежать від:*
- а) процентної ставки;
 б) норми амортизації;
 в) темпу зміни ціни капіталу;
 г) граничного продукту капіталу;
 д) залежать від усіх чинників.
10. *Зі зростанням реальної процентної ставки обсяг інвестицій:*
- а) збільшується, бо граничний продукт капіталу збільшується;
 б) збільшується, бо витрати на капітал зменшуються;
 в) зменшується, бо граничний продукт капіталу зменшується;
 г) зменшується, бо витрати на капітал збільшуються;
 д) усі твердження неправильні.

11. Згідно з теорією інвестування Тобіна, у фірм є стимули до інвестування, коли:

- а) ринкова вартість функціонуючого капіталу менша, ніж його відновна вартість;
- б) ринкова вартість функціонуючого капіталу більша, ніж його відновна вартість;
- в) відновна вартість функціонуючого капіталу дорівнює витратам на капітал;
- г) правильні відповіді — а, в;
- д) усі відповіді неправильні.

12. Дж. М. Кейнс твердив, що видатки на споживання в країні залежать від:

- а) рівня поточного використовуваного доходу;
- б) рівня національного доходу;
- в) вікової структури населення;
- г) темпу приросту пропозиції грошей;
- д) усі твердження неправильні.

13. Між якими величинами є обернена залежність:

- а) інвестиційними видатками і валовим внутрішнім продуктом;
- б) заощадженнями і використовуваним доходом;
- в) споживчими видатками і використовуваним доходом;
- г) інвестиційними видатками і процентною ставкою;
- д) усі твердження неправильні.

14. Якщо використовуваний дохід у країні збільшується, то у довгостроковому періоді:

- а) середні схильності до споживання і до заощадження не зміняться;
- б) середні схильності до споживання і до заощадження збільшаться;
- в) середня схильність до споживання зменшиться, а до заощадження збільшиться;
- г) середні схильності до споживання і до заощадження зменшаться;
- д) усі твердження неправильні.

15. У довгостроковому періоді граничний продукт капіталу дорівнює:

- а) реальним витратам на одиницю капіталу;
- б) реальній процентній ставці;
- в) номінальній процентній ставці;
- г) рівню інфляції;
- д) усі твердження неправильні.

16. Що не характеризує модель поведінки споживача, яку називають гіпотезою життєвого циклу:

- а) індивіди планують своє споживання і заощадження на тривалий період;
- б) раціональні споживачі хочуть підтримувати приблизно однаковий рівень споживання протягом свого життя;
- в) доходи людей різко знижуються з виходом на пенсію, тому для підтримання однакового рівня споживання упродовж життєвого циклу потрібно заощаджувати у трудовому періоді;
- г) обсяг споживання є функцією поточного використовуваного доходу, майна і майбутнього доходу;
- д) зі зростанням доходу середня схильність до споживання у тривалому періоді знижується.

17. Якщо домогосподарства не витрачають весь свій дохід на споживання і вкладають невитрачену суму у банк, то можна сказати, що вони:

- а) заощаджують та інвестують;
- б) заощаджують, але не інвестують;
- в) інвестують, але не заощаджують;
- г) не заощаджують і не інвестують;
- д) усі твердження неправильні.

18. Яке твердження неправильне:

- а) гранична схильність до споживання — це числове значення нахилу функції споживання;
- б) з моделі поведінки споживача Ірвінга Фішера випливає, що обсяг споживання визначається дохо-

дом, який споживач сподівається отримати упродовж свого життя;

- в) гіпотеза життєвого циклу не може пояснити загадки споживання;
- г) чинники, котрі збільшують граничний продукт капіталу, переміщують функцію інвестицій вправо;
- д) витрати на одиницю капіталу прямо пропорційні реальній процентній ставці.

19. Яке твердження характеризує точку нульового заощадження:

- а) величина заощаджень дорівнює обсягові інвестицій;
- б) величина заощаджень дорівнює обсягові споживання;
- в) гранична схильність до споживання дорівнює 1;
- г) величина доходу дорівнює обсягові споживання;
- д) жодне твердження не характеризує цю точку.

20. Особисті заощадження — це:

- а) загальна сума усіх активів домогосподарства;
- б) загальна сума усіх активів домогосподарства за вирахуванням суми його зобов'язань;
- в) частина використовуваного доходу домогосподарства, що не витрачена на споживання;
- г) сума фінансових активів домогосподарства;
- д) усі твердження неправильні.

Загачі

- ① Використовуваний дохід дорівнює 500 грн, і на споживання витрачають 400 грн. За доходу у 800 грн величина споживання становить 600 грн. *Визначте MPC і MPS.*
- ② Поточний використовуваний дохід особи становить 15 000 грн за рік, а майно — 50 000 грн. Гранична схильність до споживання поточного доходу — 0,8, а майна — 0,025. Автономне споживання до-

рівнює 1000 грн. *Вирахуйте обсяг споживання особи за кейнсіанською функцією споживання та гіпотезою життєвого циклу.*

- ③ Припустімо, що деяка особа має тепер 45 років, а її трудове життя почалося з 25 років. Ця особа сподівається прожити до 85 років і планує вийти на пенсію у 65 років. Щорічний дохід споживача становить 12 000 грн за рік, а його майно — 40 000 грн. *Обчисліть річний обсяг споживання особи згідно з моделлю життєвого циклу.*
- ④ Компанія купує вантажівки по 50 000 грн за штуку і надає їх в оренду іншим компаніям. Для купівлі вантажівок компанія бере позику, тому їй доводиться сплачувати за неї процент у розмірі 10% річних. Ціни на автомобілі зростають на 8% за рік. Норма амортизації вантажівки становить 20% за рік. *Обчисліть витрати на одиницю капіталу в цій компанії.*
- ⑤ У національній економіці є можливість використовувати сім інвестиційних проектів.

Проект	Обсяг інвестицій у проекти, млн грн	Щорічний дохід на 1000 інвестованих гривень
A	4	450
B	6	370
C	15	290
D	8	210
E	5	160
F	12	110
G	20	90

- а) *Обчисліть доцільний обсяг інвестицій за ринкової процентної ставки 20% за рік за умови, що інфляція відсутня.*
- б) *Обчисліть доцільний обсяг інвестицій за ринкової процентної ставки 20%, рівня інфляції 5% та податку в розмірі 25% щорічного доходу.*

Тема
5

ЕКОНОМІЧНЕ ЗРОСТАННЯ

 Впишіть номер визначення кожного терміна

№	Термін	Визначення
	економічне зростання	1. Показник, який міжнародні організації дедалі частіше використовують для визначення рівня якості життя.
	традиційне доіндустріальне суспільство	2. Високі темпи збільшення населення в країні.
	облік економічного зростання	3. Зростання національної економіки на основі підвищення ефективності використання ресурсів.
	зріле суспільство	4. Еміграція із країни високоосвічених спеціалістів і висококваліфікованих робітників.
	«викачування умів»	5. Збільшення кількості товарів і послуг, які продукує національна економіка.
	стаціонарний обсяг капіталу	6. Уповільнення темпів зростання населення за вищого рівня доходів.
	демографічний вибух	7. Збільшення обсягу капіталу в національній економіці.
	демографічний перехід	8. Обсяг капіталу на працівника, за якого інвестиції та амортизація дорівнюють одне одному.
		9. Стаціонарний обсяг капіталу, що максимізує споживання.
		10. Збільшення значення в національній

№	Термін	Визначення
	інтенсивний тип економічного зростання	економіці інтенсивного типу економічного зростання.
	екстенсивний тип економічного зростання	11. Нарощування виробництва товарів і послуг на основі збільшення кількості ресурсів за попереднього рівня технології.
	«закляте коло бідності»	12. Відношення сукупного капіталу країни до її робочої сили.
	коефіцієнт народжуваності	13. Пряма й активна роль уряду, спрямована на зміну галузевої структури національної економіки.
	коефіцієнт природного приросту населення	14. Відсоток приросту національного продукту за рахунок науково-технічного прогресу.
	залишок Солоу	15. Різниця між коефіцієнтом народжуваності і коефіцієнтом смертності.
	Золоте правило обсягу капіталу	16. Типова проблема країн, що розвиваються, коли їхні низькі подушні доходи є перешкодою для досягнення рівнів заощаджень та інвестицій, потрібних для прийнятних темпів економічного зростання.
	структурна політика	17. Стадія демографічного переходу, в якій коефіцієнти народжуваності й смертності високі, тому чисельність населення зростає дуже повільно.
	індекс людського розвитку	18. Кількість народжень у країні на 1000 осіб населення упродовж року.
	капіталоозброєність	19. Стадія демографічного переходу, на якій подружжя контролюють народжуваність, а чоловік та дружина здебільшого працюють поза домом.
	нагромадження капіталу	20. Метод в аналітичній економії, що приписує зростання обсягу національного продукту трьом джерелам — приросту капіталу, приросту праці та змінам у технології.
	інтенсифікація економіки	

Чи правильні такі твердження?

1. Економічне зростання — це збільшення номінального обсягу ВВП за певний відтинок часу.
2. Навіть дуже бідні на ресурси країни можуть мати високі темпи економічного зростання і забезпечувати належний рівень життя своїх громадян.
3. Економічне зростання децю послаблює суперечність між безмежними потребами і обмеженими ресурсами.
4. Економічне зростання графічно зображають переміщенням кривої виробничих можливостей вліво.
5. У ХХ ст. в розвинутих країнах затрати праці, виміряні в людино-години, зростали повільніше, ніж капітал.
6. Частки праці й капіталу в національному доході розвинутих країн упродовж ХХ ст. були відносно стабільними.
7. Наприкінці ХVІІІ ст. Томас Мальтус пророкував, що внаслідок зростання населення життєвий рівень людей підвищуватиметься.
8. Фактори пропозиції зумовлюють фізичну здатність економіки до зростання.
9. Високі темпи економічного зростання не завжди свідчать про прискорений прогресивний економічний розвиток країни.
10. У міру підвищення капіталоозброєності крива виробничої функції стає положистою.
11. За стаціонарного обсягу капіталу інвестиції на працівника перевищують амортизацію на працівника.
12. Рівень заощаджень є ключовим визначником стаціонарного обсягу капіталу.
13. За обсягу капіталу, що відповідає Золотому правилу, чистий граничний продукт капіталу дорівнює темпам зростання загального обсягу виробництва.
14. Якщо в національній економіці обсяг капіталу перевищує його стаціонарний рівень, то у цьому разі інвестиції більші за амортизацію.
15. Стаціонарний обсяг споживання дорівнює сумі стаціонарного обсягу виробництва та стаціонарної амортизації.
16. У стаціонарному стані обсяг продукції на працівника є незмінним.
17. Згідно з мальтусівським поглядом, для уповільнення темпів збільшення населення треба досягти вищих темпів економічного зростання.
18. Національна економіка не прямує до стаціонарного стану, якщо простежується зростаюча віддача від масштабу.
19. Розвинуті країни наполягають на припиненні політики «викачування умів».
20. Інвестиції збільшують обсяг капіталу на працівника.

Виберіть правильну відповідь

1. Модель зростання Солоу передбачає, що виробнича функція характеризується:
  - a) спадною віддачею від масштабу;
  - b) постійною віддачею від масштабу;
  - в) зростаючою віддачею від масштабу;
  - г) незмінним граничним продуктом;
  - д) зростаючим граничним продуктом.
2. Економічне зростання графічно можна проілюструвати:
  - a) рухом від однієї точки до іншої по кривій виробничих можливостей;
  - b) рухом від однієї точки до іншої за межами кривої виробничих можливостей;
  - в) переміщенням кривої виробничих можливостей вліво;
  - г) переміщенням кривої виробничих можливостей вправо;
  - д) усі твердження неправильні.
3. Модель Солоу не припускає, що:
  - a) обсяг національного продукту є постійним;
  - b) віддача від масштабу є постійною;
  - в) граничні продукти праці й капіталу є спадними;
  - г) обсяг національного продукту залежить від капіталу, праці й технології;
  - д) споживання залежить лише від доходу.
4. Якщо обсяг капіталу на працівника менший за його обсяг у стаціонарному стані, то інвестиції:
  - a) більші, ніж амортизація;
  - b) менші, ніж амортизація;
  - в) дорівнюють амортизації;
  - г) можуть бути меншими, більшими чи дорівнювати амортизації;
  - д) усі відповіді неправильні.

5. Що не є аргументом прихильників економічного зростання:

- а) економічне зростання є єдиним шляхом до поліпшення матеріального достатку й підвищення життєвого рівня;
- б) економічне зростання забезпечує людині триваліший відпочинок і подовжує життя;
- в) економічне зростання дає змогу нації зберігати державну незалежність;
- г) економічне зростання забезпечує пряму залежність між збільшенням кількості товарів та послуг і оздоровленням довкілля;
- д) дає змогу розширювати розвідані запаси ресурсів і створювати нові, відкривати або розробляти заміники наявних ресурсів.

6. Що не є аргументом противників економічного зростання:

- а) світова економіка використовує ресурси і нагромаджує відходи темпами, які планета не може витримати;
- б) подальший прогрес у розвинутих країнах здебільшого означає задоволення щоразу менш значущих потреб;
- в) унаслідок надмірного виснаження землі здатність планети прогодувати населення зменшується;
- г) економічне зростання полегшує розв'язання проблеми обмеженості ресурсів;
- д) нагромадження відходів пригнічує абсорбційну здатність світової екологічної системи.

7. Що не є «колесом економічного зростання»:

- а) кількість та якість природних ресурсів;
- б) кількість та якість трудових ресурсів;
- в) обсяг капіталу країни;
- г) трудові конфлікти;
- д) технологія.

8. Економічне зростання означає:

- а) забезпечення повної зайнятості;
- б) збільшення ресурсів та можливостей для виробництва;
- в) збільшення кількості вироблених товарів і послуг;
- г) переміщення кривої виробничих можливостей вліво;
- д) усі твердження неправильні.

9. Для визначення рівня економічного розвитку країни використовують низку показників, окрім:

- а) валового внутрішнього продукту на душу населення;
- б) показників ефективності функціонування економіки, що обчислюються на підставі ВВП;
- в) виробництва і споживання деяких ключових видів продукції;
- г) показників рівня заощаджень у національній економіці;
- д) показників рівня та якості життя населення.

10. Якщо національна економіка перебуває у стаціонарному стані, то, згідно з моделлю Солоу, рівень заощаджень не визначає:

- а) обсяг продукту на працівника;
- б) споживання на працівника;
- в) капітал на працівника;
- г) приріст продукту на працівника;
- д) інвестиції на працівника.

11. У ході воєнних дій економіка Багатії зазнала величезних руйнувань: і робоча сила, і обсяг капіталу країни зменшились на третину. Якщо сукупній виробничій функції притаманна постійна віддача від масштабу, то повоєнний обсяг продукту на працівника порівняно з довоєнним обсягом:

- а) зменшиться;
- б) збільшиться;

- в) не зміниться;
- г) може як збільшитися, так і зменшитися;
- д) усі відповіді неправильні.

12. У національній економіці усіх країн світу обсяг капіталу на працівника:

- а) менший, ніж за Золотим правилом;
- б) більший, ніж за Золотим правилом;
- в) відповідає Золотому правилу;
- г) усі відповіді неправильні.

13. Стаціонарний обсяг капіталу відповідає Золотому правилу за:

- а) найвищого рівня заощаджень;
- б) найвищого рівня споживання;
- в) найнижчого рівня амортизації;
- г) найвищого рівня доходу;
- д) усі відповіді неправильні.

14. Згідно з Золотим правилом, граничний продукт капіталу дорівнює:

- а) нормі амортизації;
- б) реальній процентній ставці;
- в) рівневі заощаджень;
- г) темпові інфляції;
- д) граничному продукту праці.

15. У моделі зростання Солоу з урахуванням зростання населення (n) і науково-технічного прогресу (g) темп зростання обсягу продукту на працівника у стаціонарному стані дорівнює:

- а) 0;
- б) g ;
- в) n ;
- г) $n + g$;
- д) $n - g$.

16. Яка закономірність не простежувалася в економічному зростанні розвинутих країн у ХХ ст.:

- а) підвищення продуктивності праці;
- б) виразна динаміка капіталомісткості продукції;
- в) зростання реальної заробітної плати;
- г) помітне збільшення частки капіталу в національному доході;
- д) підвищення капіталоозброєності праці.

17. Національна економіка не прямує до стаціонарного стану за:

- а) зростаючої віддачі від масштабу;
- б) високих темпів збільшення населення;
- в) високого рівня заощадження;
- г) низької норми амортизації;
- д) усі відповіді неправильні.

18. Нехай економіка усіх країн перебуває у стаціонарному стані. Вищі темпи зростання населення у країні порівняно з іншими країнами вестимуть у ній (за інших однакових умов) до:

- а) більшого стаціонарного обсягу капіталу на працівника;
- б) більшого стаціонарного обсягу продукту на працівника;
- в) меншого стаціонарного обсягу капіталу на працівника;
- г) більшого стаціонарного обсягу споживання на працівника;
- д) правильні відповіді — а, б, г.

19. Нехай економіка усіх країн перебуває у стаціонарному стані. Вищі темпи зростання населення у країні порівняно з іншими країнами вестимуть у ній (за інших однакових умов) до:

- а) вищих темпів зростання національного продукту;
- б) нижчих темпів зростання національного продукту;
- в) вищих темпів зростання обсягу продукції на працівника;

- г) вищих темпів зростання споживання на працівника;
 д) правильні відповіді — а, в, г.

20. Яке твердження неправильне:

- а) у більшості країн Азії, Африки і Латинської Америки триває демографічний вибух;
 б) коефіцієнт природного приросту населення в Україні та кількох інших державах є від'ємною величиною;
 в) розрив у доходах між багатими і бідними націями у другій половині ХХ ст. значно збільшився;
 г) високорозвинуті країни ставлять на порядок денний реформу міжнародних економічних відносин — створення так званого нового економічного порядку;
 д) Україна порівняно з іншими пострадянськими країнами зробила перші незалежні кроки за найнесприятливіших умов.

Загачі

- ① Нехай обсяг капіталу становить 250 одиниць, норма амортизації — 10%, а обсяг національного продукту — 50 одиниць. За якого рівня заощаджень обсяг капіталу не змінюватиметься?
- ② Припустімо, що обсяг продукції на працівника становить п'ять одиниць, а виробнича функція є $y = \sqrt{k}$. Сумарний обсяг капіталу дорівнює 500 одиницям. Яка чисельність робочої сили?
- ③ Припустімо, що виробнича функція є $y = \sqrt{k}$, рівень заощадження — 40%, а норма амортизації — 10%. Який стаціонарний обсяг капіталу?
- ④ Нехай національні економіки двох країн — Багатії та Бідасії — описує така виробнича функція: $y = \sqrt{k}$. Рівень заощаджень у Багатії становить 22%, темпи зростання робочої сили — 2%, а в Бідасії, відповідно, 12 і 3%. В обох країнах норма амортизації дорівнює 6%, а темпи науково-технічного прогресу — 3%. Визначте стаціонарний обсяг капіталу в обох країнах.

- ⑤ Граничний продукт капіталу становить 0,5, а граничний продукт праці — 3. Капітал збільшується на 40 одиниць, а робоча сила — на 10. Наскільки зросте обсяг національного продукту?
- ⑥ Темп приросту національного продукту становить 3%, а частка капіталу в національному продукті — 0,3. Нехай чисельність робочої сили зросла на 1%, а обсяг капіталу — на 2%. Обчисліть залишок Солоу.
- ⑦ Припустімо, що єдиними компонентами сукупного попиту в країні є інвестиції та споживання. МРС дорівнює 0,8, а капіталомісткість продукції — 2. У вихідному році ВВП країни становив 100 одиниць. Визначте, яким буде ВВП країни через три роки.
- ⑧ Реальний продукт Багатії зростає середнім темпом 3% за рік. Обсяг капіталу в країні приблизно у 2,5 раза більший за річний ВВП. Частка амортизації у ВВП становить 10%. Капітал у Багатії привласнює 30% ВВП. Визначте, чи відповідає обсяг капіталу в економіці Багатії рівневі Золотого правила.

ГРОШІ І ВАЛЮТА

Впишіть номер визначення
кожного терміна

№	Термін	Визначення
	гроші	1. Спосіб організації грошового обігу, закріплений законом.
	міра вартості	2. Грошова система, яка передбачає наявність в обігу золотих монет.
	засіб обміну	3. Золотий монометалізм в урізаній після Другої світової війни формі.
	бартер	4. Сукупність активів, які використовують для здійснення ділових операцій.
	товарні гроші	5. Визначення кількості національної валюти, потрібної для купівлі одиниці іноземної валюти.
	демонетизація золота	6. Визначення кількості іноземної валюти, яка потрібна для купівлі одиниці національної валюти.
	золотомонетний стандарт	7. Показники загальної кількості грошей у національній економіці.
	грошова система	8. Припинення виконання золотом функцій грошей.
	грошовий обіг	9. Функція грошей, за допомогою якої визначаються ціни всіх інших товарів і послуг.
	монометалізм	10. Рух грошей між економічними суб'єктами.
	біметалізм	

№	Термін	Визначення
	золотоперевий стандарт	11. Грошова одиниця країни. 12. Фінансовий ринок, де продають і купують короткострокові боргові інструменти, строк погашення яких менший, ніж один рік.
	грошові агрегати	13. Гроші, що мають внутрішню вартість.
	процентна ставка	14. Функція грошей, у якій вони є посередником між продавцем і покупцем.
	ринок грошей	15. Співвідношення, в якому товари одної країни можна обміняти на товари іншої.
	ринок капіталів	16. Грошова система, основу котрої становить лише один метал.
	реальна процентна ставка	17. Плата за право користування грошовими коштами.
	ефект Фішера	18. Обмін продукту безпосередньо на інший продукт.
	швидкість обігу грошей	19. Середньозважене значення індексів двосторонніх номінальних обмінних курсів національної валюти країни стосовно валют її торговельних партнерів за певний період.
	реальні грошові залишки	20. Грошова система, у якій за золотом і сріблом законодавчо закріплена роль грошей.
	пропозиція грошей	21. Фінансовий ринок, де купують і продають довгострокові (строк погашення яких більше одного року) боргові зобов'язання та акції.
	валюта	22. Відносна ціна валют двох країн.
	вільно конвертована валюта	23. Кількість грошей, яка наявна у національній економіці на певний момент часу.
	фіксований валютний курс	24. Кількість разів, яку гривня або інша національна грошова одиниця витрачається за рік на придбання кінцевих товарів і послуг.
	плаваючий валютний курс	

№	Термін	Визначення
	номінальний валютний курс	25. Обмінний курс, котрий формується в ході взаємодії попиту і пропозиції на валютних ринках.
	реальний валютний курс	26. Процентна ставка, що характеризує зміну купівельної спроможності певної суми грошей.
	ефективний номінальний валютний курс	27. Кількість товарів і послуг, яку можна купити за певну номінальну кількість грошей.
	європейське числення валютного курсу	28. Незмінна ціна купівлі та продажу національної валюти за іноземну валюту, встановлена центральним банком країни.
	британське числення валютного курсу	29. Взаємозв'язок між рівнем інфляції та номінальною процентною ставкою. 30. Валюта, яка без обмеження обмінюється на будь-які іноземні валюти.

Чи правильні такі твердження?

- Товарні гроші мають внутрішню вартість.
- Показники загальної кількості грошей у національній економіці називають грошовими агрегатами.
- Вперше паперові гроші були випущені в Індії.
- Зі зменшенням номінального ВВП попит на гроші для операцій скорочується.
- Важливим компонентом сучасної грошової системи є золотий вміст грошової одиниці.
- Високоліквідні активи, такі як золото, називаються «майже грошима».
- Що вища процентна ставка, то більша величина попиту на гроші для операцій.
- У більшості країн світу біметалеві грошові системи утвердилися у другій половині ХХ ст.
- Попит на гроші як активи перебуває в оберненій залежності від номінального ВВП.
- Для стабілізації грошового обігу після Другої світової

- війни багато країн світу випустили золоті монети.
- Номінальна процентна ставка дорівнює сумі реальної процентної ставки й темпу інфляції.
  - Суккупний попит на гроші є функцією від доходу та процентної ставки.
  - Зі збільшенням доходу крива попиту на гроші переміщується вліво.
  - Зі зростанням реального обмінного курсу національної валюти обсяг експорту збільшується.
  - Зі зниженням реального обмінного курсу національної валюти обсяг імпорту зменшується.
  - Пряме котирування показує кількість національної валюти, яка потрібна для купівлі одиниці іноземної валюти.
  - Попит на валюту даної країни мають резиденти (юридичні та фізичні особи країни).
  - Зі зниженням курсу валюти попит на неї зменшується.
  - Вищий рівень інфляції в країні порівняно з іншою призводить до знецінення валюти даної країни.
  - Підвищення процентних ставок у країні порівняно з іншими країнами веде до зниження курсу її валюти.

Виберіть правильну відповідь

- У який період золоті монети були вилучені з грошового обігу:
  - 10 — 20-ті роки ХХ ст.;
  - 20 — 30-ті роки ХХ ст.;
  - 40 — 50-ті роки ХХ ст.;
  - друга половина ХХ ст.;
  - друга половина ХІХ ст.
- Яка ознака не характеризує золотомонетний стандарт:
  - обов'язкове перебування золотих монет у грошовому обігу;
  - встановлення золотого вмісту грошової одиниці;

- в) вільне ввезення золота в країну та вивезення з неї;
- г) жорстке співвідношення між запасом золота у країні та внутрішньою кількістю грошей;
- д) різкі коливання курсів валют.

3. Яке твердження неправильне:

- а) грошову одиницю Швеції називають кроною;
- б) грошову одиницю Туреччини називають лірою;
- в) грошову одиницю Китаю називають юанем;
- г) грошову одиницю Австрії називають маркою;
- д) грошову одиницю Португалії називають ескудо.

4. Яка ознака не характеризує сучасні грошові системи країн:

- а) хронічне знецінення грошей;
- б) офіційне визначення золотого вмісту грошової одиниці;
- в) широкий розвиток безготівкового обігу і скорочення обігу готівки;
- г) зростання ролі держави у стабілізації грошового обігу;
- д) перебування в обігу лише паперових грошей і монет з неблагородних металів.

5. Демонетизація золота означає, що:

- а) держава розпродает своє монетарне золото;
- б) припиняється тезаврація золота приватними особами;
- в) золото перестає виконувати функції грошей;
- г) припиняється карбування монет із золота;
- д) усі відповіді неправильні.

6. Якщо пропозиція грошей і рівень цін постійні, то у разі збільшення доходу:

- а) попит на гроші та процентна ставка збільшаться;
- б) попит на гроші зменшиться, а процентна ставка збільшиться;

- в) збільшиться попит на гроші і зменшиться процентна ставка;
- г) зменшаться попит на гроші та процентна ставка;
- д) усі відповіді неправильні.

7. Яке твердження правильне:

- а) з підвищенням процентної ставки попит на гроші для операцій збільшується;
- б) зі зниженням процентної ставки попит на гроші для операцій зменшується;
- в) зі зменшенням номінального ВВП попит на гроші для операцій зменшується;
- г) зі збільшенням номінального ВВП попит на гроші для операцій зменшується;
- д) усі відповіді неправильні.

8. Якщо номінальний ВВП зменшиться, то:

- а) і попит на гроші для операцій, і сукупний попит на гроші не зміняться;
- б) попит на гроші для операцій збільшиться, тоді як сукупний попит на гроші зменшиться;
- в) і попит на гроші для операцій, і сукупний попит на гроші збільшаться;
- г) і попит на гроші для операцій, і сукупний попит на гроші зменшаться;
- д) усі твердження неправильні.

9. Зі зниженням реальної процентної ставки:

- а) попит на гроші для операцій збільшиться, а сукупний попит на гроші не зміниться;
- б) попит на гроші для операцій зменшиться, а сукупний попит на гроші збільшиться;
- в) попит на гроші для операцій не зміниться, а сукупний попит на гроші збільшиться;
- г) попит на гроші як активи збільшиться, а сукупний попит на гроші не зміниться;
- д) попит на гроші як активи не зміниться, а сукупний попит на гроші збільшиться.

10. Яка з операцій центрального банку збільшує пропозицію грошей у національній економіці:

- а) підвищення норми резервування;
- б) підвищення ставки рефінансування;
- в) продаж іноземної валюти населенню та комерційним банкам;
- г) купівля державних цінних паперів на відкритому ринку;
- д) усі твердження неправильні.

11. Якщо українська гривня і російський рубль вільно плавають і попит на українську гривню зростає, то це означає, що:

- а) пропозиція українських гривень зменшилась або зменшиться;
- б) ціна української гривні у валюті Росії знизиться;
- в) пропозиція російських рублів зменшилась;
- г) ціна російського рубля в українській валюті знизиться;
- д) усі твердження неправильні.

12. Реальний обмінний курс не залежить від:

- а) номінального обмінного курсу;
- б) рівня цін у вітчизняній економіці;
- в) рівня цін у торговельного партнера;
- г) номінального ВВП торговельного партнера;
- д) залежить від усіх чинників.

13. Якщо вітчизняні компанії виплачують високі дивіденди (у гривнях) іноземцям, це може привести до:

- а) знецінення гривні;
- б) поцінування гривні;
- в) збільшення імпорту України;
- г) зменшення експорту України;
- д) усі відповіді неправильні.

14. Коли кажуть, що країна девальвувала свою валюту, то мають на увазі, що:

- а) внутрішня купівельна спроможність національної грошової одиниці знизилася;
- б) уряд підвищив ціну, за якою закуповуватиме золото;
- в) уряд зменшив кількість грошей, що перебуває в обігу;
- г) уряд знизив фіксований курс валюти стосовно інших валют;
- д) усі твердження неправильні.

15. Зростання курсу гривні щодо польського злого створює сприятливі умови для:

- а) збільшення українського експорту в Польщу;
- б) збільшення польського експорту в Україну;
- в) взаємного скорочення імпорту обох країн;
- г) розширення торгівлі цих країн з іншими країнами;
- д) усі відповіді неправильні.

16. Що не є складовою сучасної грошової системи:

- а) найменування грошової одиниці;
- б) види державних паперових грошових знаків і розмінної монети, що мають законну платіжну силу;
- в) регламентація безготівкового грошового обігу;
- г) державний апарат, що регулює грошовий обіг;
- д) золотий вміст грошової одиниці.

17. Кількісне рівняння обігу не містить:

- а) кількості грошей в обігу;
- б) швидкості обігу грошей;
- в) рівня цін;
- г) номінальної процентної ставки;
- д) обсягу національного продукту в реальному вираженні.

18. Яке твердження неправильне:

- а) операційний попит на гроші не залежить від процентної ставки;

- б) попит на гроші як активи обернено пропорційний до процентної ставки;
- в) зі зниженням реальної процентної ставки попит на реальні грошові залишки зростає;
- г) зменшення доходу за даної пропозиції грошей підвищує рівноважну процентну ставку;
- д) підвищення облікової ставки знижує заінтересованість комерційних банків в отриманні додаткових резервів через позику в центральному банку.

19. Різницею між номінальною і реальною процентною ставкою є:

- а) податок;
- б) інфляція;
- в) сеньйораж;
- г) чистий експорт;
- д) усі відповіді неправильні.

20. Із рівняння Фішера випливає, що зростання рівня інфляції на один відсоток збільшує на один відсоток:

- а) реальну процентну ставку;
- б) пропозицію грошей;
- в) номінальну процентну ставку;
- г) номінальний обмінний курс;
- д) усі відповіді неправильні.

Задачи

- ① Припустімо, що курс гривні до російського рубля становить: 1 гривня = 6 рублям. Українські фірми експортують товар А в Росію, який коштує там 420 рублів. Російські фірми також виробляють продукт А та експортують його в Україну, де його ціна становить 70 грн. Обсяг експорту товару А фірмами обох країн однаковий — 50 тис. одиниць.

Напередодні виборів в Україні курс гривні щодо рубля знизився до 1 : 5,5. Визначте розмір додаткового доходу, який отримують фірми однієї з країн унаслідок зміни курсу.

- ② У таблиці наведено шкалу попиту на гривні:

Ціна гривні, дол.	5,3	5,4	5,5	5,6	5,7	5,8	5,9	6,0
Величина попиту на гривні, млн	100	95	90	85	80	75	70	65

Уряд України запроваджує фіксований валютний курс на рівні: 1 гривня = 5,5 долара. Величина пропозиції гривень за цього курсу дорівнює 80 млн. Чи повинен Національний банк України у цьому випадку купувати або продавати гривні? Якщо так, то на яку суму?

- ③ У таблиці наведено дані про попит на гривні та їхню пропозицію:

Ціна гривні, дол.	Величина пропозиції гривень, млн	Величина попиту на гривні, млн
0,14	75	175
0,16	100	150
0,18	125	125
0,20	150	100
0,22	175	75

- а) Визначте рівноважний обмінний курс гривні.
- б) Визначте рівноважний обмінний курс долара.

- ④ На підставі даних таблиці визначте багатосторонній курс гривні за 2002–2003 рр. Заповніть місця в таблиці, позначені (—).

	Росія	США	Німеччина	Всього
Номінальний обмінний курс у 2002 р. (британське числення)	5,0	0,18	0,37	
Номінальний обмінний курс у 2003 р.	5,20	0,17	0,36	
Індекс двостороннього обмінного курсу	—	—	—	
Оборот зовнішньої торгівлі з Україною, млрд грн	60	40	30	

Продовження таблиці

	Росія	США	Німеччина	Всього
Частка у зовнішньоторговельному обороті України у 2003 р.:				
а) загальна	—	—	—	—
б) нормалізована	—	—	—	—
Багатосторонній обмінний курс гривні				—

- ⑤ Індекс споживчих цін у Багатії у 2001 р. становив 7%, а у Бідасії — 103%. Курс валюти Багатії до валюти Бідасії упродовж року не змінився. Чи змінився індекс реального обмінного курсу валюти Багатії 2001 р.? Якщо змінився, то наскільки?
- ⑥ Облігація приносить сталий процент у сумі 200 грн за рік. Заповніть таблицю:

Процентна ставка	Ціна облігації, грн	Процентна ставка	Ціна облігації, грн
5	—	—	800
4	—	15	—
—	2000	20	—

СУКУПНІ ВИДАТКИ ТА ЕКОНОМІЧНА РІВНОВАГА

Впишіть номер визначення
кожного терміна

№	Термін	Визначення
	сукупні видатки	1. Будь-яке доповнення до споживчих видатків на купівлю продукції, виготовлену всередині країни.
	економічна рівновага	2. Сума запланованих та незапланованих інвестицій у запаси.
	витікання ін'єкції	3. Багаторазовий вплив, який зміна сукупних видатків чинить на рівноважний ВВП.
	«кейнсіанський хрест»	4. Відношення зміни рівноважного ВВП до зміни будь-якого компонента сукупних видатків.
	рівноважний ВВП	5. Коефіцієнт, на який треба помножити зміну в сукупних видатках, щоб визначити підсумкову зміну рівноважного ВВП.
	фактичні інвестиції	6. Загальна сума видатків усіх покупців на кінцеві товари і послуги, вироблені національною економікою.
	мультиплікатор видатків	7. Будь-яке витрачання доходу не для купівлі вироблених у країні кінцевих товарів і послуг.
	акселератор	8. Обсяг національного виробництва, якому відповідають сукупні видатки,

№	Термін	Визначення
	повний мультиплікатор	достатні для закупівлі усієї продукції, виготовленої у поточному періоді.
	гранична схильність до імпорту	9. Інвестиції, що породжені зростанням реального ВВП. 10. Залежність інвестицій від приросту обсягу національного виробництва.
	граничний податковий коефіцієнт	11. Мультиплікатор, котрий ураховує всі видатки з потоку «видатки—доходи». 12. Величина, на яку мають зрости сукупні видатки, аби підвищити рівень ВВП до рівноважного за повної зайнятості.
	підхід «видатки — обсяг виробництва»	13. Величина, на яку мають скоротитися сукупні видатки, щоб зменшити рівноважний ВВП до рівня повної зайнятості.
	парадокс заощадження	14. Рівновага на товарних ринках країни. 15. Мультиплікатор, що ураховує лише один канал витікань — заощадження.
	рецесійний розрив	16. Проста графічна модель, яка виявляє мультиплікативне збільшення сукупного доходу зі зміною видатків та показує рівноважний ВВП.
	інфляційний розрив	17. Зменшення сукупних видатків і реального ВВП, а відтак інвестицій та фактичних заощаджень загалом унаслідок намагань економічних суб'єктів заощаджувати якомога більше.
	підхід «витікання — ін'єкції»	18. Величина збільшення закупівель за кордоном зі збільшенням використовуваного доходу на одну одиницю.
	ефект мультиплікатора	19. Величина зміни податкових вилучень зі зміною ВВП на одну грошову одиницю.
	мультиплікатор	20. Бюджет, в якому державні видатки й податки одночасно зростають або зменшуються на однакову величину.

№	Термін	Визначення
	простий мультиплікатор	21. Визначення рівноважного ВВП через виявлення такого його реального обсягу, за якого сукупні видатки дорівнюють національному продукту.
	збалансований державний бюджет	22. Визначення рівноважного ВВП через виявлення такого його реального обсягу, за якого величина вилучень дорівнює величині ін'єкцій.

Чи правильні такі твердження?

- Обсяг національного виробництва збільшується тоді, коли фактичні або заплановані заощадження перевищують фактичні або заплановані інвестиції.
- Національна економіка перебуває у стані рівноваги тоді, коли фактичні видатки дорівнюють запланованим.
- Заощадження і фактичні інвестиції завжди дорівнюють одне одному.
- Економічна рівновага досягається тоді, коли витікання з потоку «видатки—доходи» дорівнюють ін'єкціям у цей потік.
- Що нижче гранична схильність до заощадження, то менший вплив справляє зміна сукупних видатків на обсяг національного виробництва.
- За інших рівних умов збільшення чистого експорту країни збільшує реальний обсяг її ВВП.
- Що нижче гранична схильність до споживання, то більший розмір мультиплікатора.
- Збільшення інвестицій у запаси спонукає фірми збільшувати зайнятість.
- Заплановані й фактичні інвестиції рівні між собою лише у стані економічної рівноваги.
- Збільшення будь-якого компонента сукупних видатків спричиняє децю більший приріст рівноважного обсягу виробництва.
- За повної зайнятості мультиплікатор зовсім не спрацьовує.
- Зміна державних видатків вадоміше впливає на сукупні видатки, ніж рівновелика зміна податків.

13. Мультиплікатор збалансованого бюджету дорівнює одиниці.
14. Повний мультиплікатор завжди більший за простий.
15. Мультиплікатор відкритої економіки більший за мультиплікатор закритої економіки.
16. Вирішальну роль у зрівноваженні сукупних витратків та кількості виготовлених товарів і послуг у довгостроковому періоді відіграє процентна ставка.
17. Економічна рівновага не гарантує такого рівня сукупних витратків, за якого національна економіка перебуває у стані повної зайнятості.
18. Якщо фактичний обсяг виробництва перевищує заплановані витратки, то інвестиції у запаси зменшуватимуться.
19. Для подолання рецесійного розриву потрібно зменшити сукупні витратки.
20. На національну економіку, яка перебуває у стані повної зайнятості, сприятливо впливає підвищення рівня заощаджень, тоді як на депресивну економіку — зниження цього рівня.

Виберіть правильну відповідь

1. Що із переліченого не містить поняття «витікання»:

- а) інвестиції;
- б) заощадження;
- в) податки;
- г) імпорт;
- д) усі відповіді правильні.

2. Якщо в національній економіці обсяг виробництва дорівнює сукупним витраткам, то:

- а) економіка перебуває у стані за повної зайнятості;
- б) ін'єкції дорівнюють витіканням;
- в) зміни інвестицій у запаси відсутні;
- г) усі відповіді правильні;
- д) правильні відповіді — б, в.

3. Що не є компонентом сукупних витратків:

- а) споживчі витратки домогосподарств;
- б) державні трансферні платежі;
- в) інвестиційні витратки фірм;
- г) чистий експорт;
- д) державні закупівлі товарів і послуг.

4. Національна економіка перебуває у рівновазі тоді, коли:

- а) споживчі витратки мінус заощадження дорівнюють інвестиціям;
- б) заплановані споживчі витратки плюс інвестиції дорівнюють усім витіканням;
- в) державний бюджет збалансований;
- г) сума інвестиційних витратків, державних закупівель товарів і послуг та чистого експорту дорівнює сумі заощаджень, чистих податків та імпорту.
- д) усі відповіді неправильні.

5. Мультиплікатор витратків не спрацьовує, якщо:

- а) національна економіка переживає спад;
- б) економічна політика уряду помилкова;
- в) національна економіка досягла повної зайнятості;
- г) знижується ефективність використання ресурсів у національній економіці;
- д) чистий експорт є від'ємною величиною.

6. Мультиплікативний вплив початкової зміни сукупних витратків припиняється тоді, коли:

- а) сума нових заощаджень зрівнюється з початковою зміною витратків;
- б) у національній економіці почалося піднесення;
- в) витікання зрівнюються з ін'єкціями;
- г) відсутні зміни інвестицій у запаси;
- д) усі відповіді неправильні.

7. Вирішальну роль у досягненні економічної рівноваги у довгостроковому періоді відіграє(ють):

- а) процентна ставка;

- б) державні закупівлі товарів і послуг;
- в) національні заощадження;
- г) зміни інвестицій у запаси;
- д) усі відповіді неправильні.

8. Згідно з парадоксом заощадження, спроба усіх заощаджувати якомога більше може:

- а) перемістити функцію споживання вгору;
- б) перемістити функцію заощадження вниз;
- в) спричинити зменшення сукупних видатків і реального ВВП;
- г) збільшити фактичні заощадження та інвестиційні видатки;
- д) усі відповіді неправильні.

9. За обсягу національного виробництва, що більший за рівноважний:

- а) домогосподарства заощаджують більше, ніж підприємства планують інвестувати;
- б) сукупні видатки перевищують обсяг національного виробництва;
- в) інвестиції у запаси зменшуються;
- г) процентна ставка зростає;
- д) усі відповіді неправильні.

10. За інших рівних умов збільшення експорту країни:

- а) збільшить сукупні видатки, але зменшить реальний ВВП;
- б) зменшить сукупні видатки, але збільшить реальний ВВП;
- в) збільшить сукупні видатки та реальний ВВП;
- г) перемістить криву сукупних видатків угору;
- д) правильні відповіді — в, г.

11. За обсягу національного виробництва, що менший за рівноважний:

- а) сукупні видатки менші, ніж реальний ВВП;
- б) інвестиції у запаси збільшуються;

- в) процентна ставка знижується;
- г) домогосподарства заощаджують менше, ніж підприємства планують інвестувати;
- д) усі відповіді неправильні.

12. Якого етапу не містить процес установлення економічної рівноваги у національній економіці у короткостроковому періоді:

- а) незбіг заощаджень та запланованих інвестицій зумовлює відмінність між планами виробництва та планами видатків;
- б) відмінності між планами видатків і планами виробництва спричиняють непередбачені зміни в інвестиціях у запаси;
- в) непередбачені зміни в інвестиціях у запаси спонукують підприємства переглядати плани виробництва в напрямі їх зменшення або збільшення;
- г) тільки коли заплановані інвестиції та заощадження рівні між собою, а зміни інвестицій у запаси відсутні, встановиться економічна рівновага;
- д) містить усі етапи.

13. Яке твердження неправильне:

- а) державний сектор впливає на ВВП через податки та державні закупівлі товарів і послуг;
- б) мультиплікатор податків завжди на одиницю більший за мультиплікатор видатків;
- в) мультиплікатор збалансованого бюджету дорівнює одиниці;
- г) державні видатки чинять безпосередній вплив на сукупні видатки;
- д) зміна податків впливає на сукупні видатки не безпосередньо, а через зміну використовуваного доходу, тобто зміну споживання.

14. Який захід не можна використовувати для подолання рецесійного розриву:

- а) зниження рівня оподаткування;
- б) збільшення державних закупівель товарів і послуг;

- в) підвищення обмінного курсу національної валюти;
- г) зниження процентної ставки;
- д) підвищення заробітної плати державних працівників.

15. Який захід не можна використовувати для подолання інфляційного розриву:

- а) зниження норми резервування;
- б) підвищення облікової ставки;
- в) продаж державних цінних паперів;
- г) підвищення рівня оподаткування;
- д) підвищення обмінного курсу національної валюти.

16. На обсяг національного виробництва у короткостроковому періоді впливає величина сукупних видатків. Це означає, що:

- а) фірми намагаються розширити виробництво до рівня повної зайнятості;
- б) обсяг продукції, який фірми планують виробити, визначається величиною сукупних видатків;
- в) попит на гроші змушує фірми виробляти товари і послуги;
- г) правильні відповіді — а, б;
- д) правильні відповіді — б, в.

17. Якщо заощадження більші, ніж заплановані інвестиції, то:

- а) інвестиції у запаси зростають;
- б) обсяг національного виробництва збільшується;
- в) фактичні заощадження зрівнюються зі змінами інвестицій у запаси;
- г) правильні відповіді — а, б;
- д) правильні відповіді — а, в.

18. Яке твердження неправильне:

- а) економічна рівновага не гарантує такого рівня сукупних видатків, за якого національна економіка перебуває у стані повної зайнятості;
- б) якщо фактичні сукупні видатки менші, ніж видат-

ки за повної зайнятості, фактичний рівноважний ВВП менший за природний;

- в) додатний чистий експорт збільшує сукупні видатки на купівлю національного продукту країни;
- г) розмір мультиплікатора залежить від того, яка частка доходу перетворюється на споживчі видатки;
- д) незаплановані зміни інвестицій у запаси визначають додаванням заощаджень до запланованих інвестицій.

19. «Кейнсіанський хрест» — це перетин:

- а) лінії запланованих видатків та лінії 45°;
- б) функції заощаджень та кривої інвестицій;
- в) лінії запланованих видатків та кривої інвестицій;
- г) кривої інвестицій та лінії 45°;
- д) усі твердження неправильні.

20. Зрівнювальним компонентом фактичних заощаджень та фактичних інвестицій є:

- а) сукупні видатки;
- б) ін'єкції;
- в) мультиплікатор видатків;
- г) витікання;
- д) зміна інвестицій у запаси.

Видатки (C+I)	ВВП (Y)	Заощадження (S)	Інвестиції (I)	Державні видатки (G)	Державні надходження (T)	Чистий експорт (NX)
100	100	100	100	100	100	100
120	120	120	120	120	120	120
140	140	140	140	140	140	140
160	160	160	160	160	160	160
180	180	180	180	180	180	180
200	200	200	200	200	200	200

Загачі

① Рецесійний розрив становить 5 млрд грн, а фактичний ВВП — 100 млрд грн. Гранична схильність до споживання дорівнює 0,8. Обчисліть величину природного ВВП.

② У національній економіці відсутні державна діяльність та експортно-імпорتنі операції. Її характеризують такі дані:

$$Y = C + I,$$

$$C = 800 + 0,8Y,$$

$$I = 150.$$

Визначте:

- рівноважний рівень доходу;
- рівноважний рівень споживання і заощадження;
- якщо обсяг національного виробництва становить 4775, то яким буде приріст інвестицій у запаси?
- якщо інвестиції збільшаться до 175, то як зміниться рівноважний обсяг виробництва?

- ③ Нехай національну економіку описує система рівнянь:

$$Y = C + I + G,$$

$$C = 150 + 0,8(Y - T),$$

$$I = 190,$$

$$G = 250,$$

$$T = 150.$$

Визначте:

- рівноважний рівень доходу;
  - якщо $Y = 2500$, то наскільки збільшаться інвестиції у запаси?
- ④ Припустімо, що інвестування автономне, тобто не залежить від реального обсягу виробництва, і щороку становить 10 млрд грн. Нехай ВВП у сумі 100 млрд грн є точкою нульового заощадження. Гранична схильність до споживання становить 0,8. Заповніть таблицю.

Реальний ВВП ВВП=ВД	Споживання (C)	Заощадження (S)	Інвестиції (I)	Сукупні видатки (AE=C+I)	Зміна у запасах	Тенденція виробництва
100						
110						
120						
130						
140						
150						
160						
170						
180						

- Фактичні сукупні видатки в національній економіці, в якій відсутні експортно-імпорتنі операції, дорівнюють 120 млрд грн. Природний ВВП становить 100 млрд грн. Гранична схильність до споживання = 0,8. Знайдіть величину інфляційного розриву за умови, що в економіці досягнута рівновага.
- Нехай у національній економіці функція споживання має вигляд: $C = 200 + 0,75(Y - T)$. Заплановані інвестиції становлять 100 грошових одиниць, державні видатки і податки — також по 100. Яким є рівноважний рівень доходу?
- У національній економіці гранична схильність до споживання становить 0,8, граничний податковий коефіцієнт — 0,2, а гранична схильність до імпорту — 0,1. Сукупні видатки у фазі спаду зросли на 400 одиниць. Наскільки збільшився обсяг національного виробництва?

СУКУПНИЙ ПОПИТ І СУКУПНА ПРОПОЗИЦІЯ

Тема

8

*Впишіть номер визначення
кожного терміна*

№	Термін	Визначення
	сукупний попит	1. Відрізок кривої сукупної пропозиції, який характеризується тим, що збільшення обсягу національного виробництва супроводжується зростанням цін.
	сукупна пропозиція	2. Графічне зображення взаємозв'язку між кількістю товарів і послуг, яку покупці хочуть придбати, та загальним рівнем цін.
	крива сукупного попиту	3. Змінні, які підвищують або знижують витрати на одиницю продукції незалежно від змін обсягу національного виробництва.
	нецінові чинники сукупного попиту	4. Змінні, котрі зі збільшенням обсягу національного виробництва сприяють або протидіють зростанню витрат на одиницю продукції та підвищенню цін.
	крива сукупної пропозиції	5. Одночасне зростання в національній економіці рівня цін і рівня безробіття.
	крива короткострокової сукупної пропозиції	6. Графічне зображення взаємозв'язку між кількістю товарів і послуг, яку виробники готові постачати, та загальним рівнем цін.
	крива довгострокової сукупної пропозиції	

СУКУПНИЙ ПОПИТ І СУКУПНА ПРОПОЗИЦІЯ

№	Термін	Визначення
	нецінові чинники короткострокової сукупної пропозиції	7. Загальний обсяг товарів і послуг, який хочуть придбати покупці за даного рівня цін.
	класичний відрізок кривої AS	8. Крива, що показує обсяг національного виробництва, який називають природним рівнем виробництва.
	проміжний відрізок кривої AS	9. Майже горизонтальна частина кривої сукупної пропозиції, на якій рівень цін помітно не змінюється, якщо змінюється обсяг реального ВВП.
	кейнсіанський відрізок кривої AS	10. Національна економіка, що вийшла за природний рівень виробництва.
	цінові чинники короткострокової сукупної пропозиції	11. Загальна кількість товарів і послуг, яку хочуть запропонувати виробники за заданого рівня цін.
	природний рівень виробництва	12. Збільшення домогосподарствами витрат на споживання, що зумовлене зростанням добробуту споживачів унаслідок зниження цін.
	ефект храповика	13. Проста графічна модель доходу, яка виявляє мультиплікативне збільшення сукупного доходу (обсягу виробництва) зі зміною витратків.
	«кейнсіанський хрест»	14. Не пов'язані з рівнем цін обставини, що впливають на витатки покупців за даного рівня цін.
	«перегріта економіка»	15. Тенденція цін до зростання зі збільшенням сукупного попиту (але рівень цін не знижується зі зменшенням сукупного попиту).
		16. Модель, що відображає взаємозв'язки на ринках товарів і грошей у національній економіці в короткостроковому періоді.
		17. Графічне зображення залежності між процентною ставкою та рівнем доходу в національній економіці за рівноваги на ринку товарів і послуг.

№	Термін	Визначення
	модель <i>AD—AS</i>	18. Екзогенні події, що спричиняють раптові зміни у витратах виробництва.
	модель <i>IS—LM</i>	19. Дуже крутий або вертикальний відрізок кривої сукупної пропозиції, на якому зростає рівень цін, а реальний обсяг виробництва майже не змінюється.
	крива <i>IS</i>	20. Обсяг національного виробництва, котрий виробляють за природної норми безробіття.
	крива <i>LM</i>	21. Екзогенні події, що переміщують криву сукупного попиту.
	ефект Пігу	22. Графічне зображення залежності між процентною ставкою та рівнем доходу, яка виникає за рівноваги на ринку грошей.
	рівноважний ВВП	23. Модель, що відображає взаємозв'язки рівня цін і реального обсягу виробництва у національній економіці.
	стагфляція	24. Обсяг валового внутрішнього продукту, за якого сукупний попит дорівнює сукупній пропозиції.
	збурення сукупного попиту	25. Крива сукупної пропозиції, що характеризується додатним нахилом.
	збурення сукупної пропозиції	

Чи правильні такі твердження?

1. Зниження цін зменшує попит на гроші і підвищує процентну ставку. 2. За рівноважного ВВП зайнятість завжди є повною. 3. Підвищення курсу національної валюти стимулює зростання експорту і, отже, збільшує сукупний попит.	4. Крива сукупного попиту має додатний нахил. 5. Форму кривої сукупного попиту можна пояснити ефектом доходу та ефектом заміщення. 6. Криві сукупного попиту і сукупної пропозиції переміщуються під впливом цінових чинників.

7. Збільшення державних видатків прямо розширює сукупний попит. 8. Усі чинники, які змінюють природний рівень виробництва, переміщуватимуть криву довгострокової сукупної пропозиції вліво або вправо. 9. Підвищення ефективності національної економіки означає, що крива довгострокової сукупної пропозиції переміщується вліво. 10. Цінові чинники визначають нахил короткострокової кривої <i>AS</i>. 11. Для країни із низькими середніми темпами інфляції крива сукупної пропозиції у короткостроковому періоді є відносно положистою. 12. Реальні зміни впливають на сукупну пропозицію лише у короткостроковому періоді і не впливають у довгостроковому. 13. Згідно з класичним підходом, зміни в сукупному попиті позначаються на рівні цін, але не впливають на обсяг націо-	нального виробництва і зайнятість. 14. Крива <i>IS</i> має додатний нахил. 15. Крива <i>LM</i> має від'ємний нахил. 16. За песимістичної оцінки споживачами своїх майбутніх доходів крива сукупного попиту переміщуватиметься вправо. 17. Згідно з кейнсіанським поглядом, економічна рівновага завжди досягається за природного обсягу виробництва. 18. Висновки класичного та кейнсіанського підходів щодо впливу стабілізаційної політики на національну економіку збігаються. 19. Найглибша відмінність між класичним та кейнсіанським підходами полягає у різному тлумаченні поведінки сукупного попиту. 20. Переміщення кривої сукупного попиту вправо на горизонтальному відрізку кривої короткострокової сукупної пропозиції не впливає на динаміку реального ВВП.

Виберіть правильну відповідь

1. Крива сукупного попиту відбиває відношення між:
- а) рівнем цін і виробленим ВВП у реальному вираженні;
- б) рівнем цін та сукупними видатками на купівлю товарів і послуг;

- в) рівнем цін, який визначають покупці, і рівнем цін, що задовольняє продавців;
- г) обсягами виробленого і спожитого ВВП;
- д) усі відповіді неправильні.

2. *Спадна траєкторія кривої сукупного попиту не зумовлена:*

- а) ефектом майна;
- б) ефектом доходу;
- в) ефектом Кейнса;
- г) ефектом обмінного курсу;
- д) ефектом пропозиції грошей.

3. *Який із чинників переміщуватиме криву сукупного попиту вліво:*

- а) песимістичні оцінки людьми своїх майбутніх доходів;
- б) заходи стимулювальної монетарної політики;
- в) підвищення темпів економічного зростання в інших країнах — торговельних партнерах даної країни;
- г) зростання реальної вартості фінансових активів та нерухомого майна;
- д) збільшення світового виробництва нафти (дана країна є імпортером нафти).

4. *Переміщення кривої сукупного попиту не може відобразити:*

- а) підвищення цін і зростання реального ВВП одночасно;
- б) підвищення цін без зростання реального ВВП;
- в) зростання реального ВВП без підвищення цін;
- г) підвищення цін і зниження реального ВВП одночасно;
- д) усі твердження неправильні.

5. *Крива сукупної пропозиції виражає залежність між:*

- а) рівнем цін і споживаним реальним ВВП;
- б) рівнем цін і виробленим реальним ВВП;

- в) спожитим і виробленим реальним ВВП;
- г) рівнем цін та сукупними видатками на купівлю товарів і послуг;
- д) усі твердження неправильні.

6. *Який чинник переміщуватиме криву довгострокової сукупної пропозиції вліво:*

- а) зростання кількості трудових ресурсів;
- б) підвищення мінімальної заробітної плати;
- в) збільшення обсягу капіталу, яким володіє національна економіка;
- г) підвищення ефективності виробництва;
- д) збільшення пропозиції земельних ресурсів.

7. *До цінових чинників, які визначають нахил кривої короткострокової сукупної пропозиції, не належи(а)ть:*

- а) залучення у виробництво додаткової робочої сили з нижчим рівнем кваліфікації;
- б) екологічні нормативи та санкції;
- в) розширення збуту на віддалених ринках;
- г) додаткові витрати на підприємницьку діяльність;
- д) збільшення обсягу виробництва на менш ефективних підприємствах.

8. *Яке твердження неправильне:*

- а) для країн із низькими середніми темпами інфляції крива сукупної пропозиції у короткостроковому періоді є відносно положистою;
- б) монополізація ринків факторів виробництва може впливати на природний обсяг виробництва;
- в) крутіша крива AS означає, що збільшення сукупного попиту в основному трансформується у зростання обсягу виробництва і слабо впливає на рівень цін;
- г) номінальні змінні впливають лише на криву короткострокової сукупної пропозиції, а природний рівень виробництва не змінюється;

- д) країнам із високими темпами інфляції та нестабільним сукупним попитом відповідають крутіші криві короткострокової сукупної пропозиції.
9. Яку обставину економісти не використовують для пояснення додатного нахилу кривої короткострокової сукупної пропозиції:
- негнучкість номінальної зарплати;
  - неправильні уявлення працівників щодо рівня своєї заробітної плати;
  - недосконалу інформацію учасників ринкового процесу;
  - хронічну інфляцію;
  - негнучкість цін.
10. Різке падіння реальної вартості акцій незалежно від рівня інших цін є прикладом:
- ефекту Пігу;
  - ефекту Кейнса;
  - ефекту обмінного курсу;
  - ефекту заміщення;
  - ефекту пропозиції грошей.
11. Якщо національна економіка досягла повної зайнятості, а обсяг сукупного попиту зростає, то це означає, що в економіці:
- є дефляційний розрив;
  - є інфляційний розрив;
  - є дефіцит державного бюджету;
  - розвивається стагфляція;
  - рівень цін знижується.
12. Крива сукупного попиту у відкритій економіці переміщується вправо, якщо:
- курс національної валюти знижується;
  - рівень цін підвищується;
  - темпи економічного зростання у торговельних партнерів спадають;

- рівень цін знижується;
  - у підприємців формуються песимістичні очікування щодо стану ділової активності.
13. Яка зі змінних не є екзогенною змінною в моделі IS—LM:
- процентна ставка;
  - податкова ставка;
  - рівень цін;
  - державні видатки;
  - рівень заощадження.
14. Залежність між процентною ставкою і рівнем доходу, котра виникає на ринках товарів і послуг, називають:
- кривою LM;
  - кривою AD;
  - кривою IS;
  - кривою AS;
  - усі відповіді неправильні.
15. Криву IS будують для певної(ого):
- процентної ставки;
  - монетарної політики;
  - фіскальної політики;
  - обсягу національного виробництва;
  - рівня інфляції.
16. Якби центральний банк збільшив пропозицію реальних грошових залишків за незмінного рівня доходу, тоді крива LM:
- була би більш положистою;
  - була би крутішою;
  - перемістилася б управо;
  - перемістилася б уліво;
  - усі відповіді неправильні.

- д) країнам із високими темпами інфляції та нестабільним сукупним попитом відповідають крутіші криві короткострокової сукупної пропозиції.
9. Яку обставину економісти не використовують для пояснення додатного нахилу кривої короткострокової сукупної пропозиції:
- негнучкість номінальної зарплати;
  - неправильні уявлення працівників щодо рівня своєї заробітної плати;
  - недосконалу інформацію учасників ринкового процесу;
  - хронічну інфляцію;
  - негнучкість цін.
10. Різке падіння реальної вартості акцій незалежно від рівня інших цін є прикладом:
- ефекту Пігу;
  - ефекту Кейнса;
  - ефекту обмінного курсу;
  - ефекту заміщення;
  - ефекту пропозиції грошей.
11. Якщо національна економіка досягла повної зайнятості, а обсяг сукупного попиту зростає, то це означає, що в економіці:
- є дефляційний розрив;
  - є інфляційний розрив;
  - є дефіцит державного бюджету;
  - розвивається стагфляція;
  - рівень цін знижується.
12. Крива сукупного попиту у відкритій економіці переміщується вправо, якщо:
- курс національної валюти знижується;
  - рівень цін підвищується;
  - темпи економічного зростання у торговельних партнерів спадають;

- рівень цін знижується;
  - у підприємців формуються песимістичні очікування щодо стану ділової активності.
13. Яка зі змінних не є екзогенною змінною в моделі IS—LM:
- процентна ставка;
  - податкова ставка;
  - рівень цін;
  - державні видатки;
  - рівень заощадження.
14. Залежність між процентною ставкою і рівнем доходу, котра виникає на ринках товарів і послуг, називають:
- кривою LM;
  - кривою AD;
  - кривою IS;
  - кривою AS;
  - усі відповіді неправильні.
15. Криву IS будують для певної(ого):
- процентної ставки;
  - монетарної політики;
  - фіскальної політики;
  - обсягу національного виробництва;
  - рівня інфляції.
16. Якби центральний банк збільшив пропозицію реальних грошових залишків за незмінного рівня доходу, тоді крива LM:
- була би більш положистою;
  - була би крутішою;
  - перемістилася б управо;
  - перемістилася б уліво;
  - усі відповіді неправильні.

17. Із моделі IS — LM випливає, що підвищення рівня цін:

- а) знизить рівень процентної ставки і зменшить обсяг національного виробництва;
- б) знизить рівень процентної ставки і збільшить обсяг національного виробництва;
- в) підвищить рівень процентної ставки і збільшить обсяг національного виробництва;
- г) підвищить рівень процентної ставки і зменшить обсяг національного виробництва;
- д) усі відповіді неправильні.

18. Якщо у національній економіці відбулося несприятливе збурення пропозиції, то:

- а) крива AS переміститься вправо;
- б) рівень цін підвищиться;
- в) обсяг національного виробництва збільшиться;
- г) витрати виробництва на одиницю продукції зменшаться;
- д) усі твердження неправильні.

19. Яке твердження неправильне:

- а) інтеграція країни у світову економіку забезпечує ефективніше використання ресурсів, і крива AS переміщується вправо;
- б) несприятливе макросередовище переміщуватиме криву короткострокової сукупної пропозиції вліво;
- в) очікування високої інфляції в майбутньому підвищує сукупний попит сьогодні;
- г) зі зростанням обсягу національного виробництва дія цінних чинників сукупної пропозиції спричиняє зниження витрат виробництва на одиницю продукції;
- д) згідно з класичним підходом, у національній економіці ніколи не буває безробіття, зумовленого недостатнім сукупним попитом.

20. З моделі IS—LM випливає, що крива AD:

- а) має від'ємний нахил;
- б) має додатний нахил;

- в) є горизонтальною;
- г) є вертикальною;
- д) усі твердження неправильні.

21. Додатний нахил кривої LM (якщо її тлумачити з позиції кількісного рівняння обміну) випливає з тієї обставини, що:

- а) для даного рівня цін пропозиція грошей визначає рівень доходу;
- б) швидкість обігу грошей залежить від процентної ставки;
- в) вищий рівень інфляції передбачає вищу процентну ставку;
- г) зі збільшенням доходу вища процентна ставка обов'язково має зрівноважувати ринок грошей;
- д) усі відповіді неправильні.

Загачі

- ① Припустімо, що в економіці Багатії є така залежність між реальним обсягом продукції та кількістю факторів, потрібних для його виробництва:

Затрати вхідних факторів, од.	Реальний обсяг продукції, од.
30	80
22,5	60
15	40

- а) Який рівень продуктивності в економіці Багатії?
- б) Якщо ціна кожної одиниці факторів виробництва становить 4 грн, то які витрати виробництва на одиницю продукції?
- в) Нехай ціна факторів виробництва зростає від 4 до 5 грн, а продуктивність праці не змінилась. У якому напрямі зростання ціни факторів переміщуватиме криву сукупної пропозиції? Як ці зміни вплинуть на рівень цін і реальний обсяг виробництва?

г) Якщо ціна факторів виробництва не змінилась, а їхня продуктивність зросла на 100%, то якими будуть витрати на одиницю продукції? У якому напрямі переміститься крива сукупної пропозиції? Як зміняться рівень цін і реальний обсяг виробництва?

② Припустімо, що національна економіка перебуває у стані тривалої рівноваги і крива довгострокової сукупної пропозиції є вертикальною на рівні $Y = 6600$. Крива короткострокової сукупної пропозиції є горизонтальною на рівні $P = 1,0$. Криву AD описує рівняння $Y = 5,5 M/P$.

Унаслідок дії зовнішніх чинників відбулося несприятливе збурення сукупної пропозиції і рівень цін підвищився до 1,5. Якщо центральний банк не втручається в економіку і крива AD не переміщується, то яким буде нове рівноважне значення Y у короткостроковому періоді?

③ Природний обсяг виробництва становить 8000 одиниць, криву AD описує рівняння $Y = 8200 - 2P$. Через певний відтинок часу природний обсяг виробництва збільшився на 50%, а рівняння сукупного попиту набуло вигляду: $Y = 12350 - 2P$. На скільки відсотків за цей період змінився рівноважний рівень цін?

④ Національну економіку описують такі рівняння:

$$C = 160 + 0,8(Y - T);$$

$$I = 100 - 500r;$$

$$M^d = (0,5Y - 50/r)P.$$

Державні видатки становлять 400, номінальна пропозиція грошей — 600, рівень цін — $P = 1$, а податки — $T = 200$.

Визначте рівноважну процентну ставку r та рівень доходу Y .

ЕКОНОМІЧНІ КОЛИВАННЯ. БЕЗРОБІТТЯ

Впишіть номер визначення кожного терміна

№	Термін	Визначення
	економічні коливання	1. Витрати, пов'язані зі зміною цін.
	діловий цикл	2. Група працівників, що об'єднуються в організацію для захисту своїх економічних інтересів.
	закон Оукена	3. Періодичні зміни в обсязі національного виробництва, зайнятості й доходах.
	депресія	4. Кількісна залежність між зміною обсягу національного виробництва і зміною рівня безробіття.
	рецесія	5. Впорядковане в часі підвищення або зниження у межах календарного року рівня ділової активності.
	надлишкова зайнятість	6. Рівень ділової активності впродовж кількох чи кільканадцяти років.
	часткова зайнятість (безробіття)	7. Неглибокий і нетривалий спад.
	пожвавлення	8. Глибокий і тривалий спад.
	національний ринок праці	9. Бурхливе піднесення.
	коефіцієнт звільнень	10. Початок піднесення, що настає після спаду.
	проциклічна змінна	11. Готовність працівника змінювати рівень своєї зайнятості.
		12. Концепція, згідно з якою економічні коливання є здебільшого результатом

№	Термін	Визначення
	сезонні коливання	зміни природного рівня виробництва під впливом різних екзогенних подій.
	природна норма безробіття	13. Теорії, котрі шукають основні причини економічних коливань у чинниках, які лежать поза межами економічної системи.
	зневірені працівники	14. Теорії, які шукають основні причини економічних коливань усередині економічної системи.
	екстернальні теорії економічних коливань	15. Теорія, згідно з якою коливання обсягу виробництва і зайнятості пов'язані зі змінами економічної політики задля перемоги на виборах.
	інтернальні теорії економічних коливань	16. Працівники, що припинили пошук роботи після невдалих намагань знайти її.
	теорія реального ділового циклу	17. Відсоток безробітних, які знаходять роботу щомісяця. 18. Стаціонарний рівень безробіття. 19. Відсоток зайнятих, які втрачають роботу щомісяця.
	міжчасове заміщення у пропозиції праці	20. Змінна, що змінюється у напрямі, який не збігається з ходом ділового циклу.
	коефіцієнт працевлаштування	21. Сукупність механізмів, котрі забезпечують узгодження та координацію попиту і пропозиції праці у національній економіці.
	мінімальна заробітна плата	22. Найнижча платня, яку працедавці на законній підставі платять за роботу.
	політико-діловий цикл	23. Кількість праці, що її пропонують на ринку за даного рівня зарплати.
	пропозиція робочої сили	24. Кількість робочої сили, яку фірми хочуть найняти за даного рівня зарплати.
	попит на робочу силу	25. Форма безробіття, за якої працівники вимушено працюють неповний робочий час.
	витрати меню	26. Зайняті, яких можна скоротити без жод-

№	Термін	Визначення
	трудова спілка	ного негативного впливу на виробничі результати.
	бум	27. Змінна, динаміка якої упродовж циклу збігається з динамікою обсягу виробництва, доходів та зайнятості, знижується у фазі спаду і зростає у фазі піднесення.
	ациклічна змінна	

 Чи правильні такі твердження?

1. Збурення в сукупній пропозиції можуть спричиняти економічні коливання.
2. Збільшення допомоги з безробіття сприяє його зростанню.
3. Причиною зміни обсягу національного виробництва не обов'язково є циклічні коливання.
4. Економічні коливання не є регулярними, і їх практично не можна передбачити з високим ступенем точності.
5. Якби заробітна плата була завжди на конкурентному рівні, то безробіття взагалі не було б.
6. Сезонні коливання охоплюють лише окремі групи галузей або окремі галузі національної економіки.
7. У довгостроковому періоді зміни у сукупному попиті впливають на рівень цін і не впливають на обсяг національного виробництва.
8. У національній економіці стаціонарний рівень безробіття залежить виключно від коефіцієнта звільнень.
9. Використання робочої сили у командній економіці характеризується надзайнятістю.
10. Коефіцієнт участі в робочій силі в Україні є дуже високим.
11. Прихильники теорії реального ділового циклу стверджують, що коливання рівня зайнятості є наслідком міжчасового заміщення у пропозиції праці.
12. Природна норма безробіття може збільшуватися внаслідок структурних змін у національній економіці.
13. Теорія реального ділового циклу виходить із негнучкості цін і заробітної плати.

14. Є дві основні причини негнучкості зарплати: дія закону Оукена і недостатній сукупний попит.
15. Прихильники монетарної теорії ділового циклу пояснюють економічні коливання зміною обсягів інвестиційних витрат.
16. Більшість економістів підтримують основні положення теорії реального ділового циклу.
17. Прихильники неокейнсіанського підходу дотримуються думки про те, що короткострокові коливання обсягів національного виробництва та зайнятості є не зміною природного рівня виробництва, а лише відхиленнями від даного рівня.
18. Неокейнсіанці, як і прихильники теорії реального ділового циклу, вважають, що ціни та зарплата гнучкі і швидко реагують на зміни, що забезпечує постійну рівновагу на ринках.
19. Попит на працю є похідним від попиту на товари і послуги.
20. Важливою причиною зсуву попиту на працю у вітчизняній економіці 1990-х років було скорочення інвестиційних витрат фірм та споживчих витрат домогосподарств.
21. Якщо фактичний ВВП дорівнює природному, то в економіці відсутнє безробіття.
22. Природна норма безробіття завжди постійна.

Виділіть правильну відповідь

1. Що не простежується у фазі спаду:

- а) домогосподарства купують менше споживчих товарів;
- б) скорочуються інвестиційні витрати фірм на машини та устаткування;
- в) спадає попит на робочу силу;
- г) зменшуються запаси товарів на складах;
- д) усі твердження правильні.

2. Закон Оукена виражає кількісну залежність між:

- а) зміною обсягу національного виробництва та зміною рівня безробіття;
- б) рівнем безробіття і темпами інфляції;

- а) зміною обсягу національного виробництва та процентною ставкою;
- б) фактичним і природним обсягами національного виробництва;
- в) усі відповіді неправильні.

3. Чи правильні такі твердження, що стосуються ділового циклу:

- а) вершина — це найнижча точка ділової активності;
- б) тривалість ділового циклу не перевищує 10 років;
- в) у фазі спаду обсяг закупівель споживчих товарів щоденного вжитку не зменшується;
- г) правильні твердження — б, в;
- д) усі твердження неправильні.

4. Екстернальні теорії шукають основні причини економічних коливань у:

- а) кількості грошей в обігу;
- б) важливих технічних нововведень;
- в) обсягах сукупних витрат;
- г) сподіваннях економічних суб'єктів;
- д) усі твердження неправильні.

5. Яке твердження неправильне:

- а) у короткостроковому періоді зменшення сукупного попиту веде до спаду виробництва;
- б) збурення в сукупній пропозиції можуть спричинити економічні коливання;
- в) макроекономіка може запропонувати дієві заходи щодо нейтралізації негативних наслідків стагфляції;
- г) у довгостроковому періоді зміни в сукупному попиті не впливають на обсяг національного виробництва;
- д) усі твердження правильні.

6. Що не є постулатом теорії реального ділового циклу:

- а) номінальні змінні не впливають на реальні не лише у довгостроковому періоді, а й у короткостроковому;

- б) ціни повністю гнучкі як у довгостроковому, так і в короткостроковому періодах;
- в) виробнича функція національної економіки в короткостроковому періоді може змінюватися під впливом різних екзогенних подій;
- г) пропозиція праці в національній економіці залежить від економічної мотивації до праці;
- д) сукупний попит впливає на обсяг національного виробництва лише у короткостроковому періоді.

7. Якого постулату не поділяє більшість економістів:

- а) ціни у короткостроковому періоді є негнучкими;
- б) короткострокові коливання обсягів національного виробництва та зайнятості не є змінами природного рівня виробництва;
- в) високий рівень безробіття в роки економічного спаду не означає, що люди добровільно відмовились від роботи;
- г) сукупний попит впливає на обсяг національного виробництва як у короткостроковому, так і довгостроковому періодах;
- д) крива AS у короткостроковому періоді є висхідною.

8. Недостатній сукупний попит спричиняє зростання якого виду безробіття:

- а) фрикційного;
- б) циклічного;
- в) структурного;
- г) фрикційного і структурного;
- д) фрикційного, структурного і циклічного.

9. Основними причинами негнучкості заробітної плати у розвинутій ринковій економіці є:

- а) закон про мінімальну заробітну плату;
- б) недостатній сукупний попит;
- в) діяльність трудових спілок;
- г) правильні відповіді — а, в;
- д) усі відповіді правильні.

10. Більшість економістів вважають, що основну причину зростання безробіття у розвинутих європейських країнах упродовж останніх двох десятиліть потрібно шукати у:

- а) високих темпах збільшення населення;
- б) щедрих виплатах безробітним;
- в) зменшенні попиту на складну кваліфіковану працю порівняно з попитом на некваліфікованих працівників;
- г) різкому зменшенні зайнятості у сільськогосподарському секторі;
- д) усі відповіді неправильні.

11. Що не характеризує використання трудових ресурсів в адміністративно-командній системі:

- а) надзайнятість;
- б) переважання інформаційного типу зайнятості;
- в) адміністративні методи розподілу робочої сили;
- г) надлишкова зайнятість;
- д) зосередження робочої сили головно у сфері матеріального виробництва, а не у сфері послуг.

12. Яка ознака не була притаманна сфері зайнятості в економіці України на момент здобуття незалежності:

- а) відсутність державних і правових інституцій ринку праці;
- б) концентрація зайнятості на підприємствах державного сектора;
- в) високий рівень мобільності робочої сили;
- г) відсутність гнучкої системи оплати праці внаслідок її державного регулювання;
- д) невизнання наявності безробіття на державному рівні.

13. До прихованого безробіття у вітчизняній економіці можна віднести:

- а) надлишкову зайнятість, яка склалася ще в умовах адміністративно-командної системи;
- б) зайнятих, що вимушено працювали неповний робочий час;

в) працівників, що перебували у примусових відпустках без збереження або з частковим збереженням заробітної плати;

г) правильні відповіді — б, в;

д) правильні відповіді — а, б, в.

14. Що не є важливим напрямом державного регулювання ринку праці у перехідній економіці:

а) стимулювання зростання зайнятості та збільшення кількості робочих місць;

б) підготовка і перепідготовка робочої сили;

в) сприяння найманню робочої сили;

г) адміністративний розподіл робочої сили;

д) соціальне страхування безробіття.

15. Що не може бути важливою причиною величезних масштабів безробіття у країнах «третього світу»:

а) високі темпи зростання населення;

б) неспроможність промисловості поглинути приріст робочої сили;

в) орієнтація на трудомісткі технології;

г) занижений курс національної валюти;

д) правильні відповіді — в, г.

16. Який напрям державної політики щодо скорочення безробіття є малоефективним у країнах, що розвиваються:

а) стимулювання зниження народжуваності;

б) стимулювання використання трудомістких технологій;

в) розвиток виробничої інфраструктури, сфери освіти та охорони здоров'я;

г) стимулювання сукупного попиту;

д) нарощування виробництва в сільському господарстві та дрібній промисловості.

17. Яке твердження неправильне:

а) природна норма безробіття у США сьогодні нижча, ніж у країнах Західної Європи;

б) якщо заробітна плата утримується на рівні, вищо-

му за рівноважний, то виникає вимушене безробіття;

в) наявність циклічного безробіття означає, що фактичний ВВП більший за природний;

г) у національній економіці зайняті — це різниця між робочою силою та безробітними;

д) усі твердження правильні.

18. Теорія, згідно з якою економічні коливання спричинені політичним процесом, виходить із того, що:

а) приблизно за рік до виборів правляча партія намагається стимулювати економічний розвиток, зменшити безробіття і збільшити доходи, щоб догодити виборцям;

б) одразу після виборів політики не бояться зростання безробіття чи інфляції, бо вважають, що до наступних виборів люди забудуть про їхні обіцянки;

в) періодичність виборів може впливати на періодичність економічних циклів;

г) правильні відповіді — а, в;

д) усі відповіді правильні.

19. Який з економічних параметрів не є проциклічним:

а) завантаження виробничих потужностей;

б) пропозиція грошей;

в) прибуток ділових підприємств;

г) рівень безробіття;

д) усі параметри є проциклічними.

20. Який чинник економічних коливань не належить до зовнішніх:

а) технологічні інновації;

б) політичний процес;

в) сподівання економічних суб'єктів;

г) наукові відкриття;

д) міграція робочої сили.

Загачі

- ① Кількість населення країни становить 50 млн осіб. Частка робочої сили у населенні дорівнює 60%. Один зайнятий створює за рік продукції на 20 тис. грн. Фактичний ВВП країни становить 564 млрд грн. Природна норма безробіття — 5%. *Визначте рівень безробіття і ВВП-розрив.*
- ② Припустімо, що 2% зайнятих щомісяця втрачають роботу, а 23% безробітних щомісяця знаходять її. *Визначте стаціонарний рівень безробіття.*
- ③ Рівень безробіття становить 10%. Коефіцієнт звільнень дорівнює 5%. *Яким має бути коефіцієнт працевлаштування, щоб рівень безробіття був усталеним?*
- ④ Природна норма безробіття становить 6%, а його фактичний рівень — 8%. *Визначте ВВП-розрив за умови, що коефіцієнт чутливості ВВП до динаміки циклічного безробіття дорівнює 2,5, а фактичний ВВП становить 950 млн грн.*
- ⑤ Чисельність населення країни становить 50 млн осіб. Із них 12 млн — діти до 16 років, а також особи, що перебувають у тривалій ізоляції. 14 млн вибули зі складу робочої сили, 3 млн — безробітні і 0,5 млн — працівники, що зайняті неповний робочий день і шукають роботу. *На підставі цих даних визначте рівень безробіття та величину робочої сили.*
- ⑥ *Визначте рівень безробіття у національній економіці за таких умов:* чисельність населення країни становить 50 млн осіб; населення у віці до 16 років, а також особи, що перебувають у тривалій ізоляції, — 12 млн; природний ВВП — 470 млрд грн; природна норма безробіття — 6%; фактичний ВВП становить 90% природного ВВП; особи, що вибули зі складу робочої сили, — 13 млн.

ІНФЛЯЦІЯ
ТА МЕТОДИ БОРОТЬБИ З НЕЮ

*Впишіть номер визначення
кожного терміна*

№	Термін	Визначення
	інфляція	1. Зниження загального рівня цін.
	помірна інфляція	2. Хронічна інфляція другої половини ХХ ст.
	гіперінфляція	3. Зростання загального рівня цін, спричинене надлишковими сукупними видатками.
	галопуюча інфляція	4. Перехід від адміністративного ціноутворення до ринкового.
	передбачена інфляція	5. Механізм, який забезпечує регулювання заробітної плати і платежів відповідно до рівня інфляції.
	непередбачена інфляція	6. Зростання загального рівня цін, що походить зі зростання витрат на одиницю продукції.
	збалансована інфляція	7. Зниження темпів інфляції шляхом відповідної макроекономічної політики.
	незбалансована інфляція	8. Зростання загального рівня цін, унаслідок якого відносні ціни не змінюються.
	інфляція попиту	9. Інфляція, рівень котрої вимірюють двозначними і тризначними числами.
		10. Рівень інфляції, що відповідає прогнозованому для цього періоду.

№	Термін	Визначення
	інфляція пропозиції	11. Усталене зростання загального рівня цін, яке супроводжується зниженням купівельної спроможності грошей.
	інерційна інфляція	12. Теорія інфляції, згідно з якою єдиною причиною зростання загального рівня цін є надмірні темпи приросту грошової маси порівняно з темпами зростання ВВП.
	дефляція	13. Теорія інфляції, за якою інфляція виникає лише тоді, коли паперових грошей, що представляють в обігу золоті гроші, випущено понад ту кількість золотих, яка потрібна для нормального товарообороту.
	класична інфляція	14. Інфляція, рівень якої вимірюють одназначними числами.
	сучасна інфляція	15. Темп інфляції, що виявився вищим за прогнозований для даного періоду.
	марксистська теорія інфляції	16. Епізодична інфляція, яка переходить у зниження загального рівня цін.
	кількісна теорія грошей	17. Зростання загального рівня цін із року в рік приблизно однаковим темпом.
	кейнсіанська теорія інфляційного розриву	18. Інфляція, яка супроводжується зміною відносних цін товарів, послуг та ресурсів.
	короткострокова крива Філіпса	19. Дуже високі темпи зростання цін (понад 50% за місяць).
	рання крива Філіпса	20. Початкова стабільна крива, побудована на підставі емпіричних даних, яка показує обернений зв'язок між інфляцією та безробіттям.
	уявна крива Філіпса	21. Теорія інфляції, згідно з якою інфляція виникає тоді, коли сукупні видатки перевищують обсяг національного продукту.
	сучасна крива Філіпса	22. Відсоток річного реального ВВП, котрий потрібно принести в жертву задля зниження інфляції на 1%.

№	Термін	Визначення
	довгострокова крива Філіпса	23. Вилучення старих грошових знаків з обігу і заміна їх новими.
	нуліфікація	24. Сукупність заходів монетарної політики, впорядкування державних фінансів, раціоналізація структури національної економіки та зовнішньоекономічної діяльності, що спрямовані на недопущення галопуючої інфляції у майбутньому.
	індексация	25. Теорія, яка стверджує, що рівень інфляції в країні залежить від кількості грошей в обігу.
	дезінфляція	26. Крива Філіпса з позиції теорії раціональних сподівань.
	коефіцієнт дезінфляційних утрат	27. Крива Філіпса, яка враховує очікувану інфляцію та збурення сукупної пропозиції.
	антиінфляційна стратегія	28. Вертикальна крива Філіпса, для якої зберігається класична дихотомія.
	лібералізація цін	29. Крива Філіпса, котра передбачає вибір між інфляцією і безробіттям та може переміщуватися.
	монетаристська теорія інфляції	

Чи правильні такі твердження?

1. Під час інфляції знижуються реальні доходи всіх верств населення.
2. Зростання загального рівня цін є те саме, що й зниження вартості грошей.
3. Інфляція пропозиції індукує зниження витрат виробництва.
4. Уряд, який нагромадив значний борг, виграє від інфляції.
5. Непередбачена інфляція приносить вигоду кредиторам коштом позичальників.
6. Якщо рівень безробіття перевищуватиме природний, то темп інфляції знижуватиметься.
7. Зміна інерційного темпу інфляції переміщує криву Філіпса.

8. Згідно з теорією раціональних сподівань, вибір між безробіттям та інфляцією існує лише в короткостроковому періоді.
9. У довгостроковому періоді немає вибору між інфляцією та безробіттям.
10. Фінансування дефіциту бюджету за допомогою додаткової емісії прямо розкручує інфляцію попиту.
11. Національну економіку можна повністю захистити від інфляції, індексувавши усі номінальні змінні.
12. Для подолання інфляції монетаристи пропонують політику доходів.
13. Дезінфляція ґрунтується на можливості вибору між інфляцією та безробіттям у короткостроковому періоді.
14. Низьке значення коефіцієнта дезінфляційних утрат свідчить про низьку ефективність антиінфляційної політики.
15. В усіх країнах з перехідною економікою відбувся гіперінфляційний спалах.
16. Гіперстагфляція означає поєднання високої інфляції із безпрецедентним падінням обсягу національного виробництва.
17. Державні мужжі мають можливість керувати короткостроковою кривою Філіпса.
18. Зі зростанням інерційного темпу інфляції крива Філіпса переміщується донизу.
19. За наявності циклічного безробіття у національній економіці темп інфляції знижується.
20. Представники основного потоку макроекономіки твердять, що для недопущення інфляції потрібно дотримуватися у монетарній політиці так званого грошового правила.

Виберіть правильну відповідь

1. Джерелом інфляції пропозиції є:

- а) збільшення витратків на споживання;
- б) збільшення інвестиційних витратків;
- в) зростання витрат на одиницю продукції;
- г) збільшення сукупних витратків;
- д) усі відповіді неправильні.

2. Збільшення сукупних витратків індукує інфляцію, якщо національна економіка:

- а) перебуває у фазі тривалого і глибокого спаду;
- б) функціонує за неповної зайнятості;
- в) перебуває у стані повної зайнятості;
- г) правильні твердження — а, б;
- д) усі твердження неправильні.

3. Що не спричиняє інфляцію пропозиції:

- а) зростання цін на матеріальні ресурси, зокрема на енергоносії;
- б) надмірне зростання грошової маси;
- в) мілітаризація економіки;
- г) зростання реальних процентних ставок;
- д) значне зростання номінальної зарплати.

4. Що не спричиняє інфляцію попиту:

- а) монополізація окремих галузей національної економіки;
- б) надмірні державні видатки;
- в) зростання чистого експорту;
- г) очікування щодо зростання цін у майбутньому;
- д) стимулювальна стабілізаційна політика, спрямована на зниження рівня безробіття.

5. Що не характеризує ранню криву Філіпса:

- а) кожна країна стоїть перед проблемою вибору між двома лихами національної економіки — інфляцією та безробіттям;
- б) крива Філіпса переміщується під впливом збурень сукупного попиту і сукупної пропозиції;
- в) для зниження темпів інфляції країна змушена терпіти вищий рівень безробіття;
- г) правильні твердження — а, б;
- д) усі твердження правильні.

6. Основний потік макроекономіки серед головних причин інфляції не виділяє:

- а) зростання грошової маси вищими темпами порівняно зі зростанням національного продукту;

- б) мілітаризацію економіки;
- в) монополії та необґрунтовані привілеї;
- г) випуск паперових грошей понад ту кількість золотих, яка потрібна для нормального товарообороту;
- д) дефіцит державного бюджету.

7. Згідно з монетаристським поглядом, єдиною причиною інфляції є:

- а) структурні особливості національної економіки;
- б) спіраль «зарплата—ціни», яка виникає за значного зростання номінальної зарплати;
- в) надмірний темп приросту грошової маси порівняно з темпами зростання ВВП;
- г) підвищення процентних ставок;
- д) інфляційні очікування виробників товарів і послуг.

8. Непередбачена незбалансована інфляція супроводжується:

- а) перерозподілом доходів між боржниками і кредиторами;
- б) зниженням реальної вартості заощаджень;
- в) падінням ефективності національної економіки;
- г) правильні твердження — а, б;
- д) усі твердження правильні.

9. Від непередбаченої інфляції особливо потерпають:

- а) працівники галузей, які перебувають на піднесенні й представлені потужними трудовими спілками;
- б) керівництво фірм та інші отримувачі прибутків, якщо ціни на готову продукцію підносяться швидше, ніж ціни на ресурси;
- в) уряди, які нагромадили значні державні борги;
- г) позичальники, котрі взяли в борг великі суми грошей;
- д) отримувачі фіксованих доходів.

10. Гіперінфляція починається тоді, коли:

- а) населення і фірми витрачають надто багато грошей;

- б) фірми призначають вищі ціни на свої товари і послуги;
- в) уряди змушені друкувати гроші для фінансування своїх видатків;
- г) дефіцити державного бюджету зменшуються;
- д) усі відповіді неправильні.

11. Що не характеризує гіперінфляцію:

- а) ціни зростають на тисячі, десятки тисяч, навіть мільйони відсотків за рік;
- б) усі прагнуть заpastися речами і позбутися грошей;
- в) вартість життя зростає, тому наймані працівники вимагають вищої номінальної заробітної плати, що спричиняє нове підвищення цін;
- г) фірми посилено вкладають кошти в інвестиційні товари, унаслідок чого обсяг національного виробництва різко збільшується і виходить за межі природного;
- д) усі твердження правильні.

12. Яке твердження неправильне:

- а) інфляція знижує стимули до трудової діяльності;
- б) гіперінфляція справляє руйнівний вплив на обсяг національного виробництва та зайнятість;
- в) помірна інфляція супроводжується зростанням обсягу національного виробництва;
- г) у 80–90-х роках ХХ ст. у багатьох країнах спостерігалася дефляція;
- д) усі твердження правильні.

13. Інфляцію пропозиції можна проілюструвати:

- а) переміщенням кривої сукупної пропозиції вліво;
- б) переміщенням кривої сукупної пропозиції вправо;
- в) переміщенням кривої сукупного попиту вправо;
- г) переміщенням кривої сукупного попиту вліво;
- д) усі твердження неправильні.

14. Більшість економістів вважають, що у короткостроковому періоді форма кривої Філіпса залежить від:

- а) рівня процентних ставок;

- б) природної норми безробіття;
- в) очікуваного рівня інфляції;
- г) рівня оподаткування;
- д) рівня валютного курсу.

15. Яке твердження щодо кривої Філіпса не поділяють прихильники теорії раціональних сподівань:

- а) крива Філіпса є вертикальною не лише в довгостроковому, а й у короткостроковому періоді;
- б) між безробіттям та інфляцією немає вибору і в короткостроковому періоді;
- в) через макроекономічну політику уряд не може впливати на реальні змінні — обсяг національного виробництва і рівень зайнятості;
- г) учасники ринкового процесу здебільшого правильно оцінюють економічні події при ухваленні власних рішень;
- д) для подолання інфляції доцільно застосовувати політику доходів.

16. Що не передбачає антиінфляційна стратегія:

- а) ефективну монетарну політику;
- б) впорядкування державних фінансів;
- в) раціоналізацію структури національної економіки;
- г) раціоналізацію зовнішньоекономічної діяльності;
- д) періодичне заморожування цін і заробітної плати.

17. Що було основою антиінфляційної програми в Україні у 1994–1996 рр.:

- а) заморожування цін і заробітної плати;
- б) припинення імпорту енергоносіїв;
- в) приборкання інфляційних очікувань;
- г) індексація номінальних змінних;
- д) запровадження фіксованого обмінного курсу.

18. Якщо рівень інфляції підвищується з 7 до 9% і жодних інших змін не відбувається, тоді, згідно з ефектом Фішера:

- а) номінальна і реальна процентні ставки зростуть на 2%;
- б) ні номінальна, ні реальна процентні ставки не зміняться;
- в) номінальна процентна ставка збільшиться на 2%, а реальна не зміниться;
- г) номінальна процентна ставка не зміниться, а реальна зменшиться на 2%;
- д) усі твердження неправильні.

19. Яке твердження не узгоджується з кількісною теорією грошей:

- а) за сталої швидкості обігу грошей їхня кількість у національній економіці визначає рівень цін;
- б) незалежний центральний банк, який визначає пропозицію грошей, повністю контролює темп інфляції;
- в) добуток кількості грошей у національній економіці та швидкості їх обігу дорівнює реальному ВВП;
- г) рівень інфляції в країні залежить від кількості грошей, яка перебуває в обігу;
- д) всі твердження узгоджуються.

20. Кількісне рівняння обміну демонструє, що:

- а) кількість грошей $\times$ рівень цін = швидкості обігу грошей $\times$ реальний ВВП;
- б) кількість грошей $\times$ реальний ВВП = швидкості обігу грошей $\times$ рівень цін;
- в) кількість грошей $\times$ швидкість обігу грошей = рівневі цін $\times$ реальний ВВП;
- г) кількість грошей $\times$ швидкість обігу грошей = рівневі цін $\times$ номінальний ВВП;
- д) усі твердження неправильні.

Загачі

- ① Якщо минулого року індекс споживчих цін становив 110, а цього року — 121%, то яким є темп інфляції?
- ② Припустімо, що криву Філіпса для економіки Багатії описує рівняння:

$$\pi = \pi_{-1} - 0,8(B - 0,06).$$

Дайте відповіді на такі запитання:

- а) яка природна норма безробіття;
- б) якою є залежність між інфляцією та безробіттям у коротко-строковому і довгостроковому періодах;
- в) на скільки відсотків треба збільшити циклічне безробіття для зниження інфляції на 5%;
- г) використовуючи закон Оукена, обчисліть коефіцієнт дезінфляційних утрат.

- ③ Заповніть таблицю у місцях, позначених (—).

Рік	Рівень інфляції	Відсоток зростання номінального доходу порівняно з попереднім роком	Темп інфляції	Відсоток зростання реального доходу
1	100,00			
2	115,00	18%	—	—
3	126,00	11%	—	—
4	133,00	9%	—	—

- ④ У таблиці наведено певні економічні параметри Багатії за три роки:

Рік	Грошова маса, млн грн	Швидкість обігу грошей, кількість оборотів за рік	Індекс цін, %
1	1000	6,0	100
2	1200	6,2	110
3	1500	6,5	130

Якою була динаміка номінального і реального валового внутрішнього продукту:

- а) у другому році порівняно з першим;
- б) у третьому році порівняно з другим?

МОНЕТАРНА ПОЛІТИКА

Впишіть номер визначення кожного терміна

№	Термін	Визначення
	монетарна політика	1. Державна інституція, яка відповідає за пропозицію грошей у країні.
	пропозиція грошей	2. Депозитні інституції, що приймають вклади від фізичних та юридичних осіб, надають позики й виконують інші операції.
	комерційні банки	3. Кількість грошей, наявна у національній економіці на певний момент часу.
	часткове резервування депозитів	4. Заходи зі зменшення або обмеження зростання пропозиції грошей у країні.
	активи банку	5. Заходи зі збільшення пропозиції грошей у країні.
	пасиви банку	6. Показник, який містить готівку на руках у населення і банківські резерви, що зберігаються у центральному банку.
	неопераційні вклади	7. Загальний обсяг активів банку мінус загальний обсяг пасивів банку.
	резерви	8. Система банківництва, за якої норма резервів становить менше 100% депозитних зобов'язань комерційного банку.
	коефіцієнт депонування грошей	9. Перелік активів та вимог, які відображають фінансовий стан банку на певний момент часу.
	надлишкові резерви	

№	Термін	Визначення
	коефіцієнт фактичного резервування депозитів	10. Частина депозитів, котру банки зберігають у центральному банку.
	грошова база	11. Сума, на яку фактичні резерви банку перевищують обов'язкові резерви.
	повний грошовий мультиплікатор	12. Напрями використання коштів банку. 13. Величина, обернена до норми резервування.
	фактичні резерви	14. Відношення пропозиції грошей до грошової бази. 15. Спрощений баланс, що містить лише зміни, які відбуваються у статтях балансу починаючи з його певної вихідної позиції.
	центральный банк	16. Позики комерційних банків у центрального банку.
	наднормативні резерви	17. Частина надлишкових резервів, що не надана у позику.
	політика «дешевих грошей»	18. Джерела коштів банку. 19. Показник, який відбиває розподіл домогосподарствами грошей між готівкою та чековими депозитами.
	політика «дорогих грошей»	20. Відсоток депозитів, котрий банки зберігають у вигляді обов'язкових та наднормативних резервів.
	чекові депозити	21. Депозити, на які не можна виписувати чеки.
	поточні змінні монетарної політики	22. Вклади у комерційних банках або інших фінансових установах, на які можна виписувати чеки і які на вимогу вкладника можна одразу вилучити.
	«кредитор останньої надії»	23. Змінні, на які може прямо впливати центральний банк за допомогою знарядь монетарної політики.
	проміжні змінні монетарної політики	24. Змінні, певного рівня яких потрібно досягти для реалізації цілей монетарної політики, але на які центральний банк не може прямо впливати.
	власний капітал банку	
	баланс банку	

№	Термін	Визначення
	простий депозитний мультиплікатор	25. Вклади, які внесено у банк, але на які не надано позики.
	T-рахунок	26. Одна з функцій центрального банку.
	дисконтні позики	27. Сума обов'язкових та надлишкових резервів.
	обов'язкові резерви	28. Заходи, що скорочують або обмежують зростання пропозиції грошей у національній економіці для досягнення макроекономічної стабільності.

Чи правильні такі твердження?

1. Що менша потреба населення в готівці порівняно з потребою у банківських депозитах, то менша можливість створення грошей банками.
2. На величину грошового мультиплікатора не впливає величина наднормативних резервів.
3. Резерви комерційного банку у центральному банку — це активи центрального банку.
4. Політика «дорогих грошей» стимулює ділову активність у національній економіці.
5. Політика «дешевих грошей» спричиняє зменшення обсягу експорту.
6. Збільшення грошової маси за повної зайнятості зумовлює інфляцію.
7. Операції на відкритому ринку, що збільшують пропо-

зицію грошей, передбачають продаж центральним банком державних облігацій.

8. За норми резервування у 100% простий депозитний мультиплікатор грошей дорівнює нулеві.
9. Готівка, яку зберігають банки у своїх сейфах, є частиною банківських резервів.
10. Центральний банк може зменшити величину надлишкових резервів збільшенням норми резервування.
11. Сукупний попит збільшиться, коли центральний банк продаватиме державні цінні папери на відкритому ринку.
12. Створення грошей банківською системою підвищує ліквідність економіки, але не збільшує багатства суспільства.

13. Розмір депозитного мультиплікатора дорівнює розмірові мультиплікатора видатків.
14. У балансі комерційного банку відображені його операції за певний відтинок часу.
15. Комерційні банки створюють гроші при поверненні їм позик.
16. Зростання відкритості національної економіки та процеси глобалізації роблять впливи монетарної політики менш визначеними.
17. Вплив монетарної політики на національну економіку

слабшає, якщо крива попиту на гроші положиста, а крива попиту на інвестиції крута.

18. Центральний банк завжди стоїть перед дилемою: на чому зосереджуватися — на стабілізації процентних ставок чи на контролі за пропозицією грошей.
19. Банки, що працюють на основі часткового резервування, уразливі для так званої банківської паніки.
20. Зменшення коефіцієнта депонування грошей зменшує пропозицію грошей.

Виберіть правильну відповідь

1. Що не є статтею «Активи» комерційного банку:

- а) резерви;
 б) надані позики;
 в) дисконтні позики;
 г) цінні папери;
 д) інші активи.

2. Що не є статтею «Пасиви» комерційного банку:

- а) чекові вклади;
 б) отримані позики;
 в) капітал банку;
 г) неопераційні вклади;
 д) готівка в касі.

3. Пропозиція грошей у національній економіці зростає щоразу, коли комерційні банки:

- а) збільшують свої вклади у центральному банку;

- б) зменшують свої зобов'язання за поточними рахунками;
 в) збільшують обсяги позик, наданих домогосподарствам і виробничим одиницям;
 г) правильні відповіді — а, б;
 д) правильні відповіді — а, в.

4. Надлишкові резерви комерційного банку — це:

- а) активи, які у разі потреби можуть швидко перетворюватися на готівку;
 б) різниця між величиною фактичних резервів та величиною обов'язкових резервів;
 в) різниця між величиною активів і власним капіталом;
 г) різниця між величиною фактичних резервів та величиною наднормативних резервів;
 д) усі твердження неправильні.

5. Яке з тверджень становить фундаментальну основу балансу банку:

- а) банківські активи плюс власний капітал дорівнюють пасивам;
 б) власний капітал банку дорівнює різниці між активами і пасивами банку;
 в) сума активів та пасивів банку дорівнює його власному капіталові;
 г) різниця пасивів і власного капіталу дорівнює активам банку;
 д) жодне з тверджень не є основою банківського балансу.

6. Комерційний банк може створювати безготівкові гроші в межах:

- а) своїх надлишкових резервів;
 б) своїх депозитів;
 в) своєї готівки у касі;
 г) своїх фактичних резервів;
 д) своїх обов'язкових резервів.

7. Якщо грошова база подвоїлась і розмір грошового мультиплікатора також збільшився у два рази, то пропозиція грошей:

- а) не змінилася;
- б) подвоїлася;
- в) зросла у чотири рази;
- г) зросла, але менш ніж у два рази;
- д) усі відповіді неправильні.

8. Якщо центральний банк підвищує облікову ставку, то грошова база:

- а) зменшиться, і пропозиція грошей також зменшиться;
- б) зменшиться, а пропозиція грошей збільшиться;
- в) збільшиться, і пропозиція грошей також збільшиться;
- г) збільшиться, а пропозиція грошей зменшиться;
- д) усі твердження неправильні.

9. Для підвищення ліквідності банківської системи центральний банк підвищує норму резервування. Якщо центральний банк не хоче допустити змін у пропозиції грошей, то яке поєднання заходів монетарної політики він повинен застосувати:

- а) підвищити облікову ставку і купувати державні цінні папери;
- б) знизити облікову ставку і продавати державні цінні папери;
- в) підвищити облікову ставку і продавати державні цінні папери;
- г) знизити облікову ставку і купувати державні цінні папери;
- д) усі заходи неправильні.

10. Зменшення норми резервування:

- а) збільшуватиме пропозицію грошей унаслідок збільшення розміру грошового мультиплікатора;
- б) збільшуватиме пропозицію грошей унаслідок збільшення коефіцієнта депонування;

- в) зменшуватиме пропозицію грошей унаслідок зменшення грошового мультиплікатора;
- г) зменшуватиме пропозицію грошей унаслідок зменшення коефіцієнта депонування;
- д) усі твердження неправильні.

11. Що не є статтею «Активи» центрального банку:

- а) цінні папери;
- б) позики комерційним банкам;
- в) золотовалютні резерви;
- г) обов'язкові резерви комерційних банків;
- д) інші активи.

12. Що не є статтею «Пасиви» центрального банку:

- а) резерви комерційних банків;
- б) дисконтні позики;
- в) депозити скарбниці;
- г) банкноти центрального банку;
- д) інші зобов'язання.

13. Збільшення обов'язкових резервів не змінить пропозицію грошей, якщо не зміниться:

- а) грошова база;
- б) обсяг надлишкових резервів банків;
- в) співвідношення готівки й депозитів;
- г) обсяг фактичних резервів;
- д) усі твердження неправильні.

14. Якщо центральний банк продає велику кількість державних цінних паперів домогосподарствам і комерційним банкам, то:

- а) збільшиться загальна сума особистих заощаджень;
- б) збільшиться загальна сума депозитів комерційних банків;
- в) зменшиться сума позик, наданих комерційними банками;
- г) знизиться рівень процентної ставки;
- д) збільшиться пропозиція грошей.

15. Центральний банк не виконує такої функції:

- а) регулювання та контролю пропозиції грошей у національній економіці;
- б) емісії грошових знаків;
- в) зберігання золотовалютних резервів та обов'язкових резервів комерційних банків;
- г) надання кредитів населенню;
- д) «кредитора останньої надії».

16. Максимально можливе збільшення суми банківських депозитів дорівнює:

- а) добутку обов'язкових резервів та грошового мультиплікатора;
- б) різниці між фактичними та обов'язковими резервами;
- в) добутку надлишкових резервів та грошового мультиплікатора;
- г) добутку фактичних резервів та грошового мультиплікатора;
- д) усі твердження неправильні.

17. Проведення монетарної політики стикається з низкою перешкод, які знижують її результативність. Такою перешкодою не є:

- а) зростання відкритості національної економіки;
- б) поведінка економічних суб'єктів;
- в) зміна швидкості обігу грошей;
- г) співвідношення між прямими та непрямими податками;
- д) зміни у функції інвестицій.

18. Передавальний механізм монетарної політики не містить такої ланки (згідно з основним потоком макроекономіки):

- а) зміни реальної пропозиції грошей унаслідок проведення центральним банком відповідної монетарної політики;
- б) зміни процентних ставок;

- в) зміни швидкості обігу грошей;
- г) зміни сукупних видатків у відповідь на зміну процентних ставок;
- д) зміни основних макроекономічних змінних — реального ВВП, рівня зайнятості та рівня цін — унаслідок зміни сукупних видатків.

19. У національній економіці пропозиція грошей не залежить від:

- а) норми резервування;
- б) готівки;
- в) обов'язкових резервів;
- г) депозитів скарбниці;
- д) коефіцієнта депонування.

20. Центральному банку складно уповільнити темпи зростання грошової маси, якщо:

- а) величина особистих заощаджень дуже значна;
- б) центральний банк не може зменшувати норму резервування;
- в) комерційні банки володіють значними надлишковими резервами;
- г) курс національної валюти знижується;
- д) домогосподарства і фірми намагаються купити державні облигації на значну суму.

Загаки

- ① Коефіцієнт депонування грошей дорівнює 15%, а загальна сума вкладів становить 100 млн грн. Визначте пропозицію грошей.
- ② Коефіцієнт депонування грошей дорівнює 10%, а коефіцієнт фактичного резервування — 30%. Визначте розмір грошового мультиплікатора.
- ③ У 1997 р. коефіцієнт депонування грошей становив 10%, коефіцієнт фактичного резервування депозитів — 30%, а грошова ба-

за — 200. У 2002 р. коефіцієнт депонування грошей дорівнює 20%, коефіцієнт фактичного резервування не змінився, а грошова база збільшилася на 50. Якщо пропозицією грошей керує механізм грошового мультиплікатора, то як вона змінилася за цей період?

- ④ Депозити комерційного банку становлять 200 млн грн. Сумарні резерви (обов'язкові та наднормативні) дорівнюють 60 млн грн. Норма резервування — 20%. Як може змінитися пропозиція грошей, якщо банк використає усі наднормативні резерви для надання позик?
- ⑤ Припустімо, що спрощений баланс комерційного банку такий, як подано нижче (усі цифри в мільйонах гривень, а норма резервування становить 20%).

Активи		Пасиви	
Резерви	12	Безстрокові вклади	40
Цінні папери	8		
Надані позики	20		

- а) Якими наднормативними резервами володіє цей банк?
- б) Який розмір простого депозитного мультиплікатора?
- ⑥ На основі наведених даних складіть баланс центрального банку країни (млрд грн).

Цінні папери	80
Резерви комерційних банків	20
Банкноти, випущені в обіг	70
Депозити скарбниці	5
Інші активи	5
Позики комерційним банкам	5
Золотовалютні резерви	10
Інші зобов'язання і власний капітал	5

- ⑦ На підставі даних задачі 6 визначте, яким чином наведені нижче операції, що здійснюються незалежно одна від одної, позначаються на балансі центрального банку.
- а) Центральний банк продає на відкритому ринку державні цінні папери на суму 50 млн грн населенню, яке оплачує їх чеками.
- б) Комерційні банки позичають у центрального банку 15 млн грн.
- в) Центральний банк купує у комерційних банків на відкритому ринку державні цінні папери на суму 7 млн грн.

ФІСКАЛЬНА ПОЛІТИКА. ДЕФІЦИТ БЮДЖЕТУ І ДЕРЖАВНИЙ БОРГ

Тема

12

Впишіть номер визначення кожного терміна

№	Термін	Визначення
	фіскальна політика	1. Відмова країни обслуговувати свої зовнішні борги, зокрема здійснити чергові виплати з боргу.
	об'єкти оподаткування	2. Непрямий податок, що накладають на кожну одиницю певного товару.
	суб'єкти оподаткування	3. Податок на імпортовані товари.
	одиниця оподаткування	4. Графічне зображення залежності між податковими ставками і податковими надходженнями до державного бюджету.
	податкова ставка	5. Податки, що стягуються безпосередньо з індивідів та фірм.
	прогресивна ставка	6. Одиниця виміру об'єкта оподаткування.
	пропорційна ставка	7. Величина податку на одиницю оподаткування.
	регресивна ставка	8. Додаткова емісія грошей для збалансування дефіцитного державного бюджету.
		9. Податки, що встановлюються на товари та послуги і входять в їхню ціну.
		10. Заборгованість держави домогосподарствам і фірмам даної країни.
		11. Бюджет, що показує, якими були би податкові надходження, а відтак і сальдо державного бюджету, якби на-

№	Термін	Визначення
	прямі податки	ціональна економіка виробляла природний обсяг продукції, а державні видатки були поточними.
	непрямі податки	12. Різниця між величиною дефіциту бюджету і виплатою процентів за борг.
	індивідуальний акциз	13. Твердження, згідно з яким фінансування державних видатків за рахунок запозичення рівнозначне їх фінансуванню за рахунок податків.
	мити	14. Загальна сума нагромадженої заборгованості уряду власникам державних цінних паперів, яка дорівнює сумі всіх дефіцитів за вирахуванням надлишків.
	капітальні знижки	15. Цілеспрямоване регулювання податків і державних видатків для досягнення певних макроекономічних цілей.
	сеньйораж	16. Зміна строку або умов сплати зовнішнього боргу.
	крива Лафера	17. Обмін боргових зобов'язань на власність держави-боржника.
	вмонтований стабілізатор	18. Різниця між доходами державного бюджету і державними видатками.
	ефект витіснення	19. Надання країні можливості викупити свої боргові зобов'язання на вторинному ринку цінних паперів.
	державний борг	20. Фізичні та юридичні особи, що сплачують податки.
	зовнішній борг	21. Ставка оподаткування, яка є однаковою і не залежить від розмірів доходу.
	внутрішній борг	22. Заборгованість держави іноземним громадянам, фірмам, урядам та міжнародним фінансовим організаціям.
	бюджетування капіталу	23. Різниця між фактичним і структурним дефіцитом.
	фактичний дефіцит (профіцит)	24. Будь-який механізм національної економіки, що збільшує бюджетний дефіцит під час спаду та індукує надлишок у пе-
	структурний дефіцит	

№	Термін	Визначення
	бюджет за повної зайнятості	ріод інфляції і не потребує додаткових заходів з боку державних інституцій.
	циклічний дефіцит	25. Різниця між податковими надходженнями за повної зайнятості та за наявних податкових ставок і фактичними видатками.
	монетизація дефіциту	26. Методика обчислення державного бюджету, яка враховує зміни в державних активах і пасивах.
	первинний дефіцит бюджету	27. Ставка оподаткування, яка зростає зі збільшенням доходу. 28. Усе те, з чого стягується податок (заробітна плата, прибуток підприємства, кількість землі тощо).
	рівність Рікардо	29. Зменшення ставки оподаткування прибутку.
	дефолт	30. Зменшення запланованих інвестиційних видатків у національній економіці внаслідок зростання процентних ставок, яке спричиняється збільшенням узятих урядом позик на грошовому ринку.
	реструктуризація боргу	31. Отримання урядом доходу від друкування грошей, який виникає тоді, коли темпи приросту грошової маси перевищують темпи зростання реального ВВП.
	вкуп боргу	
	капіталізація боргу	32. Податкова ставка, що знижується зі збільшенням доходу.

Чи правильні такі твердження

1. Зростання чистого експорту частково нейтралізуватиме дію стримувальної фіскальної політики.
2. Внутрішній борг спричиняє

- перерозподіл доходів між різними групами населення.*
3. Інфляція збільшує реальну вартість номінального державного боргу.

4. Зовнішній борг не може бути тягарем для національної економіки.
5. Фінансування державних видатків через продаж державних облігацій іноземцям накладає певний тягар на майбутні покоління.
6. Згідно з традиційним поглядом, зниження податків, яке уряд фінансує збільшенням запозичень і нагромадженням державного боргу в короткостроковому періоді, не впливає на обсяг споживання і сукупний попит, а відтак на обсяг національного виробництва.
7. Що прогресивніша система оподаткування, то вища вмонтована стабільність національної економіки.
8. Стимулювальна монетарна політика збільшує чистий експорт, що підсилює її впливи на національну економіку.
9. Прихильники економіки пропозиції вважають, що зменшення податків перемістить криву сукупної пропозиції вправо.
10. Точнішу характеристику державного боргу дає не його абсолютна величина, а його відношення до обсягу ВВП.
11. Фінансування державних видатків через підвищення особистих податків накладає тягар на майбутні покоління.
12. Великий державний борг може спричинити банкрутство держави.
13. Згідно з рикардівським підходом, скорочення податків, яке уряд фінансує за рахунок запозичень у короткостроковому періоді, збільшує обсяг споживання і сукупний попит, а відтак і обсяг національного виробництва.
14. За інших рівних умов підвищення податків і державних видатків на однакову величину може спричинити зростання ВВП.
15. Якщо національна економіка досягла рівня повної зайнятості ресурсів і державні видатки перевищують податкові надходження, то виникає структурний дефіцит бюджету.
16. Стримувальна монетарна політика, яка спрямована на боротьбу з інфляцією, суперечить коригуванню дефіциту торговельного балансу.
17. Певний захід уряду, що змінює структурний дефіцит бюджету, змінює фактичний дефіцит у тому самому напрямі.
18. Прискорений розвиток національної економіки можливий лише тоді, коли державний борг не зростає.
19. Тягар державного боргу визначають як відношення боргу до податкових надходжень.
20. Якщо надходження до державного бюджету перевищують суму трансферів і державних закупівель, то існує первинний надлишок бюджету.

Виберіть
правильну відповідь

1. До прямих податків не належить:

- а) податок на спадщину;
- б) прибутковий податок;
- в) податок на золоті вироби;
- г) податок із прибутку;
- д) земельний податок.

2. Державний борг — це сума попередніх:

- а) дефіцитів бюджету;
- б) бюджетних надлишків за вирахуванням дефіцитів бюджету;
- в) державних видатків;
- г) бюджетних дефіцитів за вирахуванням бюджетних надлишків;
- д) усі твердження неправильні.

3. Якщо національна економіка перебуває у стані рівноваги, то:

- а) державний бюджет збалансований;
- б) бюджети всіх рівнів мають бути збалансовані;
- в) уряд не здійснює запозичень;
- г) середня податкова ставка є ustalеною;
- д) усі твердження неправильні.

4. Функції податків полягають у тому, щоб:

- а) перерозподіляти доходи між різними групами населення;
- б) збільшувати обсяг коштів, спрямованих на інвестування у національну економіку;
- в) скорочувати кошти, якими розпоряджаються фірми і домогосподарства;
- г) регулювати грошовий обіг у країні;
- д) усі твердження неправильні.

5. Ефект витіснення означає:

- а) споживання товарів і послуг збільшується, а інвестицій — зменшується;
- б) вітчизняні вироби витісняють імпорт;
- в) збільшення державних видатків зменшує обсяг приватних інвестицій;
- г) збільшення приватних інвестицій зменшує державні видатки;
- д) усі твердження неправильні.

6. Однією з умов розвитку національної економіки є динаміка тягаря державного боргу. Вона залежить від:

- а) рівня реальної процентної ставки;
- б) величини первинного дефіциту бюджету;
- в) ефекту витіснення;
- г) правильні відповіді — а, б;
- д) правильні відповіді — б, в.

7. Відносні видатки з обслуговування державного боргу вимірюють:

- а) відношенням суми боргу до валового внутрішнього продукту;
- б) сумою державного боргу;
- в) сумою сплачених за боргом процентів;
- г) відношенням суми сплачених процентів та амортизації основної суми боргу до ВВП;
- д) усі твердження неправильні.

8. Прихильники концепції економіки пропозиції вважають, що зниження податків:

- а) індукує стимули до праці, заощадження, інвестування і до підприємницької діяльності, а отже, переміщує криву сукупної пропозиції вправо;
- б) забезпечує соціальну справедливість у розподілі доходів;
- в) збільшує обсяг сукупного попиту, а отже обсяг національного виробництва;

- г) збалансовує державний бюджет з утворенням бюджетного надлишку;
- д) усі твердження неправильні.

9. *Первинний дефіцит державного бюджету — це різниця між:*

- а) величиною поточного дефіциту бюджету і сплатою процентів за державний борг;
- б) поточними державними надходженнями і видатками;
- в) надходженнями за повної зайнятості та за наявних податкових ставок і фактичними видатками;
- г) фактичним і структурним дефіцитом;
- д) усі твердження неправильні.

10. *Фіскальна політика буде дискреційною, якщо зміняться такі параметри:*

- а) знизяться ставки оподаткування;
- б) підвищаться ставки оподаткування;
- в) збільшаться податкові надходження за незмінної прогресивної шкали оподаткування;
- г) усі твердження правильні;
- д) правильні відповіді — а, б.

11. *Фіскальна політика буде недискреційною, якщо зміняться такі параметри:*

- а) зміниться ставка прибуткового податку;
- б) за незмінної ставки прибуткового податку збільшаться податкові надходження;
- в) зміниться співвідношення між прямими і непрямими податками у доходах державного бюджету;
- г) зменшаться видатки на утримання бюджетного сектора економіки;
- д) усі твердження неправильні.

12. *Стимульовальна стабілізаційна політика спрямована на:*

- а) досягнення бездефіцитного державного бюджету;
- б) стабілізацію обмінного курсу національної валюти;
- в) зниження темпів інфляції;

- г) збільшення обсягу виробництва і рівня зайнятості в національній економіці;
- д) усі твердження неправильні.

13. *Фіскальна політика буде рестрикційною у разі:*

- а) зменшення видатків на утримання державного апарату;
- б) збільшення обсягу державних закупівель товарів і послуг;
- в) збільшення обсягу соціальних видатків;
- г) зменшення державних видатків;
- д) усі твердження неправильні.

14. *Заходом стимульовальної фіскальної політики є:*

- а) купівля центральним банком державних облігацій на відкритому ринку;
- б) продаж центральним банком державних облігацій на відкритому ринку;
- в) новий випуск державних облігацій для фінансування додаткових державних видатків;
- г) погашення раніше випущених державних цінних паперів;
- д) усі твердження неправильні.

15. *У національній економіці досягнуто повної зайнятості, але наявна висока інфляція. Яка комбінація заходів монетарної та фіскальної політики буде доцільною у даному випадку:*

- а) підвищення податків і продаж центральним банком державних облігацій на відкритому ринку;
- б) зниження податків і купівля центральним банком державних облігацій на відкритому ринку;
- в) збільшення державних видатків і купівля центральним банком державних облігацій на відкритому ринку;
- г) зменшення державних видатків і купівля центральним банком державних облігацій на відкритому ринку;
- д) збільшення державних видатків і зниження норми резервування.

16. Серед основних причин неспроможності країн платити за свої зовнішні борги не може бути така:

- а) неправильна макроекономічна політика країн-боржників;
- б) зростання процентних ставок у розвинутих країнах;
- в) різка зміна кон'юнктури на світових ринках, що супроводжується погіршенням умов торгівлі країн-боржників;
- г) наявність стимулів до відмови від сплати боргу;
- д) усі причини можуть бути.

17. Яке твердження неправильне:

- а) зовнішній борг країни виникає внаслідок позичання коштів за кордоном, продажу фінансових активів за кордон та прямих іноземних інвестицій в її економіку;
- б) державний борг складається з двох частин: внутрішнього боргу і зовнішнього боргу;
- в) рівень відкритості економіки впливає на результативність фіскальної політики;
- г) стимулювальна фіскальна політика зменшує чистий експорт, що послаблює її впливи на національну економіку;
- д) автоматичні стабілізатори часто називають недискреційною фіскальною політикою.

18. Одна з реальних проблем державного боргу полягає в тому, що:

- а) держава може збанкрутувати;
- б) скорочується нерівність у доходах;
- в) збільшується частка заощаджень за всіх рівнів використовуюваного доходу;
- г) частина національного продукту переходить до інших країн;
- д) усі твердження неправильні.

19. Зовнішня заборгованість країни — це наслідок:

- а) прямих зовнішніх інвестицій в економіку країни;
- б) продажу матеріальних активів іноземцям;

- в) позичання країною коштів за кордоном та продажу фінансових активів за кордон;
- г) правильні твердження — а, б;
- д) усі твердження правильні.

20. Дефіцит державного бюджету може фінансуватися за рахунок:

- а) прибутків ділових підприємств;
- б) доходів домогосподарств;
- в) додаткової емісії грошей;
- г) золотовалютних резервів країни;
- д) усі твердження неправильні.

Загачі

- ① Уряд країни взяв позику за кордоном у сумі 500 млн дол. за річною ставкою 10%. Ці кошти використано для реалізації інвестиційного проекту, який забезпечує щорічний приріст ВВП на суму 100 млн дол. упродовж кількох років.

Визначте:

- а) наскільки зросте державний борг;
- б) чи зросте чистий тягар боргу, який несуть громадяни цієї країни.

- ② Припустімо, що державні закупівлі дорівнюють 600, величину податків визначає залежність $T = 0,4Y$, трансферів — $F = 0,2Y$, а рівень цін = 1. Державний борг становить $D = 900$ за процентної ставки $r = 0,1$. Фактичний обсяг виробництва дорівнює 2200, а природний — 2500.

Визначте:

- а) надлишок чи дефіцит має державний бюджет;
- б) величину структурного дефіциту держбюджету;
- в) величину циклічного дефіциту держбюджету.

- ③ а) За даними таблиці обчисліть середні та граничні податкові ставки.

б) Яким є податок: прогресивним, пропорційним, регресивним? Поясніть, чому. Заповніть таблицю.

Дохід	Величина податку	Середня ставка податку	Гранична податкова ставка
0	0	—	—
50	5	—	—
100	15	—	—
150	30	—	—
200	50	—	—
250	75	—	—

④ Валовий внутрішній продукт за повної зайнятості становить 150 млрд грн. Фактичний ВВП дорівнює 120 млрд грн. Податкові надходження становлять 10% від ВВП. Державні закупівлі товарів і послуг дорівнюють 10,5 млрд грн, а державні трансфери — 2,5 млрд грн.

Визначте:

- а) який надлишок чи дефіцит має державний бюджет;
б) зміну сальдо держбюджету за повної зайнятості.

⑤ Населення країни становить 50 млн осіб. Частка дітей у віці до 16 років — 20%. Коефіцієнт участі дорослого населення в робочій силі — 60%. Природна норма безробіття дорівнює 5%. Середній виробіток на зайнятого в рік — 25 тис. грн. Податкові надходження становлять $T = 0,2 Y$, а державні видатки — 122 млрд грн. Фактичний дефіцит бюджету = 14 млрд грн. Рівень цін = 1.

Визначте питому вагу структурного і циклічного дефіциту у загальному обсязі фактичного дефіциту державного бюджету.

ЗОВНІШНЯ ТОРГІВЛЯ ТА ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНА ПОЛІТИКА

Впишіть номер визначення кожного терміна

№	Термін	Визначення
	міжнародний поділ праці	1. Відсутність штучних (створених урядом) бар'єрів на шляху торгівлі між окремими особами і фірмами різних країн.
	автаркія	2. Ізольованість економіки країни від економіки інших країн.
	абсолютна перевага	3. Зведення перешкод на шляху вільної торгівлі.
	порівняльна перевага	4. Зростання пропозиції певного фактора виробництва збільшує обсяг виробництва і доходи галузі, в якій цей фактор використовується інтенсивніше, і скорочує обсяг виробництва і доходи галузі, де він задіяний менш інтенсивно.
	крива торговельних можливостей	5. Спеціалізація окремих країн на виготовленні тих чи інших видів продукції з метою взаємного обміну ними.
	імпорт	6. Відношення експортних цін країни до її імпортних цін.
	експорт	7. Вигоди від зовнішньої торгівлі розподіляються прямо пропорційно змінам цін в обох країнах.
	умови торгівлі	8. Країна має порівняльну перевагу у виробництві продукту, якщо вона вироб-

№	Термін	Визначення
	правило розподілу вигід	ляє цей продукт із нижчою альтернативною вартістю, ніж потенційний торговельний партнер.
	захисне мито	9. Обсяг виробленої продукції, який країна може продавати на світовому ринку без будь-якої шкоди для задоволення своїх внутрішніх потреб.
	фіскальне мито	10. Питома вага різних товарних груп у загальному обсязі експорту.
	компенсаційне мито	11. Зі збільшенням обсягів продукції перехід від виробництва одного продукту до іншого супроводжується збільшенням витрат.
	фритредерство	12. Заборона урядом ввезення чи вивезення товарів.
	імпортна квота	13. Продаж товарів за ціною, нижчою від витрат на міжнародних ринках.
	експортні субсидії	14. Мито, яке встановлюється у вигляді фіксованої суми з одиниці виміру.
	демпінг	15. Мито, що запроваджується у вигляді відсотка від митної вартості товару.
	протекціонізм	16. Мито, котре накладається на вироби, які не продукують у країні.
	немитні бар'єри	17. Мито, призначене для захисту вітчизняного виробника.
	експортний потенціал країни	18. Мито, яке застосовує країна—імпортер певного товару для нейтралізації переваг, котрі здобуває її торговельний партнер, використовуючи експортні субсидії.
	структура експорту	19. Обмеження кількості або сумарної вартості конкретних імпортних товарів.
	закон зростання альтернативної вартості	20. Здатність країни виробляти товар або послугу з нижчими затратами ресурсів, ніж інші торговельні партнери. 21. У довгостроковому періоді розвиток зовнішньої торгівлі забезпечує зрос-

№	Термін	Визначення
	теорема Столпера—Семюелсона	тання доходів тих факторів виробництва, які інтенсивно використовуються в експортних галузях, і знижує доходи власників факторів виробництва, які інтенсивно використовуються в імпортозаміщувальних галузях.
	теорема Рибчинського	22. Інструменти зовнішньоторговельної політики (за винятком мита), за допомогою яких імпорт до країни певних виробів утруднюється.
	адвалерне мито	23. Товари й послуги, котрі країна купує в інших країнах.
	специфічне мито	24. Різноманітні фінансові пільги, які надаються державою вітчизняним фірмам для розширення вивезення товарів за кордон.
	ембарго	25. Товари і послуги, що їх одна країна продає іншим країнам. 26. Крива, яка показує варіанти спеціалізації країни на виробництві одного продукту з наступним обміном (експортом) для отримання іншого продукту.

 Чи правильні такі твердження?

1. У будь-якій економіці ресурси не є взаємозамінюваними для альтернативного їх використання.
2. У точці на кривій виробничих можливостей, у якій співвідношення витрат в обох країнах однакове, зникає основа для поглиблення

- спеціалізації та розширення торгівлі.
3. Унаслідок дії закону спадного граничного продукту спеціалізація країни є неповною.
4. Імпорт збільшує сукупний попит у країні.
5. Крива пропозиції експорту показує обсяг експорту, який

- країна пропонуватиме, коли світові ціни перевищують внутрішню ціну — ціну в закритій економіці за відсутності міжнародної торгівлі.
6. Крива попиту на імпорту показує величину попиту країни на імпорту, коли світові ціни вищі за внутрішні.
  7. Запровадження мита стимулює внутрішнє споживання в країні.
  8. Принцип абсолютної переваги сформулював Д. Рікардо.
  9. Імпорту товарів і послуг спричиняє зростання внутрішніх цін та інфляцію.
  10. Постулат, згідно з яким країни експортуватимуть ті товари, виробництво яких потребує значних витрат відносно надлишкових факторів і невеликих затрат дефіцитних товарів, займає центральне місце в концепції зовнішньої торгівлі Портера.
  11. Що нижча еластичність попиту на імпорту за ціною або еластичність пропозиції експорту за ціною, то менший виграв країни від торгівлі.
  12. Згідно з правилами Світової організації торгівлі, країна-імпортер за певних обставин може запровадити компенсаційне ввізне мито.
  13. У стримуванні зовнішньої торгівлі мито працює сильніше, ніж квота.
  14. Доки у співвідношенні внутрішніх відносних цін між країнами зберігаються відмінності, доти кожна з них матиме порівняльну перевагу у виробництві певного продукту, що становить основу для взаємовигідної зовнішньої торгівлі.
  15. Унаслідок конкуренції граничні витрати заміщення одного ресурсу іншим у країнах-торговельних партнерів вирівнюються.
  16. За зростаючих витрат заміщення максимальну вигоду від зовнішньої торгівлі дає повна спеціалізація країни.
  17. Ембарго вводиться здебільшого з економічних мотивів.
  18. Міжнародна спеціалізація країн, ґрунтована на порівняльній перевазі, збільшує сукупний обсяг виробництва країн, що торгують між собою.
  19. Зовнішня торгівля забезпечує приріст добробуту в країні-експортері за рахунок більшого виграву споживачів країни порівняно з утратами її виробників.
  20. Якщо країна експортує трудомістку продукцію та імпортує капіталомістку і пропозиція праці як ресурсу зростає найвищими темпами, то обсяг виробництва і доходи експортоорієнтованих галузей зменшуватимуться.

Виберіть правильну відповідь

1. Відмінність між імпортними митом і квотою полягає в тому, що лише мито:
  - а) зменшує обсяги міжнародної торгівлі;
  - б) підвищує ціни;
  - в) забезпечує надходження до бюджету;
  - г) знижує життєвий рівень населення;
  - д) усі відповіді неправильні.
2. З одиниці ресурсів Багатія може виробляти 3 т борошна або 6 т цукру, а Бідасія — 1 т борошна або 4 т цукру. Якщо міжнародна спеціалізація країн відбувається на засадах порівняльної переваги, то:
  - а) Багатія експортуватиме цукор та імпортуватиме борошно;
  - б) Багатії не вигідно експортувати борошно та імпортувати цукор;
  - в) Бідасія експортуватиме борошно та імпортуватиме цукор;
  - г) Бідасії вигідно експортувати цукор та імпортувати борошно;
  - д) усі відповіді неправильні.
3. Якщо продуктивність праці з виробництва експортованого товару у першій країні вища, ніж у другій, то перша країна:
  - а) має абсолютну перевагу;
  - б) має порівняльну перевагу;
  - в) виробляє цей товар з нижчою альтернативною вартістю, ніж друга країна;
  - г) виробляє цей товар з вищою альтернативною вартістю, ніж друга країна;
  - д) правильні відповіді — а, в.
4. Країна має порівняльну перевагу у виробництві продукту, якщо:
  - а) виробляє цей продукт з нижчими витратами, ніж інші країни;

- б) має перевагу у природно-кліматичних умовах виробництва цього продукту;
- в) має історичні традиції у виробництві цього продукту;
- г) виробляє цей продукт з нижчою альтернативною вартістю, ніж потенційний торговельний партнер;
- д) усі відповіді неправильні.

5. *Квота є таким торговельним бар'єром, який:*

- а) скорочує зайнятість у галузях, які захищають національного виробника;
- б) знижує рівень корупції в країні;
- в) посилює конкуренцію на національному ринку;
- г) вигідний усім групам населення;
- д) усі твердження неправильні.

6. *Яка із форм торговельних бар'єрів не є політичною перешкодою для лібералізації міжнародної торгівлі:*

- а) імпортна квота;
- б) ліцензування експорту та імпорту;
- в) бюрократична тяганина під час митних процедур;
- г) субсидування експорту;
- д) добровільне обмеження експорту.

7. *Скасування мита на імпортований товар призведе до:*

- а) зменшення надходжень до бюджету;
- б) збільшення споживання цього товару в країні;
- в) скорочення виробництва цього товару в країні;
- г) зниження внутрішньої ціни цього товару;
- д) усі твердження неправильні.

8. *Що не є аргументом прихильників протекціонізму:*

- а) підтримка галузей, які випускають стратегічні товари, є важливою для економічної безпеки, оборони країни або ведення війни;
- б) підтримка вітчизняних виробників збільшує сукупний попит у країні та стимулює зростання рівнів виробництва і зайнятості;
- в) захист молодих галузей вітчизняної економіки забезпечує їхній прискорений розвиток;

- г) протекціоністські заходи знижують ціни у вітчизняній економіці;
- д) усі твердження правильні.

9. *Головним чинником поглиблення міжнародного поділу праці нині стає(ють):*

- а) відмінності у ґрунтово-кліматичних умовах країн;
- б) відмінності у флорі та фауні країн;
- в) географічне розташування країн;
- г) науково-технічні досягнення країн;
- д) забезпечення країн трудовими ресурсами.

10. *За останні півстоліття рівень відкритості національних економік:*

- а) знизився;
- б) підвищився;
- в) не змінився;
- г) одних країн — знизився, а інших — підвищився;
- д) одних країн — знизився, інших — підвищився, а третіх — не змінився.

11. *Абсолютна перевага країни у виробництві певного продукту означає, що ця країна:*

- а) здатна продавати більшу кількість цього продукту на власному ринку, ніж її конкуренти на своїх ринках;
- б) має змогу розширити випуск цього продукту;
- в) має перевагу в забезпеченні ресурсами для виробництва цього продукту;
- г) експортує більше цього продукту, ніж її конкуренти;
- д) усі відповіді неправильні.

12. *До чинників, які сприяли швидкому зростанню торгівлі в останні десятиліття, не належить:*

- а) удосконалення транспорту, що різко знизило доти значні витрати на перевезення товарів;
- б) розвиток засобів зв'язку, що забезпечує практично миттєвий зв'язок між торговими партнерами в усьому світі;

- в) участь практично всіх країн світу тією чи іншою мірою у міжнародній торгівлі;
- г) істотне зниження митних зборів і скасування інших торговельних обмежень, зокрема внаслідок успішного завершення Уругвайського раунду в межах ГАТТ;
- д) посилення державного регулювання зовнішньоекономічних зв'язків.

13. Яке твердження з позиції теорії Гекшера—Оліна *неправильне*:

- а) країни експортуватимуть ті товари, виробництво яких потребує значних витрат відносно надлишкових факторів;
- б) країни імпортуватимуть товари, у виробництві яких довелося б широко використовувати відносно дефіцитні фактори;
- в) якщо відношення між кількістю даного фактора та іншими факторами в країні вище, ніж в інших країнах, то цей фактор є відносно надлишковим для даної країни;
- г) ціна надлишкового фактора у країні буде нижчою порівняно з іншими країнами;
- д) відносна ціна продукту, у виробництві якого у країні використовують дешевший фактор виробництва більшою мірою, ніж інші фактори, буде вищою, ніж деінде.

14. Що не є визначником «національного ромба» в концепції міжнародної спеціалізації країни Майкла Портера:

- а) кількість та якість певних факторів виробництва;
- б) умови внутрішнього попиту, його кількісні та якісні параметри;
- в) наявність у національній економіці високорозвинутих суміжних галузей, що забезпечують експорт-орієнтовані виробництва сировиною, матеріалами, напівфабрикатами, інформацією тощо;
- г) правильне співвідношення державного і приватного секторів у національній економіці;
- д) стратегія та структура фірм, рівень і характер конкуренції на внутрішньому ринку.

15. Хто з основних економічних суб'єктів країни *виграє* від запровадження ввізного мита на певний продукт:

- а) виробники цього продукту;
- б) споживачі;
- в) держава;
- г) правильні відповіді — а, б;
- д) правильні відповіді — а, в.

16. Що не є *втратою* споживачів від запровадження ввізного мита на певний продукт:

- а) зменшення обсягів закупівель цього продукту;
- б) оплата функціонування неефективних вітчизняних виробництв;
- в) сплата мита;
- г) оплата приросту прибутку вітчизняних фірм;
- д) оплата витрат вітчизняних фірм на виробництво додаткової кількості цього продукту.

17. Що є *втратою* від запровадження мита для суспільства в цілому:

- а) сплата мита;
- б) оплата функціонування неефективних вітчизняних виробництв;
- в) зменшення обсягів закупівель продукту;
- г) правильні відповіді — а, б;
- д) правильні відповіді — а, в.

18. Від запровадження вивізного мита на певний продукт *несуть втрати* такі економічні суб'єкти країни:

- а) держава;
- б) виробники в цілому;
- в) споживачі;
- г) правильні відповіді — б, в;
- д) правильні відповіді — а, в.

19. Яке *твердження* не впливає із моделі торгівлі двох країн, що виробляють однаковий продукт:

- а) унаслідок міжнародної торгівлі виробники у країні-експортері *виграють*;

- б) споживачі у країні-експортері програють;
 в) виробники у країні-імпортері програють;
 г) споживачі в країні-імпортері виграють;
 д) загалом зовнішня торгівля забезпечує приріст добробуту в країні-імпортері, але знижує його у країні-експортері.

20. Яке твердження неправильне:

- а) основні домовленості, досягнуті в межах ГАТТ, ліквідує мито по всьому світові, лібералізують правила обміну послугами, створюють нові механізми захисту інтелектуальної власності, скасовують квоти на готовий одяг, текстиль і т.д.;
 б) дедалі важливішу роль у міжнародній торгівлі відіграють «азійські тигри»;
 в) рівень заборгованості країни вважають дуже високим, якщо він більший за її річний ВВП;
 г) рівновага у світовій торгівлі, згідно з моделлю двох країн, досягається в точці, у якій крива торговельних можливостей однієї країни перетинається з кривою торговельних можливостей іншої;
 д) теорему Рибчинського підтверджує так звана «голландська хвороба».

Загачі

- ① Нижче наведено таблиці виробничих можливостей для Багатії та Бідасії.

Багатія

Товар	Виробничі альтернативи			
A	0	20	40	60
B	15	10	5	0

Бідасія

Товар	Виробничі альтернативи			
A	0	20	40	60
B	60	40	20	0

Визначте:

- а) внутрішню альтернативну вартість виробництва товару A і товару B у кожній країні;
 б) товар, на виробництві якого повинна спеціалізуватися кожна країна;
 в) лінії торговельних можливостей кожної країни, якщо умови торгівлі становлять: 1 одиниця товару B = 2 одиницям товару A;
 г) якщо оптимальна структура виробництва для спеціалізації і торгівлі є (20 і 10) для Багатії і (20 і 40) для Бідасії, то які їхні вигоди від спеціалізації і торгівлі.

- ② Уряд Бідасії ухвалює рішення про запровадження мита на імпорт олії в розмірі 40 центів за 1 кг. Світова ціна на олію становить 800 дол. за тонну. Обсяг виробництва олії у Бідасії за вільної торгівлі становить 50 тис. т, а за наявності ввізного мита — 60 тис. т. Обсяг споживання олії за вільної торгівлі становить 120 тис. т, а за імпортного мита — 100 тис. т. Різницю між споживанням і виробництвом Бідасія покриває за рахунок імпорту.

Обчисліть:

- а) утрати споживачів даної країни від запровадження ввізного мита;
 б) виграш виробників Бідасії від цього заходу;
 в) збільшення доходів державного бюджету від запровадження ввізного мита;
 г) чисті втрати національного добробуту країни від обмеження імпорту.

- ③ У Багатії функції вітчизняних попиту і пропозиції для комп'ютерів задані рівняннями:

$$Q_d = 8 - P; \quad Q_s = P - 1 \quad (P - \text{тис. дол.}; \quad Q - \text{тис. одиниць}).$$

Іноземні фірми можуть постачати на ринок Багатії необмежену кількість комп'ютерів за світовою ціною 2 тис. дол. за одиницю.

Визначте:

- внутрішні рівноважну ціну та обсяг за умов закритої економіки;
- внутрішнє споживання, вітчизняне виробництво та імпорту в умовах відкритої економіки;
- величину субсидії, яку повинен надати вітчизняним виробникам уряд, аби національне виробництво змогло витіснити імпорту.

- ④ Припустімо, що Україна і Польща виробляють лише два товари — цукор та борошно. Обсяг продукції на одиницю ресурсів подано в таблиці.

Країна	Цукор	Борошно
Україна	75	100
Польща	50	50

Визначте:

- Чи має Україна абсолютну перевагу у виробництві борошна? А цукру?
- Чи має Україна порівняльну перевагу у виробництві борошна? А цукру?
- Яке мінове співвідношення між цукром і борошном склалося би в Україні за відсутності зовнішньої торгівлі?
- У яких межах встановляться умови торгівлі у разі вільної торгівлі між Україною і Польщею?

ВІДКРИТА ЕКОНОМІКА

Впишіть напер визначення кожного терміна

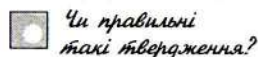
№	Термін	Визначення
	чистий експорт	1. Систематизований запис усіх міжнародних операцій резидентів країни з нерезидентами за певний відтинок часу, — як правило, за рік.
	чисті іноземні інвестиції	2. Встановлення центральним банком нижчого курсу національної валюти за фіксованого обмінного курсу.
	мала відкрита економіка	3. У рахунках національного продукту країни обсяг експорту товарів і послуг мінус обсяг імпорту товарів і послуг.
	велика відкрита економіка	4. Плаваючі валютні курси, що встановлюються на валютному ринку у процесі взаємодії попиту і пропозиції під впливом валютної політики держави.
	спеціальні права запозичення	5. Такі інвестиції, коли іноземний інвестор володіє менш ніж 10% акціонерного капіталу, а також облігації та інші цінні папери (держави і корпорацій), інструменти грошового ринку, фінансові похідні інструменти тощо.
	ревальвация	
	девальвация	
	платіжний баланс	6. Рух товарів, послуг, матеріальних або інших нефінансових активів.

№	Термін	Визначення
	активний платіжний баланс	7. Різниця між експортом та імпортом товарів.
	торговельний баланс	8. Встановлення центральним банком вищого курсу національної валюти за фіксованого обмінного курсу.
	поточний рахунок	9. Міжнародна інвестиційна позиція країни, коли зовнішні активи резидентів країни перевищують їхні зобов'язання решті світу.
	резервні активи	10. Країна з від'ємним сальдо торговельного балансу і пасивним балансом поточного рахунку.
	монетарне золото	11. Національна економіка, експорт та імпорт якої становлять помітну частку відповідних світових показників.
	баланс офіційних розрахунків	12. Різниця між внутрішніми заощадженнями та внутрішніми інвестиціями.
	підсумковий платіжний баланс	13. Основний розділ платіжного балансу, в якому записано статистичні дані про рух між країною та рештою світу реальних ресурсів — товарів, послуг та доходів.
	молода нація-боржник	14. Золотий запас країни.
	зріла нація-боржник	15. Рух вимог і зобов'язань, що виникають у зв'язку з рухом реальних потоків.
	молода нація-кредитор	16. Межі відхилення валютного курсу від монетного паритету.
		17. Країна з від'ємним сальдо торговельного балансу та активним балансом поточного рахунку.
		18. Такі інвестиції, коли іноземний інвестор володіє десятьма і більше відсотками звичайних акцій акціонерного товариства.
		19. Міжнародна інвестиційна позиція країни, коли зобов'язання резидентів решті світу перевищують їхні активи за кордоном.

№	Термін	Визначення
	зріла нація-кредитор	20. Країна з додатним сальдо торговельного балансу та пасивним балансом поточного рахунку.
	односторонні перекази	21. Баланс поточного рахунку разом із балансом рахунку капіталу та фінансів (без статті «Резервні активи»).
	реальні потоки	22. Національна економіка, експорт та імпорт якої становлять незначну частку у світовому експорті та імпорті.
	фінансові потоки	23. Різниця між доходами, отриманими резидентами країни за кордоном, і доходами, які виплачені у країні нерезидентам.
	чистий зовнішній дохід	24. Зовнішньоекономічні операції, що не супроводжуються зустрічним потоком цінностей, а є просто одностороннім безкоштовним переданням товарів, списанням боргів чи наданням неоплатних послуг.
	прямі інвестиції	25. Країна із додатним сальдо торговельного балансу й активним балансом поточного рахунку.
	портфельні інвестиції	26. Суворо визначені активи, що перебувають у власності або під контролем центрального банку країни.
	чистий кредитор	27. Міжнародна грошова одиниця, яка існує у вигляді записів на рахунках країн — членів МВФ.
	чистий боржник	28. Підсумковий платіжний баланс, коли сума сальдо балансу поточного рахунку, сальдо балансу рахунку капіталу і фінансів без статті «Резервні активи» та статистичних розбіжностей є додатною величиною.
	«золоті мітки»	
	регульовані валютні курси	29. Сальдо статті «Резервні активи».

Чи правильні такі твердження?

1. Надання позик резидентам інших країн відображають у кредиті платіжного балансу країни.
2. Для будь-якої країни чистий експорт завжди дорівнює чистим іноземним інвестиціям.
3. За даного рівня національних заощаджень збільшення чистих іноземних інвестицій країни зменшує внутрішні інвестиції.
4. Для збільшення внутрішніх інвестицій країна повинна або збільшити національні заощадження, або зменшити свої чисті іноземні інвестиції.
5. За інших рівних умов підвищення рівня реальної процентної ставки в країні зменшує її чисті іноземні інвестиції.
6. Активний платіжний баланс індукує імпульси до знецінення валюти.
7. У відкритій економіці внутрішні видатки обов'язково дорівнюють обсягові вироблених у країні товарів і послуг.
8. Якщо внутрішні видатки більші за обсяг національного продукту, то чистий експорт є від'ємною величиною.
9. Експорт товарів відображають у підрозділі «Дебет» платіжного балансу, а збільшення іноземної валюти на ту саму суму — у підрозділі «Кредит».
10. Вартість послуг, наданих резидентами нерезидентам, записують у підрозділі «Кредит».
11. За золотомонетного стандарту зі зниженням курсу валюти країни до нижньої «золотої мітки» золото надходило до країни.
12. У Бретон-Вудській валютній системі дефіцити платіжного балансу коригувалися через девальвації, котрі проводилися з дозволу МВФ.
13. Чистий експорт — це кількість іноземної валюти, яку потребують іноземці для купівлі вітчизняного чистого експорту.
14. Основною причиною міжнародної мобільності капіталів є різниця в рівні цін у різних країнах.
15. У малій відкритій економіці за плаваючого валютного курсу фіскальна політика не впливає на обсяг виробництва.
16. Протекціоністська зовнішньоторговельна політика за режиму вільного плавання валюти не впливає на стан торговельного балансу.
17. У системі фіксованих валютних курсів монетарна

- політика у своєму звичному розумінні не дає результатів.
18. Результативність фіскальної політики у національній економіці за плаваючого валютного курсу перебуває у прямій залежності від ступеня мобільності капіталу.
  19. У малій відкритій економіці за фіксованого валютного курсу та низької мобільності капіталу результативність фіскальної політики підвищується.
  20. У малій відкритій економіці за гнучких валютних курсів зі зниженням рівня міжнародної мобільності капіталу результативність монетарної політики знижується.

Виберіть правильну відповідь

1. Активне сальдо платіжного балансу збільшиться, якщо в країні:
  - а) знижуються реальні процентні ставки;
  - б) зростають темпи інфляції;
  - в) підвищуються темпи економічного зростання;
  - г) відбуваються усі названі процеси;
  - д) усі твердження неправильні.
2. Коли кажуть, що країна девальвувала свою валюту, то мають на увазі, що:
  - а) внутрішня купівельна спроможність валюти знизилася;
  - б) уряд підвищив ціну, за яку закупаватиме золото;
  - в) уряд зменшив кількість грошей, що перебуває в обігу;
  - г) уряд знизив фіксований курс національної валюти стосовно інших валют;
  - д) усі твердження неправильні.
3. Яка ознака не характеризує сучасну міжнародну валютну систему:
  - а) повна демонетизація золота;
  - б) ліквідація номінального золотого паритету;
  - в) запровадження фіксованих валютних курсів;

- з) скасування офіційної ціни на золото;
 д) розширення кола резервних валют.
4. *Що не враховують у поточному рахунку платіжного балансу країни:*
- а) експорт товарів;
 б) вартість гуманітарної допомоги, яку отримала країна із інших країн для надання допомоги потерпілим від повеней;
 в) доходи резидентів від фінансових активів за кордоном;
 г) зміни в активах країни за кордоном;
 д) ураховують усі позиції.
5. *Дефіцит платіжного балансу країни можна профінансувати через:*
- а) позики за кордоном;
 б) використання золотовалютних резервів країни;
 в) девальвацію національної валюти;
 г) правильні відповіді — а, б;
 д) усі відповіді правильні.
6. *За фіксованого обмінного курсу і стабільного рівня цін обсяг національного продукту в країні з малою відкритою економікою можна збільшити за допомогою:*
- а) зниження норми резервування для комерційних банків;
 б) купівлі центральним банком державних цінних паперів;
 в) збільшення державних видатків;
 г) зменшення дефіциту державного бюджету;
 д) усі твердження неправильні.
7. *У країні з малою відкритою економікою за плаваючого валютного курсу та стабільного рівня цін рівень зайнятості можна підвищити:*
- а) зниженням податків;
 б) збільшенням державних видатків;

- в) збільшенням кількості грошей в обігу;
 г) зменшенням кількості грошей в обігу;
 д) правильні твердження — а, в.
8. *За плаваючих валютних курсів та низької мобільності капіталу результативність стимулювальної монетарної політики:*
- а) така сама, як і за абсолютної мобільності капіталу;
 б) нижча, ніж за абсолютної мобільності капіталу;
 в) вища, ніж за абсолютної мобільності капіталу;
 г) однозначної відповіді немає;
 д) усі твердження неправильні.
9. *В умовах плаваючого валютного курсу стимулювальна фіскальна політика:*
- а) знижує обмінний курс національної валюти;
 б) підвищує обмінний курс національної валюти;
 в) не впливає на обмінний курс національної валюти;
 г) однозначної відповіді немає;
 д) усі твердження неправильні.
10. *Багато економістів віддають перевагу плаваючим валютним курсам, бо вони:*
- а) дають можливість використовувати монетарну політику для досягнення інших макроекономічних цілей;
 б) дають змогу урядам використовувати торговельні обмеження для регулювання поточного рахунку;
 в) змушують центральний банк обмежувати пропозицію грошей;
 г) підвищують результативність фіскальної політики;
 д) усі твердження неправильні.
11. *За плаваючих валютних курсів:*
- а) тільки монетарна політика може впливати на обсяг національного виробництва;
 б) тільки фіскальна політика може впливати на обсяг національного виробництва;

- в) і фінансова, і монетарна політика може впливати на обсяг національного виробництва;
- г) ні фінансові, ні монетарна політика не може впливати на обсяг національного виробництва;
- д) усі твердження неправильні.

12. Торговельні обмеження за фіксованого обмінного курсу:

- а) збільшують обсяг чистого експорту та обсяг національного виробництва;
- б) зменшують обсяг чистого експорту і обсяг національного виробництва;
- в) не змінюють обсягів чистого експорту і національного виробництва;
- г) зменшують обсяг чистого експорту і збільшують обсяг національного виробництва;
- д) збільшують обсяг чистого експорту і зменшують обсяг національного виробництва.

13. Ключова відмінність між моделлю $IS-LM$ та моделлю Мандела—Флемінга полягає в тому, що:

- а) у моделі Мандела—Флемінга рівень цін є змінним;
- б) у моделі Мандела—Флемінга економіка країни є малою відкритою економікою;
- в) модель Мандела—Флемінга не використовують для оцінки впливів монетарної та фінансової політики;
- г) модель Мандела—Флемінга розглядає взаємодію ринків інакше, ніж модель $IS-LM$;
- д) усі твердження неправильні.

14. Із моделі Мандела—Флемінга випливає, що в системі координат $(Y-e)$ крива LM^* унаслідок підвищення обмінного курсу:

- а) переміщуватиметься вліво;
- б) переміщуватиметься вправо;
- в) стане крутішою;
- г) буде стабільною;
- д) усі твердження неправильні.

15. Із моделі Мандела—Флемінга випливає, що в системі координат $(Y-e)$ крива IS^* унаслідок підвищення обмінного курсу:

- а) переміщуватиметься вліво;
- б) переміщуватиметься вправо;
- в) стане крутішою;
- г) буде стабільною;
- д) усі твердження неправильні.

16. Яке твердження неправильне:

- а) якщо підсумковий платіжний баланс дорівнює нулеві, то платіжний баланс країни врівноважений;
- б) за активного підсумкового платіжного балансу центральний банк збільшує валютні резерви;
- в) підсумковий платіжний баланс дорівнює балансові офіційних розрахунків із протилежним знаком;
- г) країна з додатним поточним рахунком фактично інвестує частину своїх національних заощаджень за кордон;
- д) збільшення офіційних валютних резервів відображається у кредиті, а зменшення — у дебеті.

17. Бреттон-Вудську валютну систему не характеризує така ознака:

- а) кожна країна—член МВФ установлювала номінальний золотий вміст своєї грошової одиниці;
- б) країни—члени втратили право на необмежену кількість девальвацій;
- в) кожна країна зобов'язувалася дотримуватися незмінного курсу своєї валюти щодо валют інших країн;
- г) дефіцити платіжного балансу коригувалися шляхом переміщення золота між країнами;
- д) для підтримання домовлених обмінних курсів уряди використовували валютні резерви.

18. Якої складової не містять золотовалютні резерви країни:

- а) золотого запасу;
- б) спеціальних прав запозичення;

- в) резервної позиції країни у МВФ;
- г) державних цінних паперів;
- д) вільно конвертованих валют.

19. Що не є аргументом прихильників фіксованих валютних курсів:

- а) невизначеність плаваючих валютних курсів ускладнює міжнародну торгівлю;
- б) вільне плавання валют не розв'язало проблеми розбалансованості платіжних балансів;
- в) мінливість плаваючих обмінних курсів існувала навіть тоді, коли фундаментальні економічні умови у відповідних країнах були стабільними;
- г) за фіксованих обмінних курсів підвищується результативність монетарної політики;
- д) фіксовані обмінні курси не допускають надмірного зростання пропозиції грошей.

20. Що не характеризує стан платіжного балансу зрілої нації-боржника:

- а) додатне сальдо торговельного балансу;
- б) пасивний баланс поточного рахунку;
- в) надлишок торговельного балансу витрачається на сплату процентів за позики попередніх років;
- г) сальдо балансу трансферів від'ємне;
- д) експорт країни на цій стадії економічного розвитку перевищує її імпорт.

Загачі

- ① Економіку Багатії характеризують такі параметри:
 експорт товарів становить 850;
 імпорт товарів становить 820;
 резиденти країни отримують доходи від іноземних інвестицій у формі виплати процентів із-за кордону — 320;
 видатки резидентів країни на туризм становлять 350;

доходи даної країни від туризму дорівнюють 280;
 країна виплачує зарубіжним інвесторам дохід у сумі 200;
 перекази капіталу, отримані резидентами Багатії, — 180;
 перекази капіталу резидентами Багатії нерезидентам — 230;
 прямі інвестиції нерезидентів в економіку Багатії — 200;
 прямі інвестиції резидентів Багатії за кордоном — 220.

а) Обчисліть сальдо поточного рахунку, сальдо рахунку капіталів і фінансів без статті «Резервні активи» і сальдо підсумкового балансу країни.

б) Визначте зміни величини офіційних золотовалютних резервів країни.

- ② Англійський фунт стерлінгів до Першої світової війни містив 7,322382 г золота, а американський долар — 1,504663 г. Витрати на пересилання золота з Англії до США у розрахунку на 1 ф.ст. становили 2,7 цента. Визначте експортну та імпортну «золоті мітки».

АЛЬТЕРНАТИВНІ ПОГЛЯДИ НА МАКРОТЕОРІЮ ТА МАКРОПОЛІТИКУ

Тема

15

Впишіть номер визначення
кожного терміна

№	Термін	Визначення
	макросередовище	1. Критика традиційних методів оцінки результативності економічної політики.
	економічна політика, ґрунтована на правилах	2. Передбачені учасниками ринкового процесу заходи економічної політики не можуть впливати на реальні економічні змінні.
	багатство (майно)	3. Твердження, що оптимальна монетарна політика ґрунтується на зростанні пропозиції грошей усталеним темпом, який не залежить від економічних умов.
	внутрішній лаг	4. Відтинок часу від моменту усвідомлення потреби здійснення фіскально-монетарних заходів до моменту, коли відповідних заходів ужито.
	зовнішній лаг	5. Відтинок часу від моменту ухвалення заходів економічної політики до моменту, коли ці заходи вплинуть на обсяг виробництва, зайнятість чи рівень цін.
	усвідомлюваний період	6. Більшість економістів, які мають схожі думки щодо певних фундаментальних теоретичних положень, що стосуються впливу макроекономічної політики на основні макроекономічні змінні.

№	Термін	Визначення
	адміністративний період	7. Підхід, згідно з яким питання про збалансування бюджету не є головним, бо мета фіскальної політики — досягнення рівноваги національної економіки, а не бюджету.
	випереджувальні показники	8. Група змінних, на підставі динаміки яких судять про ймовірність відповідних поворотів ділового циклу.
	дискреційна політика	9. Відтинок часу від моменту виникнення збурення в національній економіці до моменту ухвалення відповідних заходів економічної політики.
	непослідовність політики	10. Погляд, згідно з яким достатньо, щоб державний бюджет був збалансований протягом усього ділового циклу.
	грошове правило	11. Державні видатки не мають перевищувати надходжень до державного бюджету.
	лаг	12. Найпридатніша, на думку державних мужів, економічна політика для даного моменту.
	концепція функціональних фінансів	13. Намагання державних мужів заздалегідь оголошувати про курс економічної політики для того, щоб вплинути на сподівання окремих осіб, а відтак, після формування відповідних сподівань, дотримуватись іншої політики, використовуючи ці очікування.
	циклічно збалансований бюджет	14. Економічна політика, спрямована на пом'якшення наслідків збурень у національній економіці та ослаблення їхньої руйнівної сили.
	основний потік макроекономіки	15. Відтинок часу між початком збурення у національній економіці й тим моментом, коли державні мужі усвідомили, що це справді відбулося.
	критика Лукаса	16. Конкретне значення процентних ставок, податкових ставок, валютних кур-

№	Термін	Визначення
	правило не-ефективності політики	сів та інших номінальних економічних змінних, що позначається на поведінці економічних суб'єктів, а відтак впливає і на реальні економічні змінні.
	правило щорічно збалансованого бюджету	17. Заздалегідь оголошені заходи, які буде здійснено в тій чи іншій економічній ситуації, та неухильне виконання оголошеної програми дій. 18. Чиста вартість матеріальних і фінансових заходів (усі активи мінус пасиви), якими володіє нація, особа чи фірма у певний відтинок часу.
	нейтралізаційна політика	19. Різка зміна економічних залежностей: наприклад, переміщення кривих сукупного попиту чи сукупної пропозиції внаслідок дії зовнішніх чинників.
	збурення	20. В аналітичній економії зазвичай відтинок часу, потрібний для того, щоби зміни однієї змінної викликали зміни у динаміці іншої.

Чи правильні такі твердження?

1. Основний потік макроекономіки вважає, що у довгостроковому періоді зростання обсягу національного виробництва визначають фізичні чинники — кількість та якість факторів виробництва і наявна технологія.
2. Економічна політика може впливати на економічне зростання у довгостроковому періоді лише через спри-

- яння нагромадженню виробничого потенціалу економіки.
3. Основний потік макроекономіки вважає, що у довгостроковому періоді номінальні змінні впливають на реальні.
  4. Кейнсіанці твердять, що швидкість обігу грошей стабільна і не змінюється у відповідь на зміни пропозиції грошей.

5. Монетаристи виходять із того, що швидкість обігу грошей мінлива і непередбачувана.
6. Основний потік макроекономіки дотримується думки про те, що ринкова економіка внутрішньо недостатньо стабільна.
7. Більшість економістів вважають, що грошове правило є найкращим дороговказом для монетарної політики.
8. Основне рівняння макроекономічної рівноваги у монетаристському і кейнсіанському підходах по-різному виражає одне і те ж явище.
9. Монетаристи вважають, що збільшення пропозиції грошей не впливає на реальний обсяг національного виробництва і рівень зайнятості ні у короткостроковому, ні в довгостроковому періодах.
10. Більшість економістів поділяє основні положення теорії раціональних сподівань.
11. Згідно з кейнсіанським підходом, грошове правило сприяє стабілізації цін.
12. Кейнсіанці вважають, що зі зниженням процентної ставки швидкість обігу грошей уповільнюється.
13. Адміністративні лаги корупції в парламентських республіках, ніж у президентських республіках.
14. Монетарній політиці притаманні значно довші адміністративні лаги порівняно з фіскальною політикою.
15. Теорія раціональних сподівань виходить із того, що товарні й ресурсні ринки є конкурентними, отже, всі ціни є гнучкими — як у напрямі підвищення.
16. Роберт Лукас вважає, що традиційні методи оцінки заходів економічної політики недостатньо враховують її вплив на сподівання.
17. Дискреційна економічна політика завжди є активною.
18. Більшість сучасних економістів переконані, що вимога щорічно збалансованого бюджету несумісна з фіскальною діяльністю держави.
19. Особливо тривалий зовнішній лаг притаманний монетарній політиці.
20. Представники основного потоку макроекономіки вважають, що в реальній дійсності усі ринки є висококонкурентними.

1. Прихильники теорії раціональних сподівань твердять, що:

- а) економічні суб'єкти поводяться раціонально — збирають і осмислюють інформацію, щоби правильно оцінювати наслідки економічної політики;
- б) усі товарні й ресурсні ринки є конкурентними, отже, всі ціни є гнучкими;
- в) на підставі своїх прогнозів економічні суб'єкти можуть заздалегідь нейтралізувати негативні впливи державної політики на рівень свого добробуту;
- г) правильні твердження — а, в.
- д) усі твердження правильні.

2. Більшість сучасних економістів вважають, що:

- а) номінальні змінні не впливають на реальні змінні у короткостроковому періоді;
- б) хронічна інфляція та хронічне безробіття пов'язані між собою у довгостроковому періоді;
- в) у період спаду доцільно підтримувати високу процентну ставку;
- г) сподівання економічних суб'єктів помітно впливають на сукупний попит і сукупну пропозицію у короткостроковому періоді;
- д) монетарна політика, яку проводять відповідно до грошового правила, має незаперечну перевагу над дискреційною монетарною політикою.

3. Основний потік макроекономіки не поділяє такого положення:

- а) зростання обсягу національного виробництва у довгостроковому періоді визначають кількість та якість факторів виробництва і наявна технологія, яка трансформує економічні ресурси у товари й послуги;
- б) макросередовище впливає на обсяг виробленого національного продукту в короткостроковому періоді;

- в) у довгостроковому періоді гроші є нейтральними, тобто номінальні змінні не впливають на реальні;
- г) у короткостроковому періоді немає зв'язку між інфляцією та безробіттям;
- д) ціни і зарплата на значній частині ринків не є достатньо конкурентними.

4. Монетаристи твердять, що швидкість обігу грошей стабільна, а суспільство хоче володіти такою кількістю грошей для купівлі товарів і послуг, яка відповідає:

- а) обсягові інвестицій;
- б) сумі споживчих видатків;
- в) рівневій цін;
- г) номінальному ВВП;
- д) усі відповіді неправильні.

5. Якої ланки, згідно з монетаристським поглядом, не містить передавальний механізм монетарної політики:

- а) зміни пропозиції грошей;
- б) зміни процентної ставки та сукупних видатків;
- в) зміни сукупного попиту;
- г) зміни номінального ВВП;
- д) містить усі ланки.

6. Внутрішній лаг — це:

- а) період часу від моменту виникнення збурення в національній економіці до моменту ухвалення відповідних заходів економічної політики;
- б) період часу від моменту ухвалення заходів економічної політики до початку їхнього впливу на національну економіку;
- в) період часу від моменту збурення в національній економіці до початку впливу заходів політики на економіку;
- г) різниця між часом, що потрібен для введення в дію механізму монетарної політики, і часом, що потрібен для введення в дію механізму фіскальної політики;
- д) усі твердження неправильні.

7. Критика Лукаса ґрунтується на:

- а) внутрішньому лагові економічної політики;
- б) тій обставині, що сподівання економічних суб'єктів є раціональними;
- в) взаємозв'язку інфляції та безробіття у короткостроковому періоді;
- г) тій обставині, що сподівання економічних суб'єктів є адаптивними;
- д) усі твердження неправильні.

8. Монетарна політика, у проведенні якої дотримуються такого правила: темп зростання грошової маси дорівнює 3% плюс різниця між фактичним і природним рівнями безробіття, буде:

- а) активною дискреційною політикою;
- б) пасивною дискреційною політикою;
- в) активною політикою, яка ґрунтується на правилах;
- г) пасивною політикою, що ґрунтується на правилах;
- д) усі твердження неправильні.

9. Правило монетаристів для проведення монетарної політики таке:

- а) усталений темп зростання пропозиції грошей не повинен залежати від економічних умов;
- б) темп зростання пропозиції грошей має підтримувати заплановані значення темпів зростання номінального ВВП;
- в) темп зростання пропозиції грошей має відповідати запланованим показникам зміни рівня цін;
- г) темп зростання грошової маси має відповідати рівневі безробіття у національній економіці;
- д) усі твердження неправильні.

10. Що з переліченого є прикладом дискреційної політики:

- а) закон, за яким державні видатки не повинні перевищувати надходжень до державного бюджету;
- б) закон, за яким грошова маса щорічно має зростати на 5%;

- в) зниження податку на додану вартість у період економічного спаду;
- г) усі приклади;
- д) правильні відповіді — а, в.

11. Монетаристи вважають, що:

- а) активна монетарна політика може допомогти стабілізувати сукупний попит;
- б) темпи зростання грошової маси повинні відрізнятися упродовж ділового циклу;
- в) швидкість обігу грошей мінлива й непередбачувана;
- г) фактичний ВВП завжди тяжіє до природного ВВП;
- д) зміна пропозиції грошей позначається головню на обсязі національного виробництва як у короткостроковому, так і в довгостроковому періодах.

12. Більшість сучасних економістів переконані, що вимога щорічно збалансованого бюджету несумісна з фіскальною діяльністю держави. Що не є аргументом цих економістів проти правила щорічно збалансованого бюджету:

- а) наявність дефіциту або надлишку бюджету може допомагати стабілізувати національну економіку;
- б) щорічно збалансований бюджет посилив би економічні коливання;
- в) щорічно збалансований бюджет звів би нанівець дію автоматичних стабілізаторів;
- г) щорічно збалансований бюджет уповільнив би темпи економічного зростання;
- д) бюджетний дефіцит можна використати для переміщення частини податкового тягаря на плечі майбутніх поколінь.

13. Що є аргументом економістів і політиків, які виступають за щорічно збалансований бюджет:

- а) бюджетні дефіцити збільшують державний борг;
- б) бюджетний дефіцит зменшує роль державного сектора;
- в) дефіцит бюджету спричиняє ефект витіснення;

- з) дефіцит бюджету індукує інфляцію;
- д) дефіцитні бюджети дають змогу політикам розвинути різні марнотратні програми, які знижують ефективність функціонування національної економіки.

14. Що не є аргументом прихильників концепції функціональних фінансів:

- а) питання про збалансування бюджету не є головним, бо мета фіскальної політики — досягнення рівноваги національної економіки, а не бюджету;
- б) проблеми, пов'язані з бюджетними дефіцитами, менш суттєві, ніж макроекономічна стабільність;
- в) у фазі піднесення податкові надходження автоматично збільшуються, що усуває дефіцит бюджету;
- г) державний борг не такий обтяжливий, як вважають більшість людей, оскільки можливості уряду фінансувати дефіцити практично безмежні;
- д) держава може, зрештою, відмовитися від виконання своїх зобов'язань стосовно державного боргу.

15. Зовнішній лаг — це:

- а) період часу від моменту виникнення збурення в національній економіці до моменту ухвалення відповідних заходів економічної політики;
- б) період часу від моменту ухвалення заходів економічної політики до моменту, коли ці заходи вплинуть на реальні змінні;
- в) проміжок часу від моменту усвідомлення потреби у фіскально-монетарних заходах до моменту, коли відповідних заходів ужито;
- г) різниця між часом, що потрібен для введення в дію механізму монетарної політики, і часом, що потрібен для введення в дію механізму фіскальної політики;
- д) усі твердження неправильні.

16. Яке твердження неправильне:

- а) макроекономіка є однією з найстаріших економічних дисциплін, яку викладають в університетах;
- б) основний потік макроекономіки виходить із того,

- що монетарна політика пов'язана з розвитком фізичної економіки: гроші впливають на динаміку реальних змінних у короткостроковому періоді;
- в) стрижнем філософії економіки монетаризму є грошове правило;
- г) кейнсіанці вважають, що фіскальна політика є дієвішим знаряддям стабілізації економіки порівняно з монетарною;
- д) усі твердження правильні.

17. Який із заходів найбільше сприяв би послідовності у проведенні монетарної політики:

- а) зміна голови центрального банку у зв'язку з непослідовністю монетарної політики;
- б) поправка до конституції, згідно з якою центральний банк у проведенні монетарної політики має дотримуватися грошового правила;
- в) особливі вимоги при розгляді кандидатур членів правління центрального банку;
- г) підпорядкування центрального банку урядові країни;
- д) ухвалення закону, за яким основним завданням національного банку є недопущення високих темпів інфляції.

18. Що є прикладом заходів дискреційної політики, які ще більше дестабілізують національну економіку:

- а) у споживачів формуються песимістичні сподівання щодо їхніх майбутніх доходів, а державні мужі різко зменшують державні видатки;
- б) у інвесторів формуються песимістичні сподівання, а центральний банк знижує облікову ставку;
- в) у споживачів формуються песимістичні сподівання щодо їхніх доходів у майбутньому, а державні мужі знижують ставки особистих податків;
- г) у підприємців формуються винятково оптимістичні сподівання щодо майбутніх доходів, а центральний банк зменшує пропозицію грошей;
- д) правильні відповіді — б, г.

19. Що не є аргументом економістів на користь політики, ґрунтованої на правилах:

- а) правила обмежують прояви некомпетентності державних мужів;
- б) правила обмежують можливості державних мужів здійснювати заходи економічної політики в інтересах певних зацікавлених груп;
- в) політика, яка ґрунтується на правилах, гнучкіша, ніж дискреційна політика;
- г) політика, ґрунтована на правилах, усуває проблему її непослідовності;
- д) правила обмежують можливості державних мужів використовувати інструментарій макроекономічної політики для зміцнення своїх позицій на чергових виборах.

20. Яке твердження неправильне:

- а) економічна політика, яка ґрунтується на дотриманні правил, може бути як активною, так і пасивною;
- б) основний потік макроекономіки вважає, що у короткостроковому періоді між інфляцією та безробіттям існує зв'язок, який відображає короткострокова крива Філіпса;
- в) кейнсіанці переконані, що сукупний попит може помітно змінюватися під впливом зміни інвестицій, навіть якщо не відбувається змін у пропозиції грошей;
- г) згідно з монетаристським поглядом, заходи економічної політики шкідливо впливають на економіку;
- д) кейнсіанці виходять із того, що стабілізаційна політика не впливає на реальні економічні змінні ні в короткостроковому, ні у довгостроковому періодах.

ВІДПОВІДІ

ТЕМА 1

 Впишіть номер визначення кожного терміна

6 агрегування	32 стабілізаційна політика
7 витрати	11 галузь
1 доходи	13 компромісний вибір
10 податки	26 дедукція
14 модель кругопотоку	30 індукція
15 класична дихотомія	12 макроекономіка
2 нахил	17 мікроекономіка
3 ендогенні змінні	16 наукове абстрагування
28 екзогенні змінні	20 економічний закон
29 макроекономічна модель	21 меркантилізм
4 гіпотеза	19 фізіократизм
23 протекціонізм	22 лібералізм
5 фритредерство	18 економічна система
31 економічне зростання	25 державний патерналізм
9 перехідна економіка	24 потокові змінні
27 командна економіка	8 запасові змінні

Чи правильні такі твердження?

Правильні — 3, 4, 6, 8, 9, 12, 13, 14, 17, 19.

Неправильні — 1, 2, 5, 7, 10, 11, 15, 16, 18, 20.

Виділіть правильну відповідь

1 д; 2 б; 3 з; 4 з; 5 з; 6 б; 7 д; 8 д; 9 а; 10 в; 11 з; 12 з; 13 б; 14 в; 15 з; 16 а; 17 в; 18 д; 19 в; 20 д.

ТЕМА 2

Впишіть номер визначення кожного терміна

7 національні рахунки	5 національний дохід
16 валовий внутрішній продукт (ВВП)	32 економічна територія
21 номінальний ВВП	31 державні закупівлі товарів і послуг
11 реальний ВВП	9 інвестиційні видатки
10 природний ВВП	8 зайняті
1 ВВП-розрив	3 безробітні
22 кінцеві товари і послуги	18 робоча сила
2 проміжні товари і послуги	17 рівень зайнятості
28 додана вартість	26 природна норма безробіття
23 подвійний рахунок	14 повна зайнятість
30 споживчі видатки	36 коефіцієнт участі в робочій силі
35 тіньова економіка	20 циклічне безробіття
25 виробничий метод обчислення ВВП	34 структурне безробіття
33 розподільний метод обчислення ВВП	27 фрикційне безробіття
4 видатковий метод обчислення ВВП	6 рівень безробіття
24 валовий національний продукт (ВНП)	13 індекс споживчих цін (ІСЦ)
29 чистий внутрішній продукт (ЧВП)	19 дефлятор ВВП
	15 інфлювання
	12 дефлювання

Чи правильні такі твердження?

Правильні — 1, 3, 5, 6, 11, 12, 18.

Неправильні — 2, 4, 7, 8, 9, 10, 13, 14, 15, 16, 17, 19, 20.

Виділіть правильну відповідь

1 д; 2 з; 3 б; 4 з; 5 б; 6 б; 7 д; 8 з; 9 д; 10 а; 11 з; 12 в; 13 д; 14 з; 15 а; 16 а; 17 б; 18 а; 19 в; 20 д.

Загачі

- ① а) ВВП як сума видатків = $[50 + (6 + 16) + 20 + 3] = 95$; ВВП як сума доходів = $[3 + 10 + 16 + 8 + 42 + 12 = 95]$.
 б) ВНП = $95 + 2 = 97$.
 в) НД = $97 - 16 - 4 = 77$; НД = $[3 + 10 + 8 + 42 + 12 + 2] = 77$.
- ② ВВП = 21,8 млн грн.
 Структура ВВП як суми видатків $[18,1 C + 1,0 I + 0,5 G + 6,2 K - 4,0 M] = 21,8$ (млн грн).
 Структура ВВП як суми доходів $[6,8$ (зарплата) + $1,8$ (процент) + $3,9$ (рента) + $5,2$ (прибуток) + $1,8$ (доходи некорпоративного сектора) + $2,3$ (амортизація)] = 21,8 (млн грн).
- ③ 1200 млрд грн.
- ④ а) Кількість робочої сили у 2001 р. — 24,3 млн, у 2002 р. — 24,5 млн.
 б) Офіційний рівень безробіття у 2001 р. — 9,1%, у 2002 р. — 9,3%.
 в) Циклічне безробіття у 2001 р. — 2,5%, у 2002 р. — 2,7%.
- ⑤ а) Номінальний і реальний ВВП у 2000 р. дорівнювали один одному і становили 1 475 000 грн = $[(1 \times 500\ 000) + (100 \times 6000) + (25 \times 15\ 000)]$.
 б) Індекс споживчих цін і дефлятор ВВП у 2000 р. дорівнювали 1. У 2010 р. ІСЦ становитиме 165,4%, а дефлятор ВВП — 160%.

ТЕМА 3

Впишіть номер визначення кожного терміна

28 рівень бідності	9 особисті доходи
4 виробнича функція	18 номінальні використовувані доходи
6 капіталовіддача	19 реальні використовувані доходи
11 капіталомісткість	2 диференціація доходів
16 матеріаломісткість	7 соціальна допомога
14 продуктивність праці	27 соціальне страхування
12 людський капітал	23 виторг фірми
17 функціональний розподіл національного доходу	8 реальний ВВП
1 граничний продукт праці	15 крива Лоренца
10 родинний розподіл національного доходу	20 граничний продукт капіталу
3 номінальна заробітна плата	22 постійна віддача від масштабу
5 реальна заробітна плата	25 децильний коефіцієнт
26 коефіцієнт Джині	21 соціальний захист населення
13 натуральні доходи	24 межа бідності

Чи правильні такі твердження?

Правильні — 6, 7, 8, 12, 13, 16, 18, 19, 20.

Неправильні — 1, 2, 3, 4, 5, 9, 10, 11, 14, 15, 17.

Виберіть правильну відповідь

1 б; 2 в; 3 г; 4 б; 5 в; 6 а; 7 а; 8 б; 9 г; 10 а; 11 а; 12 а; 13 а; 14 а; 15 г; 16 г; 17 б; 18 а; 19 б; 20 д.

Загачі

- ① Граничний продукт праці дорівнює 5.
- ② Граничний продукт праці зменшиться на 1.
- ③ Доросле населення — 37,5 млн осіб ($50 \times 0,75$). Робоча сила — 24 375 000 ($37,5 \times 0,65$). Зайняті — 22 425 000 [$24,375 \times 0,92$]. Тривалість робочого року [$365 - (52 \times 2) - 7 - 28$] $\times 8 = 1800$ годин. Кількість відпрацьованих за рік людино-годин — $[(22\ 425\ 000 \times 1800) \times 0,98] = 39\ 557\ 700\ 000$. Валовий внутрішній продукт цієї країни становив $(39\ 557\ 700\ 000 \times 10) = 395\ 577\ 000\ 000$ грошових одиниць.
- ④ Найбагатший з них отримує 50% загального доходу, а найбідніший — 5%.
- ⑤ У цьому випадку вигідно найняти п'ятьох працівників.

ТЕМА 4

Впишіть номер визначення кожного терміна

7 споживання	31 еластичність попиту на актив за майном
30 заощадження	25 дисконтування
3 точка нульового заощадження	4 ліквідне (позичкове) обмеження
17 функція споживання	11 актив
28 функція заощадження	19 ліквідність активу
8 від'ємні заощадження	1 актив вищої цінності
14 гранична схильність до споживання (MPC)	29 актив нижчої цінності
36 гранична схильність до заощадження (MPS)	9 особисті заощадження
18 середня схильність до споживання (APC)	13 національні заощадження
27 середня схильність до заощадження (APS)	2 загадка споживання
26 поточна вартість майбутнього доходу	6 кейнсіанська функція споживання
	24 гіпотеза життєвого циклу
	34 внутрішній рівень віддачі
	22 гіпотеза постійного доходу

12 асиметрична інформація	16 курс акцій
23 несприятливий вибір	5 номінальна вартість акції
21 моральний ризик	15 диверсифікація активів
20 q Тобіна	32 бюджетна пряма
33 чиста поточна вартість (NPI)	35 основний психологічний закон
10 функція інвестицій	

Чи правильні такі твердження?

Правильні — 2, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 13, 16, 18.

Неправильні — 1, 3, 4, 11, 12, 14, 15, 17, 19, 20.

Виберіть правильну відповідь

1 z ; 2 b ; 3 z ; 4 v ; 5 v ; 6 v ; 7 b ; 8 b ; 9 z ; 10 z ; 11 b ; 12 a ; 13 z ; 14 a ; 15 a ; 16 d ; 17 b ; 18 v ; 19 z ; 20 v .

Задачі

- ① $MPC = 2/3$; $MPS = 1/3$.
- ② Споживання особи відповідно до кейнсіанської функції споживання становить 13 000 грн, а згідно з гіпотезою життєвого циклу — 13 250 грн.
- ③ Трудовий період (R) становить 40 років ($R = 65 - 25$). Життєвий цикл (L) дорівнює 60 рокам ($L = 85 - 25$).
Гранична схильність до споживання майна (a) дорівнює:

$$a = 1/(L-T) = 1/85 - 45 = 0,025;$$

$$b = (R-T)/(L-T) = 65 - 45/85 - 45 = 20/40 = 0,5.$$

Річний обсяг споживання цієї особи становитиме:

$$C = 0,025 \cdot 40\,000 + 0,5 \cdot 12\,000 = 1000 + 6000 = 7000 \text{ (грн)}.$$

Отже, згідно з моделлю життєвого циклу раціональний індивід витратить на споживання 7000 грн.

- ④ Витрати на капітал = $50\,000 \times 0,1 = 5$ (тис. грн).
Втрати від амортизації = $50\,000 \times 0,2 = 10$ (тис. грн).
Вартість кожного автомобіля як активу збільшується за рік на
 $4000 = (50\,000 \times 0,08)$ грн.

Отже, витрати на одиницю капіталу в цій компанії дорівнюють:
 $5000 \text{ грн} + 10\,000 \text{ грн} - 4000 \text{ грн} = 11\,000 \text{ грн}.$

- ⑤ а) Доцільний обсяг інвестицій за ринкової процентної ставки 20% становитиме 43 млн грн ($4 + 6 + 15 + 8$). За цієї процентної ставки інвестиції у проекти E , F , G є неприбутковими, бо витрати на капітал перевищують щорічний дохід на капітал.
б) Доцільний обсяг інвестицій становитиме 10 млн грн ($4 + 6$). За цих умов прибутковими є лише проекти A і B . Усі інші проекти неприбуткові.

ТЕМА 5

Впишіть номер визначення кожного терміна

5 економічне зростання	16 «закляте коло бідності»
17 традиційне доіндустріальне суспільство	18 коефіцієнт народжуваності
20 облік економічного зростання	15 коефіцієнт природного приросту населення
19 зріле суспільство	14 залишок Солоу
4 «викачування умів»	9 Золоте правило обсягу капіталу
8 стаціонарний обсяг капіталу	13 структурна політика
2 демографічний вибух	1 індекс людського розвитку
6 демографічний перехід	12 капіталоозброєність
3 інтенсивний тип економічного зростання	7 нагромадження капіталу
11 екстенсивний тип економічного зростання	10 інтенсифікація економіки

Чи правильні такі твердження?

Правильні — 2, 3, 5, 6, 8, 9, 10, 12, 13, 16, 18, 20.

Неправильні — 1, 4, 7, 11, 14, 15, 17, 19.

Виберіть правильну відповідь

1 б; 2 з; 3 а; 4 а; 5 з; 6 з; 7 з; 8 в; 9 з; 10 з; 11 в; 12 а; 13 б; 14 а; 15 з; 16 з; 17 а; 18 в; 19 а; 20 з.

Загачі

- ① За рівня заощаджень у 50% обсяг капіталу не змінюватиметься.
- ② Чисельність робочої сили становить 20 працівників.
- ③ Стаціонарний обсяг капіталу — 16.
- ④ Стаціонарний обсяг капіталу в Багатії — 4, а в Бідасії — 1.
- ⑤ Обсяг національного продукту збільшиться на 50.
- ⑥ Залишок Солоу — 1,7%.
- ⑦ Через три роки ВВП країни становитиме 133,1.
- ⑧ Обсяг капіталу в економіці Багатії значно нижчий за рівень Золотого правила.

$$k = 2,5y. \quad (1)$$

$$hk = 0,1y. \quad (2)$$

$$MPK \times k = 0,3y. \quad (3)$$

Норму амортизації можна визначити, поділивши рівняння (2) на рівняння (1).

$$h = 0,04.$$

Граничний продукт капіталу можна обчислити, поділивши рівняння (3) на рівняння (1).

$$MPK = 0,12.$$

$$MPK - h = (n + g).$$

$$0,12 - 0,04 > 0,03.$$

Звідси робимо висновок, що жителі Багатії мають підвищити рівень заощадження та інвестування. Тоді їхня економіка зростала б вищими темпами і зрештою досягла стаціонарного стану з більшим обсягом споживання.

ТЕМА 6

Впишіть номер визначення кожного терміна

4 гроші	29 ефект Фішера
9 міра вартості	24 швидкість обігу грошей
14 засіб обміну	27 реальні грошові залишки
18 бартер	23 пропозиція грошей
13 товарні гроші	11 валюта
8 демонетизація золота	30 вільно конвертована валюта
2 золотомонетний стандарт	28 фіксований валютний курс
1 грошова система	25 плаваючий валютний курс
10 грошовий обіг	22 номінальний валютний курс
16 монометалізм	15 реальний валютний курс
20 біметалізм	19 ефективний номінальний валютний курс
3 золотопаперовий стандарт	5 європейське числення валютного курсу
7 грошові агрегати	6 британське числення валютного курсу
17 процентна ставка	
12 ринок грошей	
21 ринок капіталів	
26 реальна процентна ставка	

Чи правильні такі твердження?

Правильні — 1, 2, 4, 11, 12, 16, 19.

Неправильні — 3, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 13, 14, 15, 17, 18, 20.

1 б; 2 д; 3 г; 4 б; 5 в; 6 а; 7 в; 8 г; 9 в; 10 г; 11 г; 12 г; 13 а; 14 г; 15 б; 16 д; 17 г; 18 г; 19 б; 20 в.

Задачі

- ① Виторг українських фірм у Росії від продажу товару А становить 21 млн рублів. Вітчизняні фірми обмінюють рублі на гривні за курсом 1 : 5,5 і отримують 3818 тис. грн. За старим курсом вони отримали би 3,5 млн грн. Отже, українські фірми матимуть додатковий дохід у сумі 318 тис. грн (3,818 млн — 3,5 млн).
Втрати російських фірм від поцінування рубля становитимуть 2,75 млн рублів.
- ② Національний банк у цьому випадку повинен продавати гривні, бо попит на них у сумі 90 млн перевищує їхню пропозицію, яка дорівнює 80 млн. НБУ повинен продати гривень на суму 10 млн (90–80).
- ③ а) Рівноважний обмінний курс гривні становить 0,18 грн за 1 дол.
б) Рівноважний обмінний курс долара: 1 дол. — 5,56 грн.
- ④ Багатосторонній курс гривні за 2002–2003 рр. дорівнює 99,50.

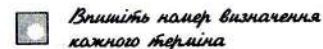
	Росія	США	Німеччина	Усього
Номинальний обмінний курс у 2002 р. (британське числення)	5,0	0,18	0,37	
Номинальний обмінний курс у 2003 р.	5,20	0,17	0,36	
Індекс двостороннього обмінного курсу	1,04	0,944	0,973	
Оборот зовнішньої торгівлі з Україною, млрд грн	60	40	30	
Частка у зовнішньоторговельному обороті України у 2003 р.:				
а) загальна	30	20	15	
б) нормалізована	0,461	0,308	0,231	1,0
Багатосторонній обмінний курс гривні				99,50

⑤ Індекс реального обмінного курсу валюти Багатії у 2001 р. змінився. Він зріс на 1,04%.

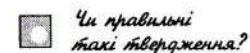
⑥

Процентна ставка	Ціна облигації, грн	Процентна ставка	Ціна облигації, грн
5	4000	25	800
4	5000	15	500
10	2000	20	1000

ТЕМА 7

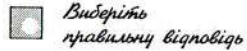
6 сукупні видатки	21 підхід «видатки—обсяг виробництва»
14 економічна рівновага	17 парадокс заощадження
7 витікання	12 рецесійний розрив
1 ін'єкції	13 інфляційний розрив
16 «кейнсіанський хрест»	22 підхід «витікання—ін'єкції»
8 рівноважний ВВП	3 ефект мультиплікатора
2 фактичні інвестиції	5 мультиплікатор
4 мультиплікатор видатків	9 похідні інвестиції
10 акселератор	15 простий мультиплікатор
11 повний мультиплікатор	20 збалансований державний бюджет
18 гранична схильність до імпорту	
19 граничний податковий коефіцієнт	

Правильні — 2, 3, 4, 6, 9, 10, 11, 12, 13, 16, 17, 20.

Неправильні — 1, 5, 7, 8, 14, 15, 18, 19.

Вибери́ть
правильну́ відпові́дь

1 а; 2 д; 3 б; 4 з; 5 в; 6 а; 7 а; 8 в; 9 а; 10 в; 11 з; 12 д; 13 б; 14 в; 15 а;
16 б; 17 а; 18 д; 19 а; 20 д.

Задачі

- ① Знайдемо мультиплікатор витатків. У нашій задачі він становить 5. Приріст доходу, ΔY , дорівнює 25 млрд грн. Отже, природний ВВП становить 125 млрд грн ($100+25$).
- ② а) Обчислимо рівноважний рівень доходу: $Y = 800 + 0,8Y + 150$. Звідси: $Y = 4750$.
- б) Рівновага досягається за рівності заощаджень та інвестицій. Отже, $S = I = 150$.
Рівноважний рівень споживання дорівнює: $C = Y - S = 4750 - 150 = 4600$.
Рівноважний рівень споживання можна обчислити і на підставі функції споживання: $C = 800 + 0,8 \times 4750 = 4600$.
- в) Якщо обсяг національного виробництва дорівнює 4775, а його рівноважний рівень 4750, то приріст інвестицій у запаси становитиме 25.
- г) Якщо інвестиції збільшаться до 175, то рівноважний ВВП зросте на 125.
 $125 = [\Delta I \cdot \mu] = 25 \cdot 5 = 125$.
- ③ а) Рівноважний рівень доходу дорівнює 2350.
 $Y = 150 + 0,8(Y - 150) + 250 + 190$. Звідси: $Y = 2350$.
- б) Якщо $Y = 2500$, то інвестиції у запаси збільшаться на 150.
 $150 = (2500 - 2350)$.

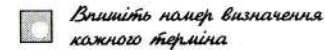
④

Реальний ВВП ВВП = ВД	Споживання (C)	Заощадження (S)	Інвестиції (I)	Сукупні витатки (AE = C+I)	Зміна у запасах	Тенденція виробництва
100	100	0	10	110	-10	Збільшення
110	108	2	10	118	-8	Збільшення
120	116	4	10	126	-6	Збільшення
130	124	6	10	134	-4	Збільшення
140	132	8	10	142	-2	Збільшення

Реальний ВВП ВВП = ВД	Споживання (C)	Заощадження (S)	Інвестиції (I)	Сукупні витатки (AE = C+I)	Зміна у запасах	Тенденція виробництва
150	140	10	10	150	0	Рівновага
160	148	12	10	158	+2	Зменшення
170	256	14	10	166	+4	Зменшення

- ⑤ Знайдемо мультиплікатор витатків. У нашій задачі він дорівнює 5. Фактичний ВВП перевищує природний на 20 млрд грн, тобто $\Delta Y = 20$. Звідси величина інфляційного розриву = 4 млрд грн [$20 = 4 \times 5$].
- ⑥ $Y = 200 + 0,75(Y - 100) + 100 + 100$.
 $Y = 1300$.
- Отже, рівноважний рівень доходу становить 1300.
- ⑦ Обчислимо повний мультиплікатор за формулою:
- $$\mu_n = \frac{1}{1 - (1 - MTR)(MPC - MPM)} = \frac{1}{1 - (1 - 0,2)(0,8 - 0,1)} = 2,27.$$
- $$\Delta \text{ВВП} = \mu \cdot \Delta AE = 2,27 \times 400 = 908 \text{ (одиниць).}$$
- Отже, обсяг національного виробництва збільшився на 908 одиниць.

ТЕМА 8

Впиши́ть номер визначення
кожного терміна

- 7 сукупний попит 8 крива довгострокової сукупної пропозиції
- 11 сукупна пропозиція 3 нецінові чинники короткострокової сукупної пропозиції
- 2 крива сукупного попиту 19 класичний відрізок кривої AS
- 14 нецінові чинники сукупного попиту 1 проміжний відрізок кривої AS
- 6 крива сукупної пропозиції 9 кейнсіанський відрізок кривої AS
- 25 крива короткострокової сукупної пропозиції 4 цінові чинники короткострокової сукупної пропозиції

20 природний рівень виробництва	22 крива LM
15 ефект храповика	12 ефект Пігу
13 «кейнсіанський хрест»	24 рівноважний ВВП
10 «перегріта економіка»	5 стагфляція
23 модель $AD-AS$	21 збурення сукупного попиту
16 модель $IS-LM$	18 збурення сукупної пропозиції

Чи правильні такі твердження?

Правильні — 7, 8, 10, 11, 13.

Неправильні — 1, 2, 3, 4, 5, 6, 9, 12, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20.

Виберіть правильну відповідь

1 б; 2 б; 3 а; 4 з; 5 б; 6 б; 7 з; 8 в; 9 з; 10 а; 11 б; 12 а; 13 а; 14 в; 15 в; 16 в; 17 з; 18 б; 19 з; 20 б; 21 б.

Загачі

- ① а) Рівень продуктивності в економіці Багатії становить $2 \frac{2}{3}$.
 б) Витрати виробництва на одиницю продукції — 1,5 грн.
 в) Зростання ціни факторів виробництва перемішуватиме криву AS уліво. Рівень цін підвищиться, а реальний обсяг виробництва зменшиться.
 з) З підвищенням продуктивності факторів на 100% витрати на одиницю продукції зменшаться удвічі (за незмінних цін на ресурси). Крива сукупної пропозиції переміститься вправо. Рівень цін не зміниться, а реальний обсяг виробництва збільшиться.
- ② Рівноважне значення сукупної пропозиції у короткостроковому періоді становитиме:

$$Y = 5,5 \cdot 1200 / 1,5 = 4400.$$

Отже, у цьому періоді рівень цін становитиме 1,5, а обсяг національного виробництва — 4400. Це свідчить про те, що національна економіка переживає спад за високого рівня безробіття. Зарплата почне знижуватися, а нижчі витрати виробництва дадуть змогу розширювати його, наближаючись до природного обсягу.

- ③ Знайдемо значення рівня цін: $8000 = 8200 - 2P$.
 Звідси рівень цін дорівнює 100.
 Обчислимо новий рівень цін: $12\,000 = 12\,350 - 2P$. Рівень цін: $P = 175$.
 Отже, за цей період рівноважний рівень цін зріс на 75 %.
- ④ Для визначення рівноважної процентної ставки r і рівня доходу Y виведемо рівняння кривих IS та LM . Для виведення рівняння кривої IS підставимо в основну макроекономічну тотожність функції споживання та інвестицій і державні видатки:

$$Y = 160 + 0,8(Y - 200) + 100 - 500r + 400.$$

Отримаємо: $Y = 2500 - 2500r$ (рівняння кривої IS).

Для виведення рівняння кривої LM використаємо функцію попиту на гроші, величини рівня цін та номінальної пропозиції грошей:

$$M/P = (0,5Y - 50r) \quad P = 600/1 = 0,5Y - 50r.$$

Отримаємо: $Y = 1200 + 100r$ (рівняння кривої LM).

Порівняємо значення Y із рівнянь кривих IS та LM :

$$2500 - 2500r = 1200 + 100r.$$

$$1300 = 2600r.$$

Звідси $r = 0,5$, або 50%.

Підставимо рівноважну процентну ставку в рівняння, наприклад, кривої IS і знайдемо рівноважне значення Y :

$$Y = 160 + 0,8(Y - 200) + 100 - 500 \cdot 0,5 + 400.$$

$$Y = 1250.$$

Рівноважний рівень доходу становить 1250.

ТЕМА 9

Впишіть номер визначення кожного терміна

1 економічні коливання	14 інтернальні теорії економічних коливань
6 діловий цикл	
4 закон Оукена	12 теорія реального ділового циклу
8 депресія	11 міжчасове заміщення у пропозиції праці
7 рецесія	
26 надлишкова зайнятість	17 коефіцієнт працевлаштування
25 часткова зайнятість (безробіття)	22 мінімальна заробітна плата
10 пожвавлення	15 політико-діловий цикл
21 національний ринок праці	23 пропозиція робочої сили
19 коефіцієнт звільнень	24 попит на робочу силу
27 проциклічна змінна	1 витрати меню
5 сезонні коливання	2 трудова спілка
18 природна норма безробіття	9 бум
16 зневірені працівники	20 ациклічна змінна
13 екстернальні теорії економічних коливань	

Чи правильні такі твердження?

Правильні — 1, 2, 3, 4, 6, 7, 9, 10, 11, 12, 17, 19, 20.

Неправильні — 5, 8, 13, 14, 15, 16, 18, 21, 22.

Виберіть правильну відповідь

1 г; 2 а; 3 д; 4 б; 5 в; 6 д; 7 г; 8 б; 9 г; 10 б; 11 б; 12 в; 13 д; 14 г; 15 в; 16 г; 17 в; 18 д; 19 г; 20 в.

Загаки

- ① Робоча сила країни становить 30 млн осіб ($50 \text{ млн} \times 0,6$).
 Кількість зайнятих = $564 \text{ млрд грн} : 20 \text{ тис. грн} = 28,2 \text{ млн осіб}$.
 Кількість безробітних = $30 - 28,2 = 1,8 \text{ (млн осіб)}$.
 Рівень безробіття = $(1,8 : 30) \times 100\% = 6\%$.
 Природний ВВП = $(30 \text{ млн осіб} \times 0,95) \times 20 \text{ тис. грн} = 570 \text{ млрд грн}$.
 ВВП-розрив = $570 - 564 = 6 \text{ (млрд грн)}$.
 Отже, рівень безробіття становить 6%, а ВВП-розрив — 6 млрд грн.
- ② Стаціонарний рівень безробіття дорівнює 8%.
- ③ Коефіцієнт працевлаштування має дорівнювати 45%.
- ④ Знайдемо відсоток відхилення фактичного ВВП від природного внаслідок циклічного безробіття:

$$\beta(B^* - B) = 2,5 \times (8 - 6) = 5\%$$
 Тепер можна обчислити природний ВВП:
 $(\text{ВВП}^* - \text{ВВП}) / \text{ВВП} = \beta(B^* - B) = (\text{ВВП}^* - 950) / \text{ВВП}^* = 0,05$.
 $\text{ВВП}^* = 1 \text{ млрд грн}$.
 ВВП-розрив = $\beta(B^* - B) \times \text{ВВП}^* = 2,5(8 - 6) \times 1000 = 50 \text{ млн грн}$.
 Або ВВП-розрив = $1000 - 950 = 50 \text{ (млн грн)}$.
- ⑤ Величина робочої сили = $50 - 12 - 14 = 24 \text{ (млн осіб)}$.
 Рівень безробіття = $(3 : 24) \times 100\% = 12,5\%$.
 Дані про зайнятих неповний робочий день є надлишковими для цієї задачі.
- ⑥ Робоча сила = $50 - 12 - 13 = 25 \text{ (млн осіб)}$.
 Зайняті за природної норми безробіття становлять 23,5 млн осіб.
 Виріток на зайнятого: $470 \text{ млрд грн} : 23,5 \text{ тис. грн} = 20 \text{ (тис. грн)}$.
 Фактичний ВВП = $470 \times 0,9 = 423 \text{ (млрд грн)}$.
 Тепер можна знайти чисельність зайнятих:
 $423 \text{ млрд грн} : 20 \text{ тис. грн} = 21,15 \text{ (млн осіб)}$.
 Безробітні = $25 - 21,15 = 3,85 \text{ (млн осіб)}$.
 Рівень безробіття = $(3,85 : 25) \times 100\% = 15,4\%$.
 Отже, рівень безробіття у національній економіці становить 15,4%.

ТЕМА 10

Впишіть номер визначення кожного терміна

11 інфляція	25 кількісна теорія грошей
14 помірна інфляція	21 кейнсіанська теорія інфляційного розриву
17 гіперінфляція	29 короткострокова крива Філіпса
9 галопуюча інфляція	20 рання крива Філіпса
10 передбачена інфляція	26 уявна крива Філіпса
15 непередбачена інфляція	27 сучасна крива Філіпса
8 збалансована інфляція	28 довгострокова крива Філіпса
18 незбалансована інфляція	23 нуліфікація
3 інфляція попиту	5 індексація
6 інфляція витрат	7 дезінфляція
17 інерційна інфляція	22 коефіцієнт дезінфляційних утрат
1 дефляція	24 антиінфляційна стратегія
16 класична інфляція	4 лібералізація цін
2 сучасна інфляція	12 монетаристська теорія інфляції
13 марксистська теорія інфляції	

Чи правильні такі твердження?

Правильні — 2, 4, 6, 7, 9, 10, 13, 16, 17, 19.

Неправильні — 1, 3, 5, 8, 11, 12, 14, 15, 18, 20.

Виберіть правильну відповідь

1 в; 2 в; 3 б; 4 а; 5 б; 6 г; 7 в; 8 д; 9 д; 10 в; 11 г; 12 г; 13 а; 14 в; 15 д; 16 д; 17 в; 18 в; 19 в; 20 в.

Задачі

① Темп інфляції дорівнює $(121 - 110/110) \times 100\% = 10\%$.

② а) Природна норма безробіття становить 6%.

б) Між інфляцією та безробіттям існує компромісний вибір лише у короткостроковому періоді. Хронічна інфляція та хронічне безробіття не пов'язані між собою, тобто крива Філіпса є вертикальною.

в) Для зниження інфляції на 5% циклічне безробіття треба збільшити на 12,25%.

г) Коефіцієнт дезінфляційних утрат становить 4,9% річного реального ВВП $\cdot [24,5 : 5] = 4,9\%$.

③

Рік	Рівень інфляції	Відсоток зростання номінального доходу порівняно з попереднім роком	Темп інфляції	Відсоток зростання реального доходу
1	100,00			
2	115,00	18	15,00	3,00
3	126,00	11	9,57	0,43
4	133,00	9	5,56	-1,56

④ У першому році номінальний і реальний ВВП збігаються і дорівнюють 6000 млн грн $[1000 \times 6,0]$.

У другому році номінальний ВВП Багатії становить 7440 млн грн, а реальний ВВП — 6763 млн грн.

Темп приросту номінального ВВП Багатії у другому році порівняно з першим становить 124% $[(7440 : 6000) \times 100\%]$. Темп зростання реального ВВП у другому році дорівнює 113%.

У третьому році номінальний ВВП Багатії становить 9750 млн грн, а реальний ВВП — 7500 млн грн.

Темп зростання номінального ВВП у третьому році порівняно з другим становить 131%, а темп зростання реального ВВП — 110,9%.

ТЕМА 11

Впишіть номер визначення кожного терміна

4 монетарна політика	17 наднормативні резерви
3 пропозиція грошей	5 політика «дешевих грошей»
2 комерційні банки	28 політика «дорогих грошей»
8 часткове резервування депозитів	22 чекові депозити
12 активи банку	23 поточні змінні монетарної політики
18 пасиви банку	26 «кредитор останньої надії»
21 неопераційні вклади	24 проміжні змінні монетарної політики
25 резерви	7 власний капітал банку
19 коефіцієнт депонування грошей	9 баланс банку
11 надлишкові резерви	13 простий депозитний мультиплікатор
20 коефіцієнт фактичного резервування депозитів	15 T-рахунок
6 грошова база	16 дисконтні позики
14 повний грошовий мультиплікатор	10 обов'язкові резерви
27 фактичні резерви	
1 центральний банк	

Чи правильні такі твердження?

Правильні — 6, 9, 10, 12, 16, 17, 18, 19.

Неправильні — 1, 2, 3, 4, 5, 7, 8, 11, 13, 14, 15, 20.

Виберить правильну відповідь

1 в; 2 д; 3 в; 4 б; 5 б; 6 а; 7 в; 8 а; 9 г; 10 а; 11 г; 12 б; 13 б; 14 в; 15 г; 16 в; 17 г; 18 в; 19 г; 20 в.

Загачі

- ① Пропозиція грошей становить 115 млн грн, оскільки дорівнює сумі вкладів і готівки (величина готівки — 15 млн, а депозитів — 100 млн грн).
- ② Розмір грошового мультиплікатора становить $2,75 = (cr + 1) / (cr + rr) = (0,1 + 1) / (0,1 + 0,3)$.
- ③ Пропозиція грошей дорівнює добуткові грошової бази та грошового мультиплікатора. Грошовий мультиплікатор у 1997 р. $= (cr + 1) / (cr + rr) = (0,1 + 1) / (0,1 + 0,3) = 2,75$. Пропозиція грошей у 1997 р. становила $200 \times 2,75 = 550$.
У 2002 р. грошовий мультиплікатор $= (0,2 + 1) / (0,2 + 0,3) = 2,4$.
Пропозиція грошей у 2002 р. $= 250 \times 2,4 = 600$.
Між 1997 і 2002 рр. пропозиція грошей збільшилася на 9,1%.
- ④ Обов'язкові резерви дорівнюють 40 млн грн ($200 \text{ млн грн} \times 0,2$).
Наднормативні резерви $= 60 - 40 = 20$ (млн грн).
Простий мультиплікатор $= 1/0,2 = 5$.
Отже, додаткова пропозиція грошей може становити: $20 \times 5 = 100$ (млн грн).
- ⑤ а) Наднормативні резерви становлять 4 млн грн за норми резервування 20%, обов'язкові резерви дорівнюють 8 [$40 \times 0,2$]. Оскільки резерви банку становлять 12 млн грн, 8 млн із яких обов'язкові, то 4 млн грн є наднормативними.
б) Простий депозитний мультиплікатор дорівнює $5 = (1/0,2)$.

⑥

Активи, млрд грн		Пасиви і власний капітал, млрд грн	
Золотовалютні резерви	10	Банкноти, випущені в обіг	70
Цінні папери	80	Резерви комерційних банків	20
Позики комерційним банкам	5	Депозити скарбниці	5
Інші активи	5	Інші зобов'язання і власний капітал	5
Всього	100	Всього	100

- ⑦ а) Державні цінні папери — 50 млн грн.
 Резерви комерційних банків — 50 млн грн.
 б) Позики комерційним банкам + 15 млн грн.
 Резерви комерційних банків + 15 млн грн.
 в) Цінні папери + 7 млн грн.
 Резерви комерційних банків + 7 млн грн.

ТЕМА 12

Впишіть номер визначення кожного терміна

15 фіскальна політика	30 ефект витіснення
28 об'єкти оподаткування	14 державний борг
20 суб'єкти оподаткування	22 зовнішній борг
6 одиниця оподаткування	10 внутрішній борг
7 податкова ставка	26 бюджетування капіталу
27 прогресивна ставка	18 фактичний дефіцит (профіцит)
21 пропорційна ставка	25 структурний дефіцит
32 регресивна ставка	11 бюджет за повної зайнятості
5 прямі податки	23 циклічний дефіцит
9 непрямі податки	8 монетизація дефіциту
2 індивідуальний акциз	12 первинний дефіцит бюджету
3 мито	13 рівність Рікардо
29 капітальні знижки	1 дефолт
31 сеньйораж	16 реструктуризація боргу
4 крива Лафера	19 викуп боргу
24 вмонтований стабілізатор	17 капіталізація боргу

Чи правильні такі твердження?

Правильні — 1, 2, 5, 7, 8, 9, 10, 14, 15, 16, 17, 18, 20.

Неправильні — 3, 4, 6, 11, 12, 13, 19.

Виділіть правильну відповідь

- 1 в; 2 з; 3 д; 4 а; 5 в; 6 з; 7 з; 8 а; 9 а; 10 д; 11 б; 12 з; 13 з; 14 в; 15 з; 16 д; 17 а; 18 з; 19 в; 20 в.

Загачі

- ① а) Державний борг зростає на суму взятої за кордоном позики, тобто на 500 млн дол.
 б) Чистий тягар боргу не зростає, бо сума сплати процентів за рік менша від щорічного приросту ВВП, з якого виплачують борг. Сплата процентів дорівнює 50 млн дол. $[500 \times 0,1]$, а щорічний приріст ВВП — 100 млн дол. Різницю між ними $[100 - 50 = 50$ (млн дол.)] нагромаджують для сплати основної суми боргу.
- ② а) Для визначення стану державного бюджету потрібно зіставити його доходи і видатки.
 Доходи державного бюджету (податкові надходження) = $0,4 \times 2200 = 880$.
 Видатки державного бюджету = $600 + 440 + 90 = 1130$ (державні закупівлі + трансфери + обслуговування державного боргу).
 Фактичний дефіцит бюджету = $1300 - 880 = 250$.
 б) Структурний дефіцит бюджету = $(600 + 0,2 \times 2500 + 90) - 0,4 \times 2500 = 190$.
 в) Циклічний дефіцит = $250 - 190 = 60$.

③ а)

Дохід (Y)	Величина податку (T)	Середня ставка податку, %*	Гранична податкова ставка, %**
0	0	0	0
50	5	10	10
100	15	15	20
150	30	20	30
200	50	25	40
250	75	30	50

* середню податкову ставку обчислюють як T/Y

** граничну податкову ставку обчислюють як $\Delta T/\Delta Y$

б) Податок є прогресивним, бо із зростанням доходу середня податкова ставка підвищується.

④ а) Для визначення стану державного бюджету обчислимо його доходи і видатки.

Доходи = 120 млрд грн $\times$ 0,1 = 12 (млрд грн).

Видатки = 10,5 + 2,5 = 13 (млрд грн).

Отже, державний бюджет зводиться з дефіцитом в 1 млрд грн [13–12].

б) Доходи державного бюджету за повної зайнятості становитимуть 15 млрд грн [150 $\times$ 0,1], а видатки — 13 млрд грн. Отже, за повної зайнятості державний бюджет мав би надлишок у розмірі 2 млрд грн.

⑤ Якщо фактичний дефіцит державного бюджету становить 14 млрд грн, а державні видатки — 122 млрд грн, то податкові надходження дорівнюють 108 млрд грн [122–14].

Тепер знайдемо фактичний ВВП; він дорівнює 540 млрд грн [$T = 0,2Y$, або $Y = 108 : 0,2$].

Обчислимо податкові надходження за повної зайнятості. Для цього спочатку знайдемо робочу силу, яка = $(50 - 50 \times 0,2) \times 0,6 = 24$ (млн осіб).

Природний ВВП = $(24 \text{ млн} \times 0,95) \times 25 \text{ тис.} = 570$ млрд грн.

Податкові надходження за повної зайнятості становлять 114 млрд грн [$570 \times 0,2$].

Структурний дефіцит бюджету = $122 - 114 = 8$ (млрд грн).

Циклічний дефіцит = $14 - 8 = 6$ (млрд грн).

Питома вага структурного дефіциту у загальному обсязі фактичного дефіциту державного бюджету становить 57,1%, а циклічного дефіциту — 42,9%.

ТЕМА 13

Впишіть номер визначення кожного терміна

5 міжнародний поділ праці	7 правило розподілу вигід
2 автаркія	17 захисне мито
20 абсолютна перевага	16 фіскальне мито
8 порівняльна перевага	18 компенсаційне мито
26 крива торговельних можливостей	1 фритредерство
23 імпорт	19 імпортна квота
25 експорт	24 експортні субсидії
6 умови торгівлі	13 демпінг

3 протекціонізм	21 теорема Столпера—Семюелсона
22 немитні бар'єри	4 теорема Рибчинського
9 експортний потенціал країни	15 адвалерне мито
10 структура експорту	14 специфічне мито
11 закон зростання альтернативної вартості	12 ембарго

Чи правильні такі твердження?

Правильні — 1, 2, 5, 12, 14, 15, 18.

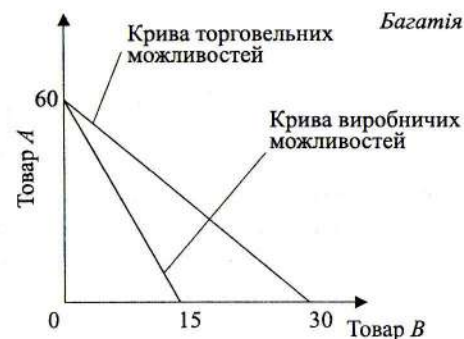
Неправильні — 3, 4, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 13, 16, 17, 19, 20.

Виберить правильну відповідь

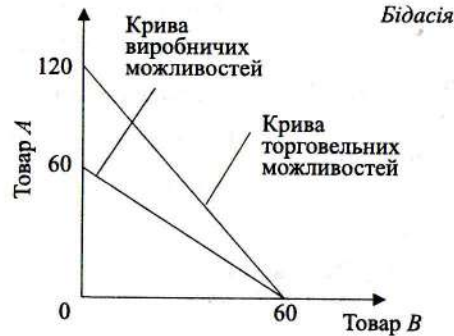
1 в; 2 з; 3 а; 4 з; 5 д; 6 а; 7 д; 8 з; 9 з; 10 б; 11 д; 12 д; 13 д; 14 з; 15 д; 16 д; 17 д; 18 в; 19 д; 20 з.

Загачі

- ① а) Внутрішня альтернативна вартість у Багатії становить 1 од. товару В = 4 од. товару А; у Бідасії — 1 од. товару В = 1 од. товару А.
б) Багатія повинна спеціалізуватися на виробництві товару А, а Бідасія — товару В;
в)

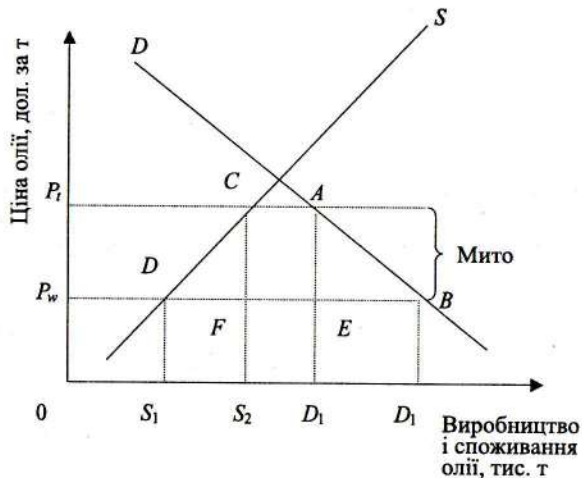

з) До спеціалізації і торгівлі вироблялося 40 од. товару А і 50 од. товару В. Після спеціалізації і торгівлі країни виробляють 60 од. товару А і 60 од. товару В.
Вигода від спеціалізації і торгівлі становить 20 од. товару А і 10 од. товару В.

② Для полегшення розв'язання задачі доцільно використати графічний метод.

- $S_1 = 50$ тис. т (виробництво олії у Бідасії за вільної торгівлі);
- $S_2 = 60$ тис. т (виробництво олії у Бідасії із запровадженням мита);
- $D_1 = 120$ тис. т (обсяг споживання олії у Бідасії за вільної торгівлі);
- $D_2 = 100$ тис. т (обсяг споживання олії у Бідасії із запровадженням мита);
- $P_w = 800$ дол. за т (світова ціна олії).

Унаслідок запровадження мита внутрішня ціна олії в Бідасії зростає з 800 до 1200 дол. за т. $P_t = P_w + \text{мито} = 800 + 400 = 1200$ (дол.).
Обсяг імпорту олії за вільної торгівлі становить 70 тис. т ($120 - 50$). Із запровадженням мита імпорт олії дорівнює 40 тис. т.

а) Втрати споживачів країни від запровадження мита на імпорт олії графічно показує площа трапеції $P_t P_w AB$. Площа цієї трапеції дорівнює:

$$\frac{120\ 000 + 100\ 000}{2} \times 40 = 44 \text{ (млн дол.)}$$

б) Виграш виробників Бідасії від запровадження мита графічно показує площа трапеції $P_t P_w CD$. Площа цієї трапеції дорівнює:

$$\frac{50\ 000 + 60\ 000}{2} \times 40 = 22 \text{ (млн дол.)}$$

в) Збільшення доходів державного бюджету від запровадження мита на імпорт олії графічно показує площа прямокутника $CAEF$. Площа цього чотирикутника дорівнює:

$$40\ 000 \times 400 = 16 \text{ (млн дол.)}$$

г) Чисті втрати національного добробуту від обмеження імпорту графічно показують площі трикутників DCF і ABE . Суму площ цих трикутників можна обчислити як різницю між площею трапеції $P_t P_w AB$, площею трапеції $P_t P_w CD$ і площею прямокутника $CAEF$:

$$44 - 22 - 16 = 6 \text{ (млн дол.)}$$

③ а) За відсутності зовнішньої торгівлі рівноважна ціна і рівноважна кількість дорівнюють:

$$Q_d = Q_s = 8 - P = P - 1.$$

Рівноважна ціна = 4,5 (тис. дол.), а рівноважна кількість — 3,5 тис. од.

б) Коли економіка Багатії стає відкритою, то внутрішнє споживання цього блага становить 6 тис. од. $[8 - 2]$. Виробництво комп'ютерів у Багатії зменшується до 1 тис. од. $[2 - 1]$. Різниця між споживанням та виробництвом покривається імпортом.

Імпорт комп'ютерів у Багатії становить 5 тис. од. $[6 - 1]$.

в) Ділові одиниці Багатії зможуть витіснити імпорт, коли:

$$Q_s = -1 + (P_w + S), \text{ де } S - \text{субсидія};$$

$$8 - 2 = -1 + 2 + S;$$

$$S = 5 \text{ (тис. дол.)}$$

Отже, величина субсидії становитиме 5 тис. дол. на одиницю продукції. Загальна сума субсидії = 5 тис. дол. $\times$ 6 тис. од. = 30 млн дол.

④ а) Україна має абсолютну перевагу у виробництві борошна, і цукру.

б) Україна має порівняльну перевагу лише у виробництві борошна. Польща має порівняльну перевагу у виробництві цукру.

- в) За відсутності зовнішньої торгівлі мінове співвідношення між цукром і борошном становило би в Україні: 1 од. борошна = 0,75 од. цукру.
 з) За вільної торгівлі між Україною та Польщею ціна на борошно має встановитися у межах: $\frac{3}{4}$ од. цукру < 1 од. борошна < 1 од. цукру.

ТЕМА 14

Впишіть номер визначення кожного терміна

3 чистий експорт	10 молода нація-боржник
2 чисті іноземні інвестиції	20 зріла нація-боржник
22 мала відкрита економіка	25 молода нація-кредитор
11 велика відкрита економіка	17 зріла нація-кредитор
27 спеціальні права запозичення	24 односторонні перекази
8 ревальвація	6 реальні потоки
2 девальвація	15 фінансові потоки
1 платіжний баланс	23 чистий зовнішній дохід
28 активний платіжний баланс	18 прямі інвестиції
7 торговельний баланс	5 портфельні інвестиції
13 поточний рахунок	9 чистий кредитор
26 резервні активи	19 чистий боржник
14 монетарне золото	16 «золоті мітки»
29 баланс офіційних розрахунків	4 регульовані валютні курси
21 підсумковий платіжний баланс	

Чи правильні такі твердження?

- Правильні — 2, 3, 4, 5, 8, 10, 12, 13, 15, 16, 17, 20.
 Неправильні — 1, 6, 7, 9, 11, 14, 18, 19.

Виберіть правильну відповідь

- 1 д; 2 з; 3 в; 4 з; 5 з; 6 в; 7 в; 8 б; 9 б; 10 а; 11 а; 12 а; 13 б; 14 в; 15 з; 16 д; 17 з; 18 з; 19 з; 20 з.

Загачі

- ① а) Сальдо поточного рахунку = $(850 + 320 + 280) - (820 + 350 + 200) = +80$.
 Сальдо рахунку капіталів і фінансів = $(180 + 200) - (230 + 220) = -70$.
 Сальдо підсумкового платіжного балансу = $+80 + (-70) = +10$.
 б) Оскільки підсумковий платіжний баланс активний, то офіційні золотовалютні резерви країни збільшаться на 10. У статті «Резервні активи» буде зроблено запис на цю суму зі знаком мінус (-10). Це дебетова операція.

- ② Спочатку обчислимо монетний паритет фунта стерлінгів до долара:

$$1 \text{ ф.ст.} = 7,322382 : 1,504663 = 4,867 \text{ дол.}$$

Максимальний курс фунта стерлінгів у доларах, або імпортна «золота мітка», = $4,894 (4,867 + 0,027)$.

Мінімальний курс фунта стерлінгів у доларах, або експортна «золота мітка», = $4,840 (4,867 - 0,027)$.

За золотомонетного стандарту переміщення золота між країнами встановлювало фіксовані валютні курси для всіх операцій.

ТЕМА 15

Впишіть номер визначення кожного терміна

16 макросередовище	4 адміністративний період
17 економічна політика, ґрунтована на правилах	8 випереджувальні показники
18 багатство (майно)	12 дискреційна політика
9 внутрішній лаг	13 непослідовність політики
5 зовнішній лаг	3 грошове правило
15 усвідомлюваний період	20 лаг

7 концепція функціональних фінансів	2 правило неефективності політики
10 циклічно збалансований бюджет	11 правило щорічно збалансованого бюджету
6 основний потік макроекономіки	14 нейтралізаційна політика
1 критика Лукаса	19 збурення

Чи правильні такі твердження?

Правильні — 1, 2, 6, 8, 9, 12, 13, 15, 16, 17, 18, 19.

Неправильні — 3, 4, 5, 7, 10, 11, 14, 20.

Виберіть правильну відповідь

1 д; 2 г; 3 г; 4 г; 5 б; 6 а; 7 б; 8 в; 9 а; 10 в; 11 г; 12 г; 13 б; 14 д; 15 б; 16 а; 17 б; 18 а; 19 в; 20 д.

ПРОГРАМА
курсу «Вступ до економічної теорії»

Тема 1
Економічна теорія як наука

Зародження та розвиток економічної теорії. Складові економічної теорії. Макроекономіка і мікроекономіка.

Предмет економічної теорії. Економічні потреби й виробничі ресурси. Національна економіка як об'єкт економічної теорії. Економічні суб'єкти. Позитивна і нормативна економіка.

Методи економічної теорії. Загальні методи наукового пізнання. Наукове абстрагування. Економічне моделювання. Єдність історичного і логічного. Статистичний аналіз. Експеримент. Економічні показники та економічні змінні. Філософія економічної науки.

Економічна категорія. Економічні принципи й економічні закони. Пізнання і використання економічних законів. Критерії істинності теоретико-економічних знань.

Функції економічної теорії. Економічна теорія і формування економічної політики. Основні завдання, напрями, види та інструменти економічної політики. Економічна політика в умовах радикальної економічної реформи. Соціально-економічна стабільність.

Місце економічної теорії в системі економічних наук. Етапи розвитку економічної теорії. Основні напрями, школи і течії в економічній теорії. Вклад українських учених у розвиток економічної теорії.

Тема 2
Економічні потреби і виробничі ресурси

Економічні потреби як основа мотивації діяльності людини. Класифікація і розвиток економічних потреб. Безмежність потреб. Закон зростання потреб.

Потреби та економічні інтереси. Види економічних інтересів та їх взаємодія.

Економічні ресурси і виробничі можливості суспільства. Обмеженість ресурсів. Природні ресурси. Відтворювані та невідтворювані ресурси. Знання як ресурс. Ви-

робництво та його основні фактори: праця, предмети праці, засоби праці. Продуктивні сили суспільства. Зростання значення енергії, технології, організації та управління, інформації у процесі виробництва. Витрати виробництва. Поділ праці. Спеціалізація і кооперування виробництва. Обмін. Поняття «виробнича функція». Матеріальне і нематеріальне виробництво. Виробнича інфраструктура.

Продукт виробництва. Споживче благо як засіб задоволення потреб людей. Корисність блага. Оцінка споживачем корисності блага. Гранична корисність блага. Закон спадної граничної корисності.

Основні проблеми організації національної економіки: що, як і для кого виробляти. Повна зайнятість ресурсів і повний обсяг виробництва. Крива виробничих можливостей. Альтернативна вартість. Взаємозамінюваність ресурсів. Закон спадної віддачі. Ефективність виробництва. Неповне і неефективне використання ресурсів. Інвестиційні блага. Економічне зростання. Значення інвестиційних благ в економічному розвитку.

Тема 3 Форма виробництва

Традиційна форма організації виробництва. Суть і риси натурального господарства та його історичні межі.

Товарна форма виробництва, причини її виникнення і розвитку. Суспільний поділ праці. Економічна відокремленість виробників. Суб'єкти і об'єкти товарних відносин. Уклади товарної економіки. Просте і підприємницьке товарне виробництво: спільні риси та відмінності.

Продукт виробництва як товар. Попит на товар і пропозиція товару. Споживна вартість товару. Мінова вартість, або ціна. Еквівалентність обміну: альтернативні теорії. Закон вартості.

Фізична і монетарна економіка як складові товарної форми виробництва. Розвиток обміну та виникнення грошей. Суть і функції грошей. Альтернативні теорії грошей. Види грошей: товарні, паперові, кредитні. Валюта та її види. Обмінні курси.

Грошовий обіг. Еволюція грошей. Грошові системи.

Ціна та її функції. Типи ціноутворення. Лібералізація цін. Інфляція та її соціально-економічні наслідки.

Еволюція товарного господарства. Переростання товарно-грошового у товарно-кредитне господарство. Розвиток функцій грошей. Демонетизація золота. Посилення взаємодії фізичної та монетарної складових товарної форми виробництва.

Тема 4 Економічна система

Національна економіка та її складові. Економічна система як спосіб організації національної економіки. Механізми економічної системи. Основні економічні суб'єкти: домогосподарства, підприємства і держава. Зростання значення недержавних неприбуткових організацій у функціонуванні економічної системи. Державні інституції.

Економічні відносини між економічними суб'єктами. Структура економічних відносин. Соціально-економічні відносини. Організаційно-економічні й техніко-економічні відносини.

Власність як економічна категорія. Суть власності, її історичні типи, види та форми. Суб'єкти і об'єкти власності. Привласнення й відчуження. Права власності. Інтелектуальна власність. Власність на інформацію. Власність на природні ресурси. Тенденції розвитку власності в Україні та у світі.

Типізація економічних систем. Формацийний і загальноцивілізаційний підходи до типізації економічних систем. Нетоварні економічні системи. Економічні системи товарної форми виробництва. Суть адміністративно-командної економіки та її неспроможність. Ринкова система. Змішані системи. Перехідні економічні системи. Україна на шляху до ринкової системи.

Тема 5 Ринкова економіка

Принципи організації ринкової економіки. Конкуренція — рушійна сила ринкової економіки. Функції, види і методи конкуренції. Сучасні моделі ринкової економіки.

Сутність ринку, його функції та умови виникнення. Види ринків. Ринок товарів і послуг. Ринок капіталів та грошей. Ринок праці. Ринок нерухомого майна. Національний ринок. Особливості формування ринків праці, землі та капіталів в Україні.

Ринкові структури та їхні ознаки. Досконала конкуренція. Конкуренція продавців і конкуренція покупців. Ефективність ринкового середовища за досконалої конкуренції. Монополія та її різновиди. Концентрація виробництва та її показники. Поведінка монополії. Основні ознаки олігополії. Монополістична конкуренція. Антимонополістичне законодавство у світі та в Україні.

Інфраструктура ринку. Виробнича інфраструктура. Інфраструктура фінансового ринку. Банки та їхні функції. Центральний і комерційні банки. Інші фінансово-кредитні установи. Процент та його рівень. Кредит і його форми.

Інфраструктура товарного ринку. Торговельно-збутова мережа. Роздрібна і гуртова торгівля. Товарні біржі.

Фондові біржі. Цінні папери. Облігації та акції. Інфраструктура ринку праці. Формування ринкової інфраструктури в Україні.

Тема 6 Ринковий механізм

Саморегулювання ринкової економіки. Ринковий механізм та його складові. Попит і закон попиту. Види попиту. Індивідуальний і ринковий попит. Шкала і крива попиту. Закон попиту. Визначники попиту. Зміна у попиті та зміни у величині попиту. Взаємозамінювані і взаємодоповнювані блага. Блага вищої та нижчої споживчої цінності.

Пропозиція і закон пропозиції. Види пропозиції. Ринкова пропозиція. Шкала та крива пропозиції. Закон пропозиції. Зв'язок між ринковою та індивідуальною пропозицією. Визначники пропозиції. Зміни у пропозиції та зміни у величині пропозиції.

Взаємодія попиту і пропозиції. Ринкова рівновага. Визначення рівноважної ціни та рівноважної кількості продукту. Функція рівноважної ціни. Надлишок і нестача продукту на вільному ринку.

Еластичність попиту і пропозиції за ціною. Способи обчислення коефіцієнтів цінової еластичності попиту і пропозиції. Чинники, що визначають еластичність попиту і пропозиції за ціною.

Розв'язання ринком основних проблем організації економіки. Переваги і слабини ринкового механізму. Недосконала конкуренція. Інші вади ринку. Державне регулювання національної економіки.

Тема 7 Економічна роль держави

Необхідність державного втручання в господарське життя. Забезпечення справедливості, ефективності та стабільності. Держава як економічний суб'єкт. Канали зв'язків держави з іншими економічними суб'єктами. Важелі впливу держави на господарське життя.

Економічні функції держави. Забезпечення правової бази. Захист конкуренції та антимонопольна політика. Перерозподіл ресурсів. Необхідність державного регулювання доходів. Прожитковий мінімум. Блага громадського вжитку. Макроекономічна і стабілізаційна політика держави.

Державний сектор у національній економіці та методи його створення. Держава як виробник. Ефективність функціонування державних підприємств. Націоналізація і роздержавлення. Роль державного сектора у стабілізації національної економіки.

Державні фінанси. Фінансова система країни та її роль. Державний бюджет. Доходи і видатки державного бюджету. Дефіцит бюджету і державний борг. Податки та їхні види. Елементи податкової системи. Формування податкової системи в Україні.

Державне регулювання національної економіки та його види. Правові, адміністративні й економічні методи регулювання. Напрями державного регулювання економіки. Захист національного виробника. Роль держави в інтеграційних процесах.

Стабілізаційна політика. Фіскальна і монетарна політика. Інші види стабілізаційної політики.

Кейнсіанський, класичний та марксистський підходи до економічної ролі держави.

Тема 8 Економіка домогосподарства

Домогосподарство як економічний суб'єкт. Функції домогосподарства у традиційній економіці. Матеріальне самозабезпечення сім'ї. Елементи традиційного господарства в Україні.

Функції домогосподарства у ринковій економіці. Домогосподарство як постачальник ресурсів і функціональний розподіл доходів. Трудові та майнові доходи. Родинний розподіл доходів. Особисті податки. Джерела формування сімейного бюджету.

Диференціація доходів домогосподарств. Бідність і багатство. Політика соціального захисту населення. Особливості формування доходів домогосподарств у перехідній економіці України.

Споживання і заощадження домогосподарств. Інструментарій для аналізу споживання і заощадження домогосподарства. Видатки домогосподарств на споживання. Чинники, що впливають на споживання. Домогосподарство як заощадник та інвестор. Форми заощаджень домогосподарств. Активи вищої та нижчої цінності. Диверсифікація активів.

Особливості споживання і заощадження домогосподарств у перехідній економіці України.

Тема 9 Ділове підприємство. Витрати і прибуток

Суть, види та розміри ділових підприємств. Сутність підприємства. Підприємство і фірма. Фірма як економічний суб'єкт.

Види підприємств за розміром. Чинники, що визначають розміри підприємств. Економічна поведінка і стратегія фірми. Менеджмент фірми.

Правові форми ділових підприємств. Переваги і недоліки одноосібного володіння. Переваги і недоліки партнерства. Акціонерні товариства. Нові форми господарювання в Україні.

Капітал підприємства. Кругообіг капіталу підприємства та його стадії. Проблема реалізації. Маркетинг. Оборіт капіталу. Основний та оборотний капітал. Фізичне і моральне зношення основного капіталу. Амортизація та способи її обчислення. Державне регулювання норми амортизації. НТР і моральне зношення основного капіталу. Швидкість обороту капіталу та чинники її прискорення.

Витрати виробництва і прибуток. Суть витрат виробництва та їхні види. Витрати як базис конкуренції. Короткостроковий і довгостроковий періоди.

Витрати виробництва у короткостроковому періоді. Постійні витрати. Змінні витрати. Загальні та середні витрати. Граничні витрати.

Витрати виробництва у довгостроковому періоді. Ефект масштабу виробництва. Мінімальний ефективний розмір підприємств.

Суть і види виторгу фірми. Прибуток, його рівень і напрями використання. Максимізація прибутку. Значення прибутку в розвитку національної економіки.

Тема 10

Підприємництво

Підприємницька діяльність. Суть підприємництва та умови його існування. Види і функції підприємництва. Капітал як матеріальна основа підприємницької діяльності. Теорії підприємництва і капіталу. Економіко-правові засади розвитку підприємництва в Україні.

Особливості підприємництва у різних секторах матеріального і нематеріального виробництва. Бізнес, підприємництво і комерція.

Менеджмент у підприємницькій діяльності. Бізнес-план фірми. Лінійна і функціональна структура управління. Матрична структура. Мотивація. Контроль. Управлінське рішення. Стратегічне управління.

Підприємництво в агропромисловому комплексі. Місце і роль сільського господарства в національній економіці. Власність на землю. Земельна рента та її форми. Орендна плата. Ціна землі.

Форми господарювання у сільському господарстві. Фермерські господарства. Колективні та державні господарства. НТР і розвиток агропромислової інтеграції.

Рентні відносини. Земельний податок. Державна підтримка сільського господарства. Зміни в соціально-економічній структурі українського села. Проблеми земельної реформи в Україні.

Тема 11

Трудові відносини

Праця і трудові відносини. Наймані працівники й працедавці. Суб'єкти трудових відносин. Механізм реалізації трудових відносин. Сучасні форми участі найманих працівників в управлінні виробництвом.

Ринок праці. Сегментація ринку праці. Структура робочої сили. Попит на працю. Пропозиція праці. Економічні школи про вартість робочої сили. Чинники, що визначають попит на працю і пропозицію праці. Безробіття. Неповна зайнятість. Роль трудових спілок на ринку праці. Особливості регулювання ринку праці.

Мотивація трудової діяльності. Мотиви та стимули до праці. Суть і функції заробітної плати. Елементи організації заробітної плати. Чинники диференціації заробітної плати. Тарифна система оплати праці. Інші системи оплати праці. Мінімальна заробітна плата. Номінальна і реальна заробітна плата. Динаміка реальної заробітної плати у світі та в Україні. Соціальне партнерство.

Тема 12

Економічне відтворення і економічне зростання

Суть і види економічного відтворення: просте і розширене. Трансформаційний спад як форма звуженого відтворення. Кругообіг ресурсів, продуктів і доходів у процесі відтворення. Відтворення усіх елементів економічної системи. Теорії відтворення.

Сукупний продукт і проблема його реалізації. Сукупний попит і сукупна пропозиція. Національні рахунки. Валовий внутрішній продукт та його відтворювальна структура. Національний дохід. Особистий дохід. Використовуваний дохід.

Тіньовий і традиційний сектори в економічному відтворенні. Масштаби та особливості тіньової економіки в Україні.

Національне багатство і його структура. Природні багатства. Інтелектуальний потенціал суспільства. Людський капітал.

Економічне зростання і економічний розвиток. Погляди на економічне зростання. Фактори економічного зростання. Типи економічного зростання. Продуктивність праці та чинники її зростання. Економічне зростання і стан довкілля.

Економічний розвиток і його рівень. Показники рівня економічного розвитку країни. Соціальний прогрес. Зміст і показники соціального прогресу. Напрями соціального прогресу. Вдосконалення умов трудової діяльності людини. Зміна ролі людини у виробництві. Рівень життя та його показники. Рівність і ефективність виробництва.

Проблеми економічного зростання розвинутих країн. Економічне зростання у країнах, що розвиваються.

Особливості економічного розвитку України. Перехід до економічного зростання.

Тема 13

Сучасні моделі ринкової економіки

Еволюція ринкової системи. Ринкова економіка вільної конкуренції. Промислова революція та її історичне значення. Рушійні сили ринкової економіки. Концентрація та централізація виробництва і капіталу. Приватний і державний сектори національної економіки. Суть та ознаки змішаної ринкової економіки. Національно-державні різновиди змішаної економіки.

Реалізація ідей економічного лібералізму у США. Перерозподіл державного національного доходу. Методи регулювання економіки. Проблеми економічної та соціальної справедливості у США.

Теорія неолібералізму та її реалізація у повоєнній Німеччині. Концепція соціальної ринкової економіки. Особливості системи соціального захисту в Німеччині.

Скандинавська модель розподільного соціалізму. Принцип розмежування створення багатства і його розподілу. Дилема: ефективність чи справедливість?

Особливості організації економіки Японії. Роль промислових груп і торгових компаній. Державна бюрократія. Персоналізм і патерналізм у японській економічній культурі. Система позитивного найму.

Основні ознаки економічних систем нових індустріальних країн. Особливості організації їхньої національної економіки. Прискорення економічного зростання нових індустріальних країн.

Тема 14

Перехідна економіка

Теорія і практика адміністративно-командної економіки. Ознаки командної економіки. Державна власність. Централізоване директивне планування. Адміністративне ціноутворення. Принципи формування доходів.

Економіка дефіциту. Бюрократизація управління. Соціальні втрати. Суперечності й слабини одержавленої економіки. Занепад і крах адміністративно-командної системи.

Перехідна економіка та її основні концепції. Поняття і суть перехідного періоду. Шляхи переходу до ринкової економіки. Еволюційний шлях (градуалізм). «Шокова терапія».

Лібералізація економіки та її суперечності.

Роздержавлення економіки. Трансформація власності. Шляхи і методи приватизації. Етапи приватизації в Україні. Велика і мала приватизація. Становлення підприємництва. Еволюція власності у сільському господарстві.

Демонополізація економіки та її основні напрями. Особливості демонополізації в Україні.

Інституційні перетворення. Формування правових основ ринкової економіки в Україні. Особливості ринкових інституцій у перехідній економіці. Зміна економічних функцій держави у перехідній економіці. Нові інструменти державного регулювання економіки. Стабілізаційна політика у перехідній економіці та її різновиди. Структурна політика та її головні напрями у перехідний період.

Основні ознаки перехідної економіки України. Приватні й державні підприємства у вітчизняній економіці. Проблеми великих підприємств. Типи приватних підприємств. Реструктуризація у фізичному секторі вітчизняної економіки. Концепції структурної перебудови економіки України. Перспективи економічного зростання в Україні.

Тема 15

Світова економіка

Світове господарство, його суть та структура. Інтернаціоналізація і глобалізація господарського життя. Розвинуті країни та країни, що розвиваються. Диференціація країн, що розвиваються. Країни з перехідною економікою.

Міжнародний поділ праці і спеціалізація країн. Міжнародні економічні відносини та їхні форми. Міжнародна торгівля та її економічні основи. Рівень відкритості економіки. Класичні й сучасні теорії зовнішньої торгівлі. Теорії абсолютної та порівняльної переваг. Міжнародні товарні ринки. Протекціонізм і вільна торгівля. Торговельні обмеження. Міжнародні організації з регулювання зовнішньої торгівлі. Зовнішня торгівля України. Місце зовнішньої торгівлі в економіці України. Структура зовнішньої торгівлі України. Конкурентні переваги, слабини і перспективи розвитку зовнішньої торгівлі України.

Міжнародний рух капіталів. Форми, масштаби і географія цього процесу. Прямі та портфельні інвестиції. Транснаціональні корпорації. Теорії міжнародного руху капіталів. Інвестиційний клімат та інвестиційний ризик. Україна в міжнародному русі капіталу.

Міжнародна міграція робочої сили, її причини та види. Теорії міжнародної трудової міграції. Основні центри міжнародної міграції робочої сили. Еміграція з України. Наслідки міжнародної міграції кадрів для України.

Міжнародні валютно-фінансові відносини. Валюта та її конвертованість. Валютний курс. Плаваючі та фіксовані валютні курси. Динаміка обмінного курсу гривні та його регулювання.

Платіжний баланс країни та його регулювання.

Міжнародні валютно-фінансові організації. Міжнародний валютний фонд. Світовий банк.

Міжнародна економічна інтеграція, її суть, передумови та завдання. Провідні міжнародні регіональні економічні об'єднання. Європейський Союз. НАФТА. Міжнародні галузеві об'єднання. ОПЕК.

Інтеграція України у світову економіку.

Причини виникнення і суть глобальних проблем. Класифікація глобальних проблем. Міжнародне співробітництво у розв'язанні глобальних проблем.

Тема 1 Макроекономіка як наука

Макроекономіка як складова економічної теорії. Національна економіка як об'єкт макроекономіки. Суб'єкти національної економіки. Економічна система та її механізми. Ринкова економіка та її сучасні моделі.

Предмет макроекономіки. Основні сфери макроекономіки. Макроекономіка та стабілізаційна політика. Функції макроекономіки. Позитивна і нормативна макроекономіка. Історія формування макроекономіки як науки.

Методологія макроекономіки. Методи дослідження національної економіки. Наукове абстрагування. Закони макроекономіки. Моделювання як метод макроекономічного аналізу. Ендогенні та екзогенні змінні макроекономічних моделей. Макроекономічні показники. Номінальні й реальні змінні. Філософія макроекономіки.

Модель кругопотоку як вихідна модель макроекономічного аналізу. Двосекторна модель кругопотоку. Доходи і витрати. Заощадження та інвестиції у схемі кругопотоку. Державний та зарубіжний сектори у схемі кругопотоку.

Тема 2 Основні макроекономічні показники

Національні рахунки як фактологічна база макроекономіки. Показники обсягу національного виробництва. Валовий внутрішній продукт (ВВП). Номінальний і реальний ВВП. Природний ВВП. ВВП-розрив. Методологія обчислення ВВП. Три методи розрахунку ВВП. Інші показники національного обсягу виробництва: валовий національний продукт, чистий внутрішній продукт, національний дохід.

Показники рівня зайнятості. Зайняті та безробітні. Рівень безробіття. Коефіцієнт участі у робочій силі. Повна зайнятість. Природна норма безробіття.

Показники рівня цін. Індеси цін. Індекс споживчих цін (ІСЦ). Дефлятор ВВП. Зведення номінального ВВП до реального ВВП. Інфлювання і дефлювання.

Тема 3 Виробництво і розподіл національного доходу

Виробництво національного доходу. Фактори виробництва національного доходу. Виробнича функція. Показники ефективності використання основних факторів виробництва. Чинники, що визначають величину національного доходу.

Функціональний розподіл національного доходу. Ціна фактора виробництва. Граничний продукт фактора. Реальна заробітна плата. Виробнича функція Коба—Дугласа. Середня продуктивність праці й капіталу.

Родинний розподіл національного доходу. Особисті та використовувані доходи. Номінальні й реальні доходи. Диференціація доходів. Крива Лоренца. Децильний коефіцієнт. Економічна нерівність і політика соціального захисту населення.

Тема 4 Споживання та інвестиції

Споживання і заощадження. Використовуваний дохід і споживання. Функція споживання. Функція заощадження. Гранична схильність до споживання (MPC). Гранична схильність до заощадження (MPS). Середня схильність до споживання (APC). Поточна вартість майбутнього доходу. Дисконтування.

Чинники споживання і заощадження, не пов'язані з поточним доходом. Вибір заощадником активу. Ліквідність активу. Еластичність попиту на актив за майном. Активи вищої та нижчої цінності. Види заощаджень. Національні заощадження. Рівень заощаджень.

Моделі поведінки споживача. Кейнсіанська функція споживання. Динаміка середньої схильності до споживання. Міжчасовий вибір споживача. Бюджетне обмеження. Гіпотеза життєвого циклу. Гіпотеза постійного доходу. Особливості споживання в Україні в умовах ринкової трансформації економіки.

Інвестиції та їхня роль у національній економіці. Інвестиційний процес і його типи. Неокласична модель інвестицій. q Тобіна. Функція інвестицій. Показники ефективності інвестування у проектному аналізі. Нестабільність інвестицій. Інвестиції в економіку України.

Тема 5 Економічне зростання

Суть, значення та фактори економічного зростання. Економічний розвиток і його рівень.

Неокласична модель економічного зростання Солоу. Вихідні основи моделі Солоу. Нагромадження капіталу. Чинники капіталоозброєності праці. Стаціонарний обсяг капіталу. Рівень заощадження. Золоте правило обсягу капіталу.

Зростання населення. Стаціонарний стан зі зростанням населення. Демографічний вибух. Демографічний перехід. Вплив науково-технічного прогресу на економічне зростання. Стаціонарний стан з урахуванням науково-технічного прогресу. Обчислення внеску факторів в економічне зростання.

Проблема економічного зростання в різних групах країн та в Україні. Економічне зростання в розвинутих країнах. Економічне зростання у країнах, що розвиваються. Особливості економічного розвитку України.

Тема 6 Гроші і валюта

Гроші та їхні функції. Вимірювання кількості грошей. Грошові агрегати. Грошові системи та їхні типи. Еволюція та крах золотого монометалізму. Сучасні грошові системи.

Процентна ставка. Суть і види процентних ставок. Номінальна та реальна процентна ставка. Ефект Фішера. Попит на гроші. Операційний попит і попит на гроші як активи. Пропозиція грошей та інструментарій її регулювання. Рівновага на грошовому ринку.

Валюта і валютні курси. Валюта та її види. Валютний курс. Фіксовані й плаваючі валютні курси. Номінальні і реальні валютні курси. Ефективні валютні курси. Чинники, що впливають на плаваючі валютні курси. Переваги й недоліки плаваючих валютних курсів. Переваги і недоліки фіксованих валютних курсів.

Тема 7 Сукупні видатки та економічна рівновага

Інструментарій дослідження економічної рівноваги. Сукупні видатки та їхні складові. Рівноважний ВВП. Методи визначення рівноважного ВВП: «витікання—ін'єкції» та «видатки—обсяг національного виробництва». Роль запасів у досягненні економічної рівноваги у короткостроковому періоді.

Зміна сукупних видатків і рівноважний ВВП. Ефект мультиплікатора. Мультиплікатор видатків. Похідні інвестиції. Ефект акселератора. Вплив зовнішньої торгівлі на рівноважний ВВП. Вплив державного сектора на рівноважний ВВП. Мультиплікатор збалансованого бюджету. Повний мультиплікатор видатків.

Економічна рівновага у довгостроковому періоді та механізм її досягнення. Інфляційний і дефляційний розриви. Парадокс заощадження.

Тема 8 Сукупний попит і сукупна пропозиція

Сукупний попит і його складові. Крива сукупного попиту (AD). Причини від'ємного нахилу кривої AD . Зміни обсягу сукупного попиту і зміни сукупного попиту. Нецінові чинники сукупного попиту. Переміщення кривої сукупного попиту.

Сукупна пропозиція. Крива довгострокової сукупної пропозиції та її переміщення. Крива короткострокової сукупної пропозиції та її переміщення. Теорії кривої короткострокової сукупної пропозиції. Чинники сукупної пропозиції у короткостроковому періоді.

Рівновага сукупних попиту і пропозиції. Збурення сукупного попиту і сукупної пропозиції. Стагфляція. «Перегрита економіка». Дискусія з приводу сукупного попиту й сукупної пропозиції.

Модель $IS-LM$ для закритої економіки. Товарний ринок і крива IS . Ринок грошей і крива LM . Складові моделі $IS-LM$.

Тема 9 Економічні коливання. Безробіття

Економічні коливання та їхні причини. Суть і фази ділового циклу. Залежність між зміною обсягу національного виробництва і зміною рівня безробіття. Закон Оукена. Екстернальні та інтернальні теорії економічних коливань. Теорія реального ділового циклу. Неокейнсіанські концепції економічних коливань.

Безробіття. Соціально-економічні втрати від безробіття. Втрата і пошук роботи. Коефіцієнт звільнення і коефіцієнт працевлаштування. Причини безробіття. Негнучкість заробітної плати та її основні причини. Рівень безробіття у різних країнах. Державна політика зниження природної норми безробіття.

Формування ринку праці в Україні. Зайнятість в умовах командно-адміністративної системи. Особливості формування ринку праці в Україні. Зайнятість і безробіття у вітчизняній економіці.

Тема 10 Інфляція і методи боротьби з нею

Суть і види інфляції. Передбачена і непередбачена інфляція. Збалансована і незбалансована інфляція. Інфляція попиту та інфляція пропозиції. Класична і сучасна інфляція. Соціально-економічні наслідки інфляції.

Причини інфляції. Економічні школи про причини інфляції. Інфляція як багатофакторний процес. Взаємозв'язок інфляції та безробіття. Рання крива Філіпса. Сучасне тлумачення взаємозв'язку інфляції та безробіття. Довгострокова крива Філіпса.

Методи боротьби з інфляцією. Індексція та дезінфляція. Антиінфляційна стратегія. Особливості інфляції у країнах з перехідною економікою. Причини гіперінфляції в Україні та шляхи її подолання.

Тема 11 Монетарна політика

Суть монетарної політики та її знаряддя. Пропозиція грошей. Комерційні банки і часткове резервування депозитів. Баланс комерційного банку: активи і пасиви. Створення банківських депозитів. Простий депозитний мультиплікатор. Мультиплікатор грошової бази. Модель пропозиції грошей.

Центральний банк та його місце у національній економіці. Баланс центрального банку. Застосування знарядь монетарної політики. Операції на відкритому ринку. Облікова ставка. Дисконтні позики. Норма резервування. Цілі, завдання та види монетарної політики. Політика «дорогих грошей» і політика «дешевих грошей».

Передавальний механізм монетарної політики. Нейтральність грошей у довгостроковому періоді. Ефективність монетарної політики. Монетарна політика Національного банку України.

Тема 12 Фіскальна політика. Дефіцит бюджету і державний борг

Суть фіскальної політики та її знаряддя. Державний борг. Державний бюджет і його доходи. Державні видатки. Крива Лафера. Методи збалансування дефіцитного державного бюджету.

Дискреційна фіскальна політика. Недискреційна фіскальна політика. Ефект витіснення. Проблеми поєднання фіскальних і монетарних інструментів стабілізаційної політики.

Суть і види державного боргу. Дефіцит бюджету. Структурний та циклічний дефіцити бюджету. Вплив дефіциту бюджету і державного боргу на національну економіку. Первинний дефіцит бюджету. Зовнішня заборгованість. Криза зовнішньої заборгованості та її причини. Способи зменшення зовнішньої заборгованості країни.

Тема 13 Зовнішня торгівля і зовнішньоторговельна політика

Суть та чинники міжнародного поділу праці. Зростання взаємозалежності держав. Основні форми міжнародних економічних відносин. Зовнішня торгівля та її основні чинники. Показники участі країни у міжнародному поділі праці.

Теорії міжнародної торгівлі. Теорія абсолютної переваги. Теорія порівняльної переваги. Зовнішня торгівля в умовах зростання витрат заміщення. Теорії міжнародної спеціалізації країн Гекшера—Оліна та М. Портера. Вигоди від зовнішньої торгівлі й розподіл доходів між країнами.

Зовнішньоторговельна політика. Інструменти зовнішньоторговельної політики. Економічні наслідки запровадження мита. Економічні наслідки запровадження квоти. Аргументи на користь та проти політики протекціонізму.

Тема 14 Відкрита економіка

Міжнародні потоки товарів і капіталів. Велика й мала відкрита економіка. Взаємозв'язок між чистим експортом та чистими інвестиціями. Модель Мандела—Флемінга.

Макроекономічна політика у малій відкритій економіці за плаваючого валютного курсу. Макроекономічна політика за фіксованого валютного курсу. Вплив міжнародної мобільності капіталу на результативність макроекономічної політики.

Платіжний баланс. Система подвійного запису у платіжному балансі. Класифікація статей платіжного балансу. Взаємозв'язок рахунків платіжного балансу.

Міжнародні системи валютних курсів. Золотий стандарт: фіксовані валютні курси. Бретон-Вудська валютна система: регульовано-фіксовані валютні курси. Ямайська валютна система: кероване плавання валютних курсів. Взаємозв'язок валютних курсів, зовнішньої торгівлі та платіжного балансу. Золотовалютні резерви країни.

Тема 15 Альтернативні погляди на макротеорію та макрополітику

Найважливіші висновки основного потоку макроекономіки. Дослідження чинників економічного зростання та економічного розвитку країни як стрижень макроекономіки. Висновки про економічне зростання у довгостроковому і короткостроковому періодах. Дискусійні проблеми макроекономічної теорії.

Полеміка щодо фіскальної та монетарної політики. Активна і пасивна стабілізаційна політика. Внутрішній та зовнішній лаги стабілізаційної політики. Критика Лукаса. Правило неефективності політики. Дискреційна економічна політика. Правила проведення економічної політики.

ЛІТЕРАТУРА

- Панчишин С.* Макроекономіка. Київ: Либідь, 2001.
Економічна теорія: макро- і мікроекономіка /За ред. З. Ватаманюка і С. Панчишина. Київ: Альтернативи, 2001.
Основи економічної теорії: політекономічний аспект. Київ: Вища школа; Знання, 1997.
Манків Г. Макроекономіка. Київ: Основи, 2000.
Макконнелл К. Р., Брю С. Л. Макроекономіка. Львів: Просвіта, 1997.
Савченко А. Г., Пухтасевич Г. О., Тітьонко О. М. Макроекономіка. Київ: Либідь, 1999.
Мікроекономіка і макроекономіка /За заг. ред. С. Будаговської. Київ: Основи, 1998.

Навчальне видання

Панчишин Степан Михайлович

МАКРОЕКОНОМІКА

Тести і задачі

Художнє оформлення та редагування

О. Г. Григора

Технічний редактор

Л. І. Швець

Коректори

А. І. Бараз, Л. Ф. Іванова

Піпа. до друку 29.05.02. Формат 60 × 84/16.
Папір офсет. № 1. Гарн. Тайме. Друк. офсет.
Ум. друк. арк. 12,56. Ум. фарбовідб. 13,02. Обл.-вид. арк. 9,96.
Вид. № 4090. Зам. № 2-136.

Видавництво «Либідь» при Київському університеті.
01004 Київ, вул. Пушкінська, 32

Свідоцтво про державну реєстрацію № 404 від 06.04.2001 р.